

роман

220(77)  
N. 161

# Артър Милър

Бележитият творец разобличава бездушното  
и недъзите на времето в единствения си роман



## Фокус



# АРТЪР МИЛЪР ФОКУС

Превод: Весела Прошкова

[chitanka.info](http://chitanka.info)

Той се вцепени. Отдавна четеше графитите по стълбовете, ала за пръв път написаното го развълнува до дъното на душата. Заплашителното послание му се стори като безмълвно съобщение, което градът автоматично регистрира в съня си; таен вестник, който не се влияе от егоистични интереси и страх от нарушаване на общоприетия морал, и помества искрените мнения на хората. За Нюман усещането беше, сякаш е уловил изплъзващия се поглед на града и е проникнал в съзнанието му.

„Фокус“ е единственият роман на бележития драматург и изтъкнат интелектуалец Артър Милър. Известен със своята чувствителност към проблемите на заобикалящия го свят, творецът не може да подмине с безразличие най-болезнените теми на времето. Така се ражда „Фокус“ — плод на личните впечатления на създателя си и неотложността на въпросите, разяждащи обществото. Все така актуална, творбата на Милър е роман за превъплъщенията, бездушието и изкривения поглед. Защото се изисква доста смелост да застанеш пред огледалото на реалността и да видиш себе си...

## ПРЕДГОВОР ОТ АВТОРА

Предполагам, че донякъде идеята за тази книга се зароди в Бруклинския военен корабостроителен и кораборемонтен завод, в който през Втората световна война всяка вечер застъпвах нощна смяна заедно с шейсетина хиляди мъже и една шепа жени от всички етнически групи в Ню Йорк. Вече ми е невъзможно да определя дали моята чувствителност, породена от фанатизма на Хитлер, или самият антисемитизъм толкова често ме караха да се питам дали с настъпването на мира ще бъдем въввлечени в жесток конфликт между раси и религии, и то не в Южните щати, а в Ню Йорк. Може би в съзнанието ми враждебността към евреите е била преувеличена поради застрашително надвисналия нацизъм и от факта, че хората, с които работех по четиринайсет часа дневно, не си даваха сметка какво представлява „кафявата чума“ — смятаха, че се сражаваме срещу германците най-вече защото са съюзници на японците, извършили нападението над Пърл Харбър. Нещо повече — широко разпространено беше мнението, че сме били въввлечени във войната от влиятелни евреи, които тайно упражнявали контрол върху федералното правителство. Едва след като Съюзническите войски проникнаха в германските концентрационни лагери и вестниците поместиха снимки на купища полуовъглени трупове на хора, изнемощели от глад, почтените американци за пръв път разбраха истинската същност на нацизма и осъзнаха, че нашите момчета не са си дали живота напразно. (Според мен е измислица, че по време на войната националното обединение е достигнало най-високата си степен.)

При всяко прелистване на този роман неизбежно си спомням усещането за неотложност, което съпровождаше написването му. Доколкото ми беше известно, по онова време в Америка антисемитизмът беше едва ли не забранена тема в литературата — нито един писател не би дръзнал да изгради сюжета си върху нея, пък и подобен роман нямаше да бъде допуснат от войнстващите католици, които смятаха за свой дълг да раздухват (при това с удоволствие)

омразата към евреите. Всеки би се поддал на изкушението да заяви, че нашият свят върви към по-лошо, ако не беше едно блестящо изключение.

Припомних си го наскоро, когато случайно чух по една местна радиостанция в Кънектикът как някакъв католически свещеник се опитва да спори със събеседника си — отявлен антисемит, който твърдеше, че скорошните взривявания на синагоги и къщи на евреи в окръг Хартфорд са били извършени от привърженици на юдейската вяра. Властите усилено издирваха извършителите, ето защо свещеникът, който имаше свое радиопредаване, беше поканил онзи човек да чуе мнението му за това кои са виновниците за атентатите. Антисемитът беше твърдо убеден, че извършителят е човек, оскърбен от даден евреин — служител във фирмата му, клиент, който е купил дефектна стока от магазина му, или е бил измамен в цената, дори може би клиент, изигран от адвокат-евреин. Според него съществуваха безброй предположения, защото било всеизвестно, че евреите мамят и експлоатират работниците си, не правят разграничение между добро и зло и се чувстват отговорни само един към друг. (Между другото, атентаторът беше заловен само след няколко седмици — оказа се млад евреин, страдащ от душевно разстройство.)

Не бях чувал подобни бръщолевения от времето на трийсетте и началото на четирийсетте години. Не и откакто във вестниците бяха поместени снимките на жертвите в концлагерите. Но ето че идеята отново изплуваше на повърхността — нова-новеничка, представяна от госта в радиопредаването като всеизвестна истина, за която обаче не е прието да се говори пред обществото. Безкрайно самоувереният господин скоро притисна до стената бедния свещеник и най-самонадеяно обяви, че не е настроен антисемитски, само излага факти.

Разбира се, съществува разлика между миналото и настоящето — Хитлер вече не е начело на най-добре въоръжената армия в света, създадена е държавата Израел, която въпреки безполезността на сегашната си концепция още е в състояние да отстоява правото на съществуване на евреите. Накратко, тази книга е написана по времето, когато всеки здравомислещ човек би си задал въпроса има ли бъдеще подобен консерватизъм.

Неизбежно е да се запитаме дали има реална заплаха от повторното възникване на положението, описано в романа, но засега

отговорът ни убягва. През петдесетте и шейсетте, базирайки се на наглед изцяло промененото отношение към евреите, може би щях да си внуша, че връщането към миналото е невъзможно. Първо, на антисемитизма, който задължително се свързваше с тоталитаризма, се гледаше като на главна причина за задушаването на демокрацията и вече бе неприемлив за онези, които независимо от отрицателното си отношение към евреите още бяха предани на либерализма. По времето, когато бе написана тази книга, никой не говореше за връзката между предразсъдъците на даден човек и обществените неволи — теми, залегнали в основата на сюжета. В края на Втората световна война антисемитизмът вече не беше само въпрос на лично убеждение.

От друга страна, се наблюдаваше промяна (макар и парадоксална) във възприемането на евреите като следствие от успешните първи десетилетия на новосъздадената държава Израел. Накратко, евреинът вече не беше загадъчна личност, съществуваща в границите на гетото, а фермер, пилот, работник. Гражданите на Израел бяха отхвърлили ролята на жертва и внезапно се бяха превърнали в един от най-опасните народи — опасни като военна сила и като нация. Сега те не се различаваха от другите хора и (поне за известен период) бе невъзможно традиционните антисемитски настроения да бъдат насочени към воители вместо към пасивни жертви. За сравнително кратко време израелската експанзия във военно и технологично отношение обхвана Африка и опитът на тази държава стана пример за подражание на всяка бедна страна, която се опитваше да прекрачи прага на новия век.

Разбира се, това не можеше да продължава вечно. Ирония, толкова необятна по размерите си, че обяснението ѝ трябваше да се търси в мистицизма, превърна в очите на света Израел от страна, населена с пасторално настроени социалисти и войници-фермери интернационалисти, във войнствена въоръжена нация, чиято фикс-идея за самоотбрана се превърна във фанатизъм по отношение на съседните страни. Евреинът отново е изолиран от всички, но сега е въоръжен. Още едно превъплъщение е добавено към дългия списък на противоречиви исторически личности — Айнщайн и Фройд и/или Майер Лански или друг гангстер; Карл Маркс и/или Ротшилд; чехословашкият комунистически лидер Слански, превърнал се във

васал на Сталин, и/или евреинът Слански, обесен заради параноичния антисемитизъм на Йосиф Висарионович.

„Фокус“ е роман за превъплъщенията. Основната тема е преобразяването на мирогледа на един антисемит, принуден от обстоятелствата да преосмисли отношението си към евреите. Струва ми се, че от средата на четирийсетте досега има някаква промяна и до известна степен идентифицирането (поне отчасти) на Нюман с евреите наистина се е случило, ако не другаде, то в различни региони на демократичния свят, ето защо описанието на тази промяна, залегнало в сюжета, не е нито романтично, нито неправдоподобно.

Ала през четирийсетте години, изминали от написването на „Фокус“, настъпиха събития, които дават ново и изненадващо измерение на отрицателното отношение към изповядващите юдаизма. Имам предвид най-вече отношението на някои азиатци към преуспели чужденци, работещи в страната им, например към китайците в Тайланд и към виетнамците в Камбоджа, управлявана от принц Сианук, преди страната да бъде окупирана от Виетнам. По време на посещението ми в Банкок с насмешка слушах изявленията на местните жители по отношение на китайците — изявления, които по нищо не се различаваха от хулите по адрес на евреите в миналото и настоящето. „Китайците са лоялни само към сънародниците си. Много са умни, учат усърдно, опитват се винаги да бъдат първенци в училище и в университета. В Тайланд има прекалено много банкери-китайци; всъщност беше погрешно да им се дава тайландско поданство, тъй като тайно упражняват контрол върху банковата система. Освен това шпионират (или ще шпионират по време на война) за родината си. На практика, въпреки че са банкери и капиталисти, те работят за избухване на революция в Тайланд, с цел да станем зависими от тяхната страна.“

Множество противоречиви мнения се изразяваха по адрес на виетнамците, живели в Камбоджа в продължение на няколко поколения — че са по-трудолюбиви от местните жители, че не може да се разчита на лоялността им, че има опасност да се превърнат в шпиони на Северен Виетнам, макар да са отявлени капиталисти, и така нататък. Неизбежно на очи се набиват две прилики — китайците в Тайланд и виетнамците в Камбоджа бяха най-вече търговци на едро, собственици на магазини и малки къщи, учители, адвокати и

интелектуалци — накратко, хора, заемащи завидно обществено положение в държава с преобладаващо селско население. В очите на обикновените тайландци и камбоджанци чужденците бяха нещо като нагледна илюстрация за несправедливостите в живота, тъй като те прибираха наемите и продаваха храна и стоки на непрекъснато увеличаващи се цени — накратко, всеки можеше да се убеди какъв безгрижен живот водят въпросните интелектуалци.

Важно е да се отбележи, че местните жители сами се определяха като по-наивни от чужденците, по-незаинтересувани от натрупването на капитали и „по-естествени“, тоест хора, които едва ли ще станат интелектуалци. Подобни обвинения се отправяха открито или чрез намеци в Съветския съюз и в източноевропейските страни, подчинени му във военно, икономическо и културно отношение, „Фокус“ е поглед към антисемитизма, който е дълбоко социален в този смисъл — антисемитът вижда в евреите олицетворение на същата онази алиенация, омразна на културните хора, на същата безскрупулна експлоатация. Ще добавя само, че противниците на юдеите се страхуват от това отчуждаване, защото го усещат в себе си — чувството, че си излишен, безпомощния антисоциален индивидуализъм, отричащ горещото желание да бъдеш част от митичното цяло, да бъдеш каймака на нацията. Понякога изглежда, че те се страхуват от евреите, както се боят от действителността. Може би затова е прекадено оптимистично да очакваме изчезване на антисемитските настроения. Доста е трудно и изисква много силен характер да застанеш пред огледалото на реалността, на некрасивия свят и да видиш себе си.

1984



## ПЪРВА ГЛАВА

Просна се на леглото, уморен до смърт; костите го боляха от горещината. Дълго лежа и се мъчи да улови сън, който да му донесе забвение. Накрая заспа и сънят дойде.

Намираше се в нещо като увеселителен парк. Голяма тълпа беше заобиколила някакъв изпотен човек, който шумно рекламираше представлението в една от цирковите шатри. Той се отдалечи от множеството и безцелно заброди из лунапарка. Ненадейно се озова пред голяма въртележка, боядисана в зелено и пурпурно. Неизвестно защо наоколо беше безлюдно. В радиус от няколко километра нямаше жива душа. Въпреки това въртележката се движеше. Ярко оцветените гондоли — до една празни, обикаляха в кръг. По едно време спряха и се завъртяха обратно. Пак спряха, тръгнаха напред. Той озадачено наблюдаваше движението на въртележката — изведнъж разбра, че под земята работи грамадна машина... не, не машина, цяла фабрика. Нещо се произвеждаше в земните недра, ала докато се мъчеше да си представи какво точно, човекът се изплаши. Празните гондоли продължаваха да се въртят ту напред, ту назад, той понечи да се отдалечи, но за пръв път чу звука, изтръгващ се от въртележката — стон или вик... „Олисия! Олисия! Олисия!“

Стресна се и се събуди. Беше сигурен, че е чул женски глас. Чул го бе съвсем ясно! Задъхваше се. Взираше се в мрака и се заслушваше.

Нищо не нарушаваше нощната тишина. Лек ветрец полюшваше завесите. Човекът се загледа в прозореца и съжали, че го е оставил толкова широко отворен. Внезапно отново чу виковете. „Олисия! Олисия! Олисия!“ Той отпусна месестите си ръце. Лежеше, без да помръдне. Звуците пак прорязаха тишината на стаята му. „Олисия!“ Идваха от улицата. Нима още сънуваше? Той се опита да вдигне крака си. Успя. Стана от леглото, прекоси бос спалнята и коридора, застана до прозореца на стаята откъм улицата. Бавно вдигна щорите.

Близо до електрическия стълб на отсрещния тротоар зърна два движещи се силуета. Жената отново закрепця, ала този път Нюман

разбра думите.

— *Полисия! Полисия! Моля, полисия!*

Коленичи на перваза, приведе се и се опита да види какво става в тъмното. Стори му се, че някаква жена се бори с едър мъжага. Сега чу и гласа на мъжа — плътен, заплашително ръмжащ бас. Жената се изтръгна от хватката на нападателя и затича към къщата на Нюман, ала когато стигна до канализационната шахта, онзи я настигна и с все сила я удари с юмрук по главата. Металният капак издрънча под тежестта му. Шишкото хвана жената, която пискливо заговори на език, звучащ като испански. „Може би е пуерториканка“ — помисли си Нюман. С облекчение установи, че едрият мъжага, очевидно пиян до козирката, говори на английски. Нападателят замахна със свободната си ръка, сякаш отново да удари непознатата. Тя отново завика полицията. Само че сега тонът ѝ беше умоляващ, плачът ѝ отекуваше в мрака. Нюман, който стоеше на двайсетина метра от нея, я чуваше как се задъхва от страх. Тя се обърна към неговия прозорец. Сигурно бе забелязала, че преди няколко секунди някой е вдигнал щорите. Нюман бързо отстъпи назад.

— *Полисия!*

Той си спомни, че не си е сложил чехлите, и си помисли: „Не мога да изляза бос на улицата и да защитя нещастницата.“ Пък и никой от съседните къщи не си беше подал носа навън. Прецени, че дори да се обади на полицията, докато униформените дойдат, жената и нападателят вероятно вече щяха да са изчезнали, а той щеше да се черви и да обяснява защо е вдигнал толкова шум за нищо. Двамата, вкопчени един в друг, сега се намираха на около половин метър от моравата пред къщата му. Не виждаше лицето на жената, защото уличната лампа беше зад нея, но преди малко, когато така внезапно бе изтръгнат от съня си, му се стори, че зърва очите ѝ. Бялото се открояваше на фона на тъмната ѝ кожа, тя безпомощно поглеждаше ту към неговата, ту към съседните къщи, откъдето несъмнено я наблюдаваха хора. Ала Нюман отстъпи назад и се отдалечи от прозореца, макар непознатата да продължаваше да крещи за помощ. Обърна се в мрака и излезе от стаята. Отново проехтя вик:

— *Полисия!*

Той се върна в спалнята и спусна стъклото на прозореца толкова ниско, че през процепа не биха могли да се промъкнат ни животно, ни

човек. Просна се по гръб на леглото и се послуша. Нищо не нарушаваше тишината на нощта. Чака дълго. На шест преки от дома му въздушната железница с тътен отмина към Манхатън. Откъм улицата вече не се чуваше нито звук. Нюман поклати глава, опита се да си представи що за жена ще броди из града посред нощ, при това сама. Или не сама, но в компанията на пиан грубиян. От друга страна, може би се е връщала от нощна смяна и да е била нападната от непознат. Не, тази възможност автоматично отпаднаше. Според Нюман акцентът на жената някак доказваше непочтеността ѝ — беше убеден, че тя умее да се пази, защото е свикнала на такъв живот. Знаеше със сигурност, че всички пуерториканки са свикнали да ги ругаят и да ги подлагат на побои.

Умората отново го обзе, замъгли съзнанието му, сякаш въобще не се беше събудил; затвори очи и се помъчи да заспи. Дебелите му пръсти, стиснати в юмруци, бавно се отпуснаха, устата му зейна като на риба, защото през тесния му нос не преминаваше достатъчно въздух. Както винаги лежеше по гръб, едната си длан бе положил върху закръгленото си коремче, късите му, леко изкривени крака бяха протегнати, пръстите повдигаха чаршафа. Дори в съня си сякаш спазваше правилата на доброто поведение — когато след малко ветрецът замря, ръката му отметна чаршафа, после се върна върху топлото му коремче. При събудането му завивките изобщо нямаше да са изпомачкани, а червеникавата му коса щеше да е все така гладко сресана наляво.

## ВТОРА ГЛАВА

Допреди няколко седмици му правеше удоволствие сутрин да излиза от къщата. Появяваше се на верандата, жизнен като ранобудна птичка, слизаше по теракотените стъпала, зорко оглеждаше мъничката морава за парченца хартия, които вятърът е донесъл през нощта. Чевръсто събираше боклуците, пускаше ги в кофата за смет на улицата, обръщаше се, с умиление оглеждаше къщата и тръгваше към станцията на метрото. Винаги ходеше бързо и леко приведен като куче, опъващо каишката си, не поглеждаше нито наляво, нито надясно, сякаш се страхуваше минувачите да не си помислят, че се шляе безцелно.

Ала тази сутрин още като излезе на верандата, жегата парна румените му страни, пухкави като на дете, напомни му за онова, което се беше загнездило в тялото му. За миг той се почувства безпомощен и изплашен. Измина няколкото крачки до първото стъпало, но спря, защото нещо изпращя под краката му. Наведе се да разгледа теракотения под на верандата, повдигна идеално излъсканата си обувка и видя парче целофан, залепнало за подметката. Хвана го с два пръста, слезе по стъпалата, измина късата алея, отвори кофата за смет и хвърли вътре целофана. За миг остана на тротоара, машинално приглади тъмносиньото лятно сако върху шкембенцето си, за което често казваше, че все повече заприличва на заоблено хълмче, и усети как потта се стича под колосаната му яка. Обърна се и неவிждащо се втренчи в къщата.

Човек, който за пръв път стъпваше в квартала, нямаше да забележи разлика между къщата на Нюман и съседните постройки — строени в редица двуетажни тухлени сгради с гаражи под високите предни веранди. Пред всяка се издигаше грациозен клен, който по нищо не се отличаваше от събратята си, тъй като всички бяха засадени през една и съща седмица преди седем години при завършването на постройките. Според Нюман обаче имаше няколко много съществени разлики. Все така застанал до кофата за смет, той вдигна очи към

кепенците, които собственоръчно беше боядисал в светлозелено. После погледна мрежите против комари, които беше закачил на панти, затова те се отваряха като прозорци, вместо да са провиснали като мрежите на съседите. Много често съжаляваше, че къщата не е от дърво, та да разполага с повече площ за боядисване. При сегашното положение не му оставаше друго, освен да се занимава с колата си, качена на бетонни трупчета в гаража. Преди избухването на войната, през неделните дни изкарваше автомобила на улицата, грижливо го избърсваше отвън с мека кърпа, напоена с полираща течност, почистваше седалките и закарваше майка си до черквата. Въпреки че никога не би го признал, сега, когато колата беше на трупчета, грижите за нея му доставяха много по-голямо удоволствие — всеизвестно беше, че ръждата е най-големият враг на машина, която не се използва. По време на войната в неделите той изваждаше от мазето идеално поддържания акумулатор, свързваше го и за няколко минути включваше двигателя. После сваляше акумулатора, замъкваше го обратно в мазето, бавно заобикаляше колата и я оглеждаше за петънца от ръжда, няколко пъти завърташе волана, за да не клеяса смазката на лагерите... накратко, веднъж седмично правеше онова, което производителят съветваше да се върши два пъти годишно. В неделните привечери с чувство за изпълнен дълг измиваше ръцете си с почистваща течност и сядаше да вечеря, доволен, че е раздвижил мускулите си, както и от цветущото си здраве.

Погледна кофата за смет, за да се увери, че капакът е плътно затворен, и тръгна по улицата, крачейки по присъщия си целеустремен начин. Ала въпреки че походката му бе все така равномерна и брадичката му — самоуверено вирната, стомахът започна да го свива; за да се успокои, се замисли за майка си, която седеше в кухнята и чакаше прислужницата да дойде и да ѝ приготви закуска. Беше парализирана от кръста надолу и говореше само за болките си и за Калифорния. Нюман се опита да проникне в съзнанието ѝ, но като наближи станцията на метрото, стомахът го сви още повече и той с облекчение спря под предлог да си купи вестник от дрогерията на ъгъла. Поздрави собственика и му подаде монета от пет цента, като внимаваше да не докосне дланите му. Нямахше да изпита погнуса, обаче мисълта за допира му беше крайно неприятна. Може би си въобразяваше, но му се струваше, че господин Финкълстийн мирише

на готвено. Не му се искаше да докосне миризмата. Както обикновено собственикът отвърна на поздрава, после Нюман измина няколкото метра до стълбището, спря за миг, за да се вкопчи в перилото, и заслиза към метростанцията.

В шепата си стискаше друга петцентова монета, която умело пъхна, след като опипом намери жлеба... въпреки че ако беше благоволил да наведе глава, щеше да си спести опипването. Само че той не желаше хората да го виждат с наведена глава.

Излезе на перона, свърна вляво и закричи бавно; забеляза, че както обикновено повечето пътници се бяха скупчили по средата на перона. Той винаги заставаше на края, където спираше първата мотриса — ако тези хора имаха поне малко ум в главата, щяха да забележат, че в тази мотриса има най-малко пътници. След като се отдалечи на двайсетина метра от чакащите, той постепенно забави крачка и спря до един стоманен стълб. Обърна се към него, присви очи, за да ги фокусира. Вдигна глава, леко я наведе, оглеждайки металната повърхност, боядисана в бяло. Изведнъж престана да се движи. Забеляза някакъв надпис. Докато четеше, пламна от радостно предчувствие. Някой, който е чакал на спирката, набързо беше надраскал с молив: „Ела на ЕлЕй 4–4409. Красиви и глупави.“ Както много пъти преди Нюман се запита дали това е някаква реклама или глупава шега. Обзе го смътно предчувствие за опасно приключение, представи си апартамент... тъмен и наситен с ухание на женска плът...

Плъзна поглед надолу. Видя умело нарисувано човешко ухо. Няколко драскулки, напомнящи отметки. Беше попаднал на истинска находка. Често, когато сутрин идваше на перона, надписите върху металните стълбове вече бяха почистени. За миг вниманието му беше привлечено от послание с големи букви: „НЕ СЕ КАЗВАМ ЕЛЗИ“; той поклати глава и леко се усмихна. „Колко ли разгневена е била жената, надраскала надписа. Защо ѝ казват Елзи? И къде е сега? — запита се. — Дали още спи, или отива на работа? Щастлива ли е или тъжна?“ Нюман изпитваше някаква душевна близост с хората, които пишеха по металните стълбове, понеже му се струваше, че посланията им са напълно искрени. Усещането беше, сякаш отваря нечий писма...

Постепенно се привеждаше, но изведнъж спря. Пред очите му лъсна грижливо изписано изречение: „Чифутите започнаха ВОЙНАТА.“ Под него беше надраскано: „Убийте чифутите, убийте

цифу...“ Очевидно пристигането на мотрисата беше прекъснало писмените излияния на анонимния автор. Нюман преглътна и се втренчи, сякаш беше уловен в лъч хипнотизираща светлина. Над жестокия лозунг се мъдреше една дума „фашисти“, от която излизаше стрелка, посочваща призива за убийство.

Нюман се извърна и се загледа в релсите. Задъхваше се, сърцето му биеше до пръсване, жегна го предчувствие за смъртоносна опасност, все едно беше станал свидетел на кървава юмручна схватка. Около този стълб се беше разгорял безмълвен, но ожесточен спор. Докато по улицата спокойно са се движели коли и хората са спели в домовете си, тук, долу, бе протекъл необуздан поток, оставил бе следи и беше изчезнал.

Той се вцепени. Отдавна четеше графитите по стълбовете, ала за пръв път написаното го развълнува до дъното на душата. Заплашителното послание му се стори като безмълвно съобщение, което градът автоматично регистрира в съня си; таен вестник, който не се влияе от егоистични интереси и страх от нарушаване на общоприетия морал, и помества искрените мнения на хората. За Нюман усещането беше, сякаш е уловил изплъзващия се поглед на града и е проникнал в съзнанието му. Тътенът на приближаваща се мотриса го изтръгна от вцепенението му.

Отново бавно се обърна към металния стълб, но се закова на място, защото до него спряха две жени, от които лъхаше на сапун с вишнев аромат. Погледна ги изпод око. „Защо — запита се — тези послания винаги са от неграмотни?“ Вероятно двете жени споделяха негодуванието на анонимния автор, обаче само хората от най-низшите класи дръзваха да напишат истината. Въздухът се завихри около него, когато мотрисата се вмъкна като бутало в цилиндричния тунел на метростанцията. Нюман рязко отстъпи назад, лакътят му докосна роклята на едната жена. За миг уханието на вишна се усили, той изпита задоволство, че жената поддържа личната си хигиена. Обичаше да пътува с хора, които миришат на чисто.

Вратите на мотрисата се отвориха със съскане, жените се качиха. Той изчака секунда и предпазливо ги последва — имаше лош опит от миналата седмица, когато понечи да се качи, преди вратите напълно да са се отворили, и се блъсна в тях. Хвана се за дръжката, провиснала от порцелановото перило на тавана, лицето му поруменя при спомена за

конфузното положение, в което се беше озовал. Сърцето му лудо затуптя. Отпусна ръка, щом мотрисата потегли, издърпа от ръкава на самото маншета на бялата си риза. Мотрисата зафуча към Манхатън. Неумолимо и безмилостно го отнасяше към острова и той затвори за миг очи, сякаш да успокои страховете си.

Едва сега си даде сметка, че вестникът още е пъхнат под мишницата му. Разгърна го и се престори, че чете. Този път на челната страница липсваше огромно заглавие. Буквите запълзяха пред очите му. Престори се на задълбочен във вестника и крадешком надникна иззад разгърнатите страници към пътника на седалката пред него. Машинално отбеляза, че е поляк или украинец. Разгледа го, доколкото беше възможно. Онзи носеше каскет и мръсно яке. Нюман не виждаше очите му, но реши, че сигурно са малки. Накратко, непознатият беше от славянската раса, трудолюбив, необщителен, глуповат и любител на чашката.

Загледа се в човека до работника. Негър. Погледът му се премести върху следващия пътник, задържа се върху него. Пристъпи към седалката и внезапно забрави къде се намира. Почувства се като колекционер, в чиито ръце е попаднала много рядка вещ. Човекът задълбочено четеше „Таймс“. Беше със светла кожа, вратът му беше като колона, косата му, скрита под нова шапка, вероятно беше руса; Нюман присви очи и зърна торбичките под очите му, досущ като на президента на Ваймарската република фелдмаршал Паул фон Хинденбург. Не виждаше устата, но си я представи — широка, с плътни устни. Поотпусна се, обзе го задоволството, което винаги изпитваше, когато на път за работа се забавляваше с тайната си игра. Може би само той в цялата мотриса знаеше, че човекът с квадратната глава и светлата кожа не е нито швед, нито германец, нито скандинавец, а евреин.

Отново извърна очи към негъра и се втренчи в него. „Някой ден — помисли си както винаги, когато видеше негър — трябва да разуча различните типове черни мутри.“ Даваше си сметка, че интересът му е само академичен, тъй като информацията не му беше необходима за работата, ала все пак...

Някой докосна рамото му. Той се наежи и се обърна.

— Здравсти, Нюман. Едва сега те видях.



На лицето на Нюман се изписа добродушно снизхождение, което добиваше при всяка среща със съседа Фред.

— Как спяхте снощи? — попита. — Усетихте ли жегата?

— През прозорците откъм двора винаги подухва хладен ветрец — отвърна съседът, сякаш живееше в друг по-ветровит квартал. — При теб не е ли така?

— О, да — излъга Нюман. — Снощи спях, завит с одеяло.

Фред заби пръст в рамото му:

— Смятам да сложа кушетка в избата. След като я измазахме, там е адски прохладно.

— Няма ли влага?

— Не, откакто измазахме стените — натърти съседът.

Нюман извърна очи, да не би погледът да издаде мислите му. Освен съсед с Фред бяха и колеги, само че онзи работеше в ремонтния цех, намиращ се в друга сграда, носеше гащеризон и се държеше като типичен механик. Както винаги при среща с него раздражено се зарече да измаже избата, независимо дали може да си го позволи или не. Не проумяваше откъде накъде компанията плаща двойно повече на този недодялан дръвник, като се има предвид колко важна бе работата, извършвана от него, Нюман, да не говорим за необичайния му талант. Освен това мразеше да пътува в метрото заедно с Фред заради противния навик на съседа да забива пръст я в гърдите, я в ръката на събеседника си.

— Чу ли снощната шумотевица? — попита Фред. Цинична усмивчица разтегна устните му, разположени върху масивна долна челюст, сякаш прикачена за лицето му чрез дълги и дълбоки бръчки от двете страни.

— А, да. Какво стана накрая? — измърмори Нюман и машинално издаде долната си устна, както правеше в моменти на напрежение.

— Ами излязохме, заведохме Пит вкъщи и го накарахме да си легне. Леле, как се беше натряскал, бедна ти е фантазията!

— Пит Ахърн ли беше това? — изненадано прошепна Нюман.

— Същият. Направил главата и тръгнал да се прибира, обаче срещнал оная черномутреста кокона. Между нас да си остане, ама жената не беше за изхвърляне — добави Фред, който имаше навика да се озърта, докато говори.

— Дойде ли полиция?

— Как не! Изгонихме пачаврата и заведохме Пит да си легне.

Мотрисата спря на следващата станция, за миг качващите се пътници разделиха двамата мъже. Щом вратите се затвориха, Фред отново се присламчи до съседа си. Няколко минути двамата мълчаха. Нюман не откъсваше поглед от косматата китка на досадника — дебела и вероятно силна. Може би затова онзи играеше така добре боулинг. Странно как понякога му допаднаше да бъде в компанията на Фред и други съседни от квартала, ала в моменти като този не можеше да го понася. Спомни си как си бяха устроили пикник в парка и как онзи се беше сбил с...

— К'во ще кажеш за тия работи, дето стават напоследък? — Усмивката на Фред беше помръкнала, но двете дълбоки бръчки все така се връзваха като белези в страните му. Присви подпухналите си очи, изпитателно се загледа в събеседника си.

— За какво говориш?

— За квартала, разбира се. Както е тръгнало, ще ни натресат разни чернъовци и тогава ни е спукана работата.

— Ами... сигурно така ще стане.

— Всички говорят за туй, дето черните не си знаят мястото.

— Вярно е.

— Знаеш ли защо повечето хора от стария ми квартал дойдоха тук? За да се отърват от ония ми ти сажди, а те се влачат подир нас. Сецаш ли се за онзи Финкълстийн?

— Собственикът на дрогерията ли?

— Да. Представяш ли си, цялата му рода щяла да се пренесе в неговата къща, дето е досами магазина. — Фред отново се озърна.

Нюман си помисли, че именно това му допада у съседа. Искаше му се онзи да говори по-тихо, но и да продължава монолога си, защото казваше истини, които всеки подозираше, обаче не смееше да изрече. Когато го слушаше, неизменно усещаше някакво лошо предчувствие. Същото, което изпитваше при четенето на посланията върху металните стълбове — нещо се зараждаше в града... нещо опасно и въодушевяващо.

— Мислим да свикаме събрание. Онзи ден Джери Бул го каза на Пит.

— Мислех, че тази организация вече не съществува.

— Съществува, и още как! — гордо обяви Фред и се ухили. Сутрин клепачите му бяха толкова подпухнали, че почти скриваха очите му. — Веднъж да свърши войната и момчетата да се върнат вкъщи, ще станат пукотевици, каквито не си виждал. Обаче засега се снишаваме. От мен да знаеш, че това събрание е първата крачка. Така както вървят нещата, нищо чудно войната скоро да свърши. Затуй трябва да сме подготвени, нали разбираш? — Изглежда, държеше да чуе потвърждението на съседа, защото изражението му стана някак несигурно.

— Тъхъ — промърмори Нюман и зачака онзи да продължи.

— Искаш ли да дойдеш? Ще те взема с колата.

— Оставям събранията на вас, момчета. — Нюман окуражително се усмихна, сякаш се възхищаваше от мускулите на съседа. Всъщност обаче хората на тези събрания не му допадаха. Половината не бяха с всичкия си, другите изглеждаха така, сякаш от години не са си купували нови дрехи. — Мен не ме бива за тези неща.

Фред кимна, но явно не беше доволен от обяснението. Прокара език по зъбите си, пожълтели от вечните му пури, и се загледа през прозореца, край който пробягваха светлините на лампите в тунела.

— Както искаш — измънка обидено и примигна. — Рекох си, че трябва да те поканя. Целта ни е само да прочистим квартала, нищо повече. Мислех, че ще искаш да се включиш. Тия са бълзльовци — щом стане напечено, начаса ще си вдигнат чукалата.

— За кого говориш? — попита Нюман, на облото му лице се изписа интерес.

— За евреите, разбира се. После ще помогнем на момчетата отвъд булеварда да се отърват от пуерториканците. Докато се обърнеш, улиците ще се напълнят с изселници, натоварили на ръчни колички партакешите си. — Изглеждаше разочарован от отказа на съседа си.

Нюман като хипнотизиран се взираше в почти несъществуващата му брадичка, осеяна с пъпки. Отново го обзе предчувствие за надвиснала опасност. Понечи да отговори, но видя, че евреинът с Хинденбурговите торбички под очите се е обърнал и се взира в него. Изглеждаше така, все едно се кани да стане и да го удари. Нюман заговори на Фред:

— Допълнително ще ти кажа дали ще дойда. В четвъртък може да се наложи да работя до късно — промълви тихо и обърна гръб на

евреина. Мотрисата навлизаше в неговата станция. Фред го потупа по рамото и кимна. Вратите се отвориха, Нюман бързо слезе на перона. Щом застана с лице към стълбището, нещо вътре в него отново затрепери. Мотрисата потегли, той тръгна към изхода, като се стараеше да се движи по-далеч от ръба на перона, и се изкачи по стъпалата.

Застана за миг на тротоара, облян от лъчите на слънцето, и си пое въздух. Вдигна ръка да намести сламената си шапка и усети как от подмишницата му се стече хладна капка пот. През изминалите седмици всеки ден спираше на този ъгъл и с ужас се питаше какво го очаква в службата; както обикновено през тези няколко секунди му се стори, че кожата му се втечнява. Предпазливо запристъпва по вече нажежения тротоар и се насили да мисли за своя квартал и за еднаквите къщи, напомнящи колове на дъсчена ограда. Споменът за тяхната еднаквост удовлетвори копнежа му за ред и дисциплина и той тръгна към работното си място, като благоразумно се постара да си събере ума.

## ТРЕТА ГЛАВА

С изключение на няколко възрастни жени той беше назначил всяко от седемдесетте момичета, които седяха зад седемдесетте бюра на шестнайсетия етаж на сградата.

На една пресечка разстояние от небостъргача на корпорацията той изглеждаше някак объркан, от време на време устните му се раздвижваха, сякаш търсеха спокойно място на лицето му. При преминаването му през портала в готически стил движението им замря; докато асансьорът се носеше нагоре, те се сковаха, а когато вратите се отвориха и той слезе на шестнайсетия етаж, устните му бяха стиснати като на човек, който отказва да приема храна.

За разлика от страха преобразяването му датираше отпреди повече от двайсет години и бе наложено от гигантските размери на корпорацията. Знаеше, че компанията притежава сто небостъргача като този в почти всяка чужда държава, и мисълта за големината ѝ го потискаше, смазваше го като непосилно бреме всеки път, когато се наложеше да се защитава от нея. Беше виждал как други хора се противопоставят на компанията и как биват премазани, ето защо когато се озовеше на шестнайсетия етаж, си нахлузваше маската на съвестен и отговорен служител, сякаш да докаже на всеки, който го наблюдава, че вече мисли за предстоящата работа. Изражението му беше като на пастор, който на голям църковен празник пристъпва към олтара, а момичетата реагираха подобаващо, като извърщаха очи и притихваха, все едно очакваха началото на празничната проповед.

Той мина по пътеката между бюрата и влезе в кабинета си. Още щом окачи шапката си, го зачовърка необяснимо раздразнение. Отиде до бюрото си и седна. Не поглеждаше нито наляво, нито надясно и беше свел очи, като че ли се готвеше да изрече някакво богохулство. Беше станал жертва на жестока шега... която сам си беше скроил.

Преди няколко години в желанието си да служи на работодателите си както никой не им е служил, той беше предложил кабинетът му да бъде остъклено помещение в единия край на етаж.

Шефовете приеха предложението и той вече можеше да работи на бюрото си, от време на време да вдига глава и само с един поглед да се уверява, че служителките работят усърдно. Когато някоя искаше да го попита нещо, вече не можеше да напусне работното си място, да отиде в дамската тоалетна и едва след половин час да влезе в кабинета му и да си зададе въпроса. Сега беше достатъчно само да вдигне ръка и след секунда той се озоваваше при нея. Нововъведението доведе до отстраняването на един от най-големите недостатъци в работата, защото той беше забелязал, че щом едно момиче стане от бюрото, друго незабавно го последва и до обяд общото помещение заприличва на голяма железопътна гара, гъмжаща от пристигащи и заминаващи пътници.

Не можеше да се нарадва на остъкления си кабинет. Това бе неговият принос в историята на компанията, с който щеше да бъде запомнен. Преди девет години вицепрезидентът на корпорацията се беше изказал ласкаво за него. По време на Голямата депресия Нюман беше сигурен, че заплатата му не е била понижена само защото големите шефове си даваха сметка, че човек, който може да даде подобна блестяща идея, в никакъв случай не трябва да бъде санкциониран.

Напоследък обаче беше попаднал в капана на собственото си изобретение — да седи пред очите на стенографките за него се беше превърнало в тежко изпитание. Защото, вдигнеш ли поглед, той не виждаше нищичко през стъклото. Възможно бе в момента някоя да е вдигнала ръка, само че жестът ѝ оставаше без последствие. По цял ден той делово крачеше напред-назад между бюрата, сякаш изпълняваше важни задачи, но в действителност се стараеше да бъде наблизко, ако някое момиче го повика.

И тази сутрин седна зад бюрото да изчака да измине известно време, преди да заснове между секретарките, уж зает с важните си дела. Знаеше, че момичетата му се подиграват заради преструвките, въпреки това обикаляше между бюрата им. Изживяването беше ужасно, ала продължаваше безсмислените разходки, защото с всяка изминала седмица у него се засилваше предчувствието, че в неговия отдел ще се случи непоправим гаф. Най-невинна грешка на някоя секретарка щеше да нараства като търкаляща се снежна топка и след като преминеше през сложната храносмилателна система на

корпорацията, можеше да доведе до катастрофа, която щеше да доведе до уволнението му.

Престори се, че задълбочено проучва някакъв документ, после, тъкмо когато се канеше да стане и да подхване ежедневно изпитание, телефонът на бюрото му избръмча. Апаратът беше настроен да звъни тихо, за да не пречи на служителките. Нюман вдигна слушалката, сякаш беше съвсем нормално да го търсят пет минути след началото на работния ден. Само че въобще не беше обичайно и сърцето му подскочи.

— Нюман — каза със свито гърло.

— Обажда се госпожица Келър.

— Слушам ви.

— Господин Гарган иска да се видите в кабинета му. По възможност веднага, защото след малко има среща.

— Идвам.

Той затвори телефона. Невъзможно бе да отрече, че се страхува. Стана, прекоси общото помещение, застана пред кремата врата. Почука и влезе в канцеларията на госпожица Келър. Докато минаваше край бюрото ѝ, тя му се усмихна. Нюман отвори втората кремава врата и се озова в кабинета на Гарган. Шефът седеше зад голямото си бюро с гръб към прозореца, през който се виждаше реката. Буйната му черна коса, сресана на път по средата, блестеше под утринната светлина, проникваща през прозореца. Единственият признак за високия му пост бяха двете рамкирани фотографии на бюрото му. На обикновените служители беше забранено да държат на видно място личните си вещи. На едната фотография се виждаше малката яхта на Гарган, закотвена в Ойстър Бей, Лонг Айленд, на другата бяха двата му шнауцера, заснети на фона на семейната къща край Елизабет в Ню Джърси. Когато Нюман влезе, шефът промърмори само едно „добро утро“.

— Как сте, господин Гарган?

— Добре. Седни.

Нюман седна на коженото кресло до бюрото. Всъщност приседна на ръба, защото не обичаше да се разполага. Мразеше да потъва в дълбокото кресло, струваше му се, че така се смалява. Шефът побутна към него вестника, който, изглежда, беше чел допреди малко:

— Какво ще кажеш за тази новина?

Поставен натясно, Нюман се приведе над вестника и измърмори:

— Тази сутрин не съм преглеждал пресата. За какво става...

— Не можеш да четеш, нали?

Нюман се вцепени. Осмели се да вдигне поглед — пронизителните очи на Гарган искряха от гняв.

— Да му се не види, човече! Защо не носиш очила? — раздразнено възкликна шефът.

Нюман не чу нито думичка, но разбра всичко. Осъзна, че дрехите му са мокри от пот.

— Виждаш ли ме, за Бога? — продължи онзи.

В гърдите на Нюман забушува гняв:

— Зрението ми не е толкова зле, само...

— Ти си зле, човече! Зле си! Съмнявам се, че изобщо ме виждаш.

— Гарган предизвикателно се наведе към него.

— Разбира се, че ви виждам. Само дето съм малко...

— Ти ли проведе събеседването с госпожица Кап, която си назначил в петък?

Сега и двамата говореха по-бързо.

— Разбира се. Никога не съм назначавал служителка, без лично да разговарям с нея.

— В такъв случай е невъзможно да ме виждаш ясно — отсеке Гарган и се облегна назад.

Нюман си напрегна очите. Виждаше лицето на шефа като размазано петно, но сигурно светлината от прозореца му блестеше и предизвикваше нежелания ефект...

— Госпожица Кап въобще не е подходяща за нашата компания, Нюман. Личи си от пръв поглед. Предполагам, истинското ѝ име е Капински или нещо подобно.

— Не може да бъде, аз...

— Нямам намерение да си губя времето в спорове с теб — сръза го Гарган.

— Не споря, сър. Но ми се струва невероятно тя да е...

— *Не виждаш*, Нюман! Ще обясниш ли защо не носиш очила?

— Тонът на шефа неочаквано се промени: — Не е нищо сериозно, нали? Нямах намерение да те...

— Здрав съм като камък. Въпросът е, че все нямам време. Нали разбирате, трябва да си слагам капки и прочие... Щеше да се наложи



да отсъствам от работа един-два дни... — Нюман наклони глава и се усмихна, за да омаловажи факта, че не си е взел очила.

— Ако обичаш, намери време. Защото последствията могат да бъдат доста неприятни. Знаеш, че всичко се проваля, когато сред нас има неподходяща персона. Момичетата се крият в тоалетната да одумват госпожица Кап, работата им изостава. Не желая случилото да се повтори. Не можем да си позволим да назначаваме подобни лица.

— Разбира се, давам си сметка...

Гарган изпъна рамене, отново се приведе към Нюман и любезно се усмихна:

— Надявам се да не повториш грешката.

— Няма. Още днес ще уволня госпожица Кап.

— Не си прави труд. Този път ще те отменя — заяви шефът, доволно се усмихна и се изправи. — Смятам, че по-добре от теб ще ѝ обясня причините за освобождаването ѝ. Познавам този тип жени — нищо не им струва да ни наклепат пред пресата и да ни създадат куп неприятности. Да, аз ще я поема.

Нюман кимна. С шефа отново бяха в унисон. Интуицията му подсказваше, че ако продължи да се обяснява, само ще си навреди. Изведнъж почувства важността на положението си и вместо да се усмихне и да даде воля на радостта, която се намираше в гърдите му, смръщи вежди.

Тръгна към вратата, но Гарган добави:

— Защото не желаем да се случи. Знаеш какво имам предвид.

— Да, да. Още довечера ще отида на лекар.

— Вземи си един ден отпуска, ако е необходимо.

— Не мога, затрупан съм с работа. Ще отида към четири.

— Чудесно. — Шефът отвори вратата. — Предполагам, знаеш, че не е нищо лично, нали?

— Не, разбира се. — Нюман се засмя.

Все така усмихнат прекоси кабинета на секретарката и се върна в общото помещение. Внезапно усещането му за колегиалност с шефа се изпари, заедно с него помръкна усмивката му. Безмълвно отиде в остъклената си кабинка и седна зад бюрото. Дълго се взира в една точка. Не можеше да работи. По едно време се размърда, приближи до очите си ръчния си часовник и го загледа. Оставаха само седем часа. Часовникът се изплъзна от ръката му и падна на бюрото. Той го взе,

допря го до ухото си, после се втренчи в стъклото, замъглено от потта му.

## ЧЕТВЪРТА ГЛАВА

Не отиде в четири часа. Изчака до пет.

Кабинетът на очния лекар се намираше над магазин за скъпи кожени изделия. Голямата чакалня беше празна. В единия ѝ край имаше врата, закрыта с тежка черна завеса. Отвъд вратата беше кабинетът, в който се извършваха прегледите. Нюман седна до големия прозорец, извади друга кърпичка (първата вече беше мокра), свали си шапката, избърса кожената лента за попиване на потта, върна шапката на главата си. (Тъй като черепът му беше сплеснат от страни, не можеше да си килва шапката, която след няколко минути се връщаше в хоризонтално положение. С течение на времето започна да вярва и упорито съветваше познатите си, че формата на килнатата шапка бързо се разваля.)

Сложи длани на бедрата си, като внимаваше да не развали ръбовете на панталона, и през широкия прозорец се загледа към улицата. Горещината беше притъпила съзнанието му. От доста време насам изтръпваше от страх само като си представеше, че ще виси в чакалнята на очния лекар. Но чувството за отговорност и дисциплина беше дълбоко вкоренено в него и бе немислимо да не изпълни нареждането на шефа. Гарган му беше заповядал да носи очила и ето че сега чакаше пред кабинета на очния лекар, а ужасът, стаен в душата му, нямаше да изпълзи навън и да приеме определена форма, докато той изпълняваше нарежданията на висшестоящите. Взираше се през прозореца, но виждаше само размазани петна. Мислите му бяха като пътеки, отвеждащи навън, и той ги последва — спомни си за свои колеги, които бяха дръзнали да се противопоставят и бяха изхвърлени на улицата, докато той беше останал в компанията (вярно, с много ниска заплата, но със съхранено достойнство) и беше запазил мястото си и през депресията, и сега, по време на войната. Защото беше прекланял глава, изпълнявал бе дълга си, понасял беше безкрайните унижения, на които го подлагаха висшестоящите. Намираше се в безопасност и винаги щеше да бъде. Дори можеше да си намери

симпатична жена и да сключи брак с нея, след като чудовищната война най-сетне свършеше. Може би най-сетне майка му щеше да склони и да заживее в Сиракуз заедно с другия си син. Може би...

Докато седеше в тихата чакалня и се взираше в улицата... поточно в размазаното петно през прозореца, в съзнанието му изплува образът на жена, който се явяваше рядко, но беше невероятно натрапчив. Беше едра, почти дебелана, и лицето ѝ не се виждаше, ала Нюман знаеше, че тя е благоразположена към него. Отдавна обитаваше съзнанието му и сякаш се появяваше най-вече в напрегнати моменти, когато той беше принуден да изпълни дълга си. Както винаги щом жената изникнеше във въображението му, Нюман си спомни първия път, когато беше дошла при него. От три дни той беше в окоп близо до френската граница, водата стигаше до коленете му. Късно вечерта полковник Тафри слезе в окопа и съобщи, че призори ще атакуват вражеската войска, после си отиде. През няколкото часа преди сипването на зората жената се появи пред Нюман, бедрата и скритите ѝ кътчета почти докоснаха ръката му. И когато настъпи моментът да излезе от окопа и да се включи в битката, той се зарече да запази копнежа за жената и онова, което тя означаваше за него, защото за пръв път изпитваше толкова прекрасно плътско желание. Зарече се, ако някога се върне в родината, да си намери хубава работа, а след като спечели достатъчно, да си купи хубава къща като онези на рекламите, да се събере с жената с пищни форми и благ характер. Ала като се върна у дома, майка му го покани да седнат в дневната на апартамента им в Бруклин, спусна щорите и довери, че краката ѝ започват да се парализират...

Чу гласове в чакалнята и се обърна. Нямаше никого. Едва сега разбра, че гласовете идват зад черната завеса в дъното на помещението. С течение на времето слухът му се беше изострил неимоверно...

Върна се до прозореца. Тялото му пулсираше. Запита се какво ще се случи, ако някой... например човек като него, излезе на улицата и завинаги изчезне, без да се появи там, където са го очаквали. Да заброди из страната, да търси щастие и... може би подходящата жена. Какво ще стане, ако сега отвори вратата и...

Чу стъпки. Рязко се обърна и видя, че лекарят се приближава към него. Някой — може би жена? — излезе от чакалнята. Нюман се

изправи и с цялото си сърце си пожела да бъде щастлив, после се върна към действителността и се запита дали трябва да се обръща към специалиста с „докторе“ или „господине“.

— Ето ви и вас, господин Нюман — сърдечно каза онзи. — Защо се забавихте толкова? Как сте?

— Добре, благодаря. Готови ли са ми...

— Готови са отпреди три седмици. — Гласът на специалиста идваше някъде откъм бюрото. — Нюман се приближи и видя, че лекарят рови в чекмедже, пълно с очила, поставени в пликове. Стигна до очилата, които търсеше, взе ги и ги извади от плика. — Седнете ето тук. — Човекът посочи стола пред бюрото си и също понечи да седне.

— Извинете, докторе, но бързам...

— Няма да ви бавя. Искам да се уверя, че очилата са ви по мярка.

— Сигурен съм. Миналия път пробвах рамките — нетърпеливо каза Нюман и преди лекарят отново да заговори, грабна очилата и добави: — Наистина много бързам. Дълга ви осемнайсет долара, нали така? — Подаде му две десетдоларови банкноти, които беше навил на тръбичка още в службата си.

Очният лекар го изглежда, после се обърна и влезе обратно в кабинета си.

На стената до бюрото имаше кръгло огледало. Още преди лекарят да спусне черната завеса, Нюман се доближи до огледалото на пръсти и сложи очилата. Видя само воднист свят от амалгама, в който се примесваше цветът на синята му вратовръзка. Чу стъпките на лекаря, набързо свали очилата и ги пхна в горния джоб на сакото си.

— Доста мислих за вашия случай — каза специалистът и му подаде рестото.

— Така ли? — попита Нюман, като се помъчи да скрие любопитството си.

Онзи седна зад бюрото, измъкна от чекмеджето някаква кутийка, извади от нея две сферични пластмасови парченца. Постави ги на дланта на другата си ръка, облегна се назад и заяви:

— След време никой няма да носи очила, господин Нюман.

— Знам, обаче...

— Вие дори не пожелахте да ги опитате. След като толкова се страхувате, че очилата ще ви загрозяват, би трябвало да се опитате да свикнете с контактните лещи.

Нюман направи крачка към вратата, сякаш му беше дошло до гуша от подобни лекции, и каза:

— Четири седмици подред ги държах по цяла нощ. Не ги понасям.

— Много хора казват същото, докато не свикнат — едва ли не плачливо каза специалистът. — Естествено очната ябълка отхвърля всяко чуждо тяло, но окото е мускул, а мускулите...

Поучителният тон на специалиста накара Нюман отново да пристъпи към вратата и да подхвърли:

— Не искам да ме...

— Не ви пробутвам нещо, само казвам, че...

— Не мога да търпя лещите — прекъсна го Нюман и печално поклати глава. — Всеки път, когато съм с тях и примигна, се разстройвам. Изглежда ми противоестествено да ги пъхам в очите си всяка сутрин, а вечер да ги пускам в онази течност... Аз... как да ви обясня... лещите ме изнервят. Струва ми се, че се движат в очите ми.

— Невъзможно е да се...

— Казвам ви, че се движат! — В тона му се прокрадна горчивото разочарование, което бе изпитал през седмиците, докато се затваряше в стаята си и се мъчеше да свикне с допира на миниатюрните пластмасови парченца. Нощем излизаше сам и бродеше по улиците, без да сваля лещите, веднъж отиде на кино, за да провери дали поне за малко може да ги забрави. — Отидох на кино, опитах какво ли не, но така и не се отърсих от усещането за чужди тела в очите си. Мисълта ми е... докосвам си клепаща, обаче не усещам нищичко под него. Това... ме изнервя.

— Странно — каза очният лекар, стисна в шепата си мъничките лещи и си отдръпна ръката. — Вие сте първият с подобна реакция.

— Чувал съм и за други — измънка Нюман. — Ако тези приспособления станат много популярни и ги носят милиони хора, ще откриете някои, които не могат да ги понасят.

— Е, пожелавам ви приятно носене на очилата — усмихна се специалистът и го изпрати.

— Благодаря. — Нюман понечи да излезе.

— Един момент. — Очният лекар пусна на пода лещите. — Погледнете, отскачат като топки за пинг-понг. — Той посочи мъничките пластмасови сфери и се засмя.

\* \* \*

За щастие Нюман намери свободно място в мотрисата на метрото. Тази вечер нямаше да издържи да стърчи прав чак до Куинс. Щеше да му призлее от миризмата на пътниците, плътно притиснати един до друг, към която беше особено чувствителен. Въпреки че беше седнал, пак леко му се повдигаше. Новите очила се гушеха в джоба му като животинче, свито на кълбо. Докато мотрисата фучеше по релсите и го отвеждаше към дома, той опитваше да си представи как ще носи очила, ала с приближаването към своята спирка все по-натрапчиво осъзнаваше, че без тях скоро няма да може дори да излиза от къщи. Каза си, че ще се успокои, ако възкреси в съзнанието си изображението на безликата жена, присъстваща в повтарящото се видение за щастие, но още с появата си тя избледняваше и единственото, което Нюман виждаше ясно и най-често, бе огледалото над умивалника в банята.

Слезе на своята спирка, изкачи се по стъпалата и излезе на улицата — продължаваше да вижда само огледалото. Не забеляза господин Финкълстийн, който седеше пред магазинчето си, прекоси платното, озова се на отсрещния тротоар и зави по пътечката, разполовяваща мъничката морава пред къщата му. Вратата беше отключена. Нюман забрави да си свали шапката, мина покрай майка си, която седеше до радиото в дневната, и се качи на горния етаж — движеше се бързо, защото познаваше тези стъпала. Преди да отвори вратата на банята, подвижна „добър вечер“ на старицата, после влезе и включи осветлението. Остави си шапката на ръба на ваната, извади очилата. Винтчетата още бяха стегнати, дръжките едва се разгънаха. Той си сложи очилата, втренчи се в огледалото. Отново видя размазано петно, примесено с цветовете на вратовръзката му. Загледа се в сребрилата повърхност. Примигна, отново погледна. Вдясно се очерта рамката на огледалото. Изображението стана много контрастно. След миг и пред лявото му око се проясни, Нюман ясно видя цялата рамка; усещането беше толкова странно, че той забрави за какво е дошъл и се огледа. Внезапно му се стори, че е изпуснал въздуха, който години наред е задържал в белите си дробове. Колко отчетливо виждаше всяка четинка на четката за зъби! И плочките на пода, и шарката на хавлиените кърпи... После го връхлетя споменът...

Дълго се взира в лицето си — в челото, брадичката, носа. Доста време посвети на подробно изследване на всяка част, чак накрая видя цялото си лице. Почувства се, сякаш стъпалата му се отделиха от пода и леко се издигна във въздуха. Сърцето му биеше лудо, главата му кимаше в унисон с ритъма. Слюнка се събра в гърлото му и той се закашля. В огледалото в банята — същата баня, която бе използвал почти седем години, бе отразено лице на евреин. Някакъв евреин беше влязъл в банята му. Тъкмо от този ефект на очилата се бе страхувал, само че положението беше още по-трагично, защото всичко се случваше в действителност. Много по-зле беше отпреди три седмици, когато в кабинета на очния лекар беше пробвал само рамките. Те му придаваха вид на германски евреин, защото имаше плоски отвесни скули, четвъртата глава, много бяла кожа и най-важното — торбички под очите. Щеше да му е трудно, но не невъзможно да се примири с външността си, но сега... Дебелите стъкла уголемяваха очните му ябълки, торбичките почти не се виждаха, за сметка на което очите му изпъкваха — изглеждаше опулен и с гневен поглед. Рамките сякаш скъсяваха черепа му, покрит с гладко пригладена коса, и подчертаваха носа му, който преди изглеждаше остър, а сега приличаше на човка. Нюман бавно свали очилата, отново ги сложи, за да разгледа изкривеното си изображение. Усмихна се насила. Усмивката му беше на човек, който против волята си позира за снимка, ала той се насили да я задържи и това вече не беше неговата усмивка, а грозна гримаса. Зъбите му, по принцип неравни, като че ли опорочаваха усмивката, превръщаха я в лукаво и неискрено хилене, чиито напъни да симулира радост според Нюман търпяха провал заради типично семитския му нос, опулените очи, щръкналите му уши. Стори му се, че лицето му се е издължило и е заприличало на рибешка глава.

Свали очилата. Пред погледа му всичко се размаза, за миг очите му шеметно започнаха да блуждаят, краката му се подкосиха. Залитайки, излезе от банята, прекоси коридора, окачи си сакото в дрешника, слезе по стълбището и отиде в дневната. Майка му, върху чиито колене беше разгърнат бруклинският „Ийгъл“, беше включила лампона както всяка вечер, щом той се прибереше, и гледаше към вратата в очакване на обичайния кратък разговор, равнозначен на поздрав.



Нюман усети миризмата на готвено, лъхаща от кухнята. Знаеше къде се намира всяка мебел, колко е струвала и след колко време ще се наложи да пребоядиса стаите. Това беше неговата къща, неговият дом, а старицата, седнала на инвалидна количка до безмълвното радио, бе неговата майка, въпреки това той се движеше тромаво, като че ли за пръв път стъпваше тук. Седна на канапето до старицата, тя го обсипа с въпроси:

— Окачи ли си сакото в дрешника? Днес май беше много горещо, а? Имаше ли голяма блъсканица в метрото? Имаш ли много работа? Как е господин Гарган?

Нюман учтиво ѝ отговори, после отиде в кухнята и си сипа от храната, приготвена от прислужницата. Стори му се безвкусна, стомахът му сякаш отказваше да работи, затова остави чинията почти недокосната. Изми си лицето на умивалника в кухнята и го избърса с малка хавлиена кърпа, която държеше тук именно за това. Странно, но единственото, което му се въртеше в главата, бе колко отчетливо беше видял всяка четинка на четката за зъби. Взе недочетения вестник от предишната вечер — винаги го дочиташе, преди да се захване с днешния, отново седна на канапето под лампиона и си сложи очилата. Майка му го повика. Нюман се обърна към нея. Старицата внимателно го огледа, като все повече се привеждаше. Той смутено се усмихна, както когато ѝ показваше наскоро купен костюм.

— Бога ми! — засмя се майка му. — Приличаш на евреин.

Той също се засмя и усети как разтегнатите му устни разкриват неравните му зъби.

— Защо не си взе от онези очила без рамки?

— Пробвах и такива. Изглеждам по същия начин. Тези ми стояха най-добре.

— Е, няма значение. Едва ли някой ще забележи. — Старицата взе вестника и го вдигна към светлината.

— Имаш право. — Нюман също взе вестника. Беше плувнал в пот, само по лицето му нямаше нито капчица заради прохладния ветрец, който духаше откъм задния двор. На улицата закрепяха деца, които се гонеха, постепенно звуците заглъгнаха заедно с шума от бягащи стъпки. Възмутено се спогледаха с майка си — откъде накъде тези дечурлига се осмеляваха да смутят спокойствието на квартала? Обичайният жест беше като стъпка към здравия разум и го успокои.

Отново сведе глава към вестника — за пръв път от много време четенето не го затрудняваше, дори му беше приятно. Тъй като досега очите му бързо се уморяваха, преглеждаше само статията, посветена на войната, и често губеше нишката, унесен в спомени за кошмарната си година в окопите на Франция. Тази вечер обаче отдели внимание дори на кратките дописки, поместени най-отдолу на всяка страница. Една прочете около пет пъти. Авторът съобщаваше как предишната нощ вандали нахлули в едно еврейско гробище, преобърнали три надгробни камъка, а върху другите нарисували свастики. Краткият материал му се видя увлекателен както навремето детективските романи. Стори му се, че измежду редовете долавя същата заплаха от неконтролируемо насилие и безпощадна сила, която усещаше, докато четеше надписите по стълбовете в метростанцията. Очите му няколко пъти пробягаха по двата абзаца, сякаш да изстискат от тях и последната капка чувство.

Обзе го вцепенение, приливите в тялото му като че ли се превърнаха в неподвижно застинало езеро. В съзнанието му възкръсна сънят за панаирджийската въртележка. „Полиция! Полиция!“ Видя как празните вагончета във формата на животни и птици се въртят, внезапно спират и се завъртат назад, после отново поемат напред. За Бога, какво се произвеждаше в земните недра под въртележката? Какво ли е мислил, та да му се яви толкова странен сън? Представи си как се качва в едно от вагончетата — голям и грозен жълт лебед. Невидимата ос го завъртя напред, после назад, пак напред... Чуваше бръмченето на подземните двигатели, усещаше мощта им. Страхът се вкопчи в шията му като черен гарван; обзе го гняв, той прогони образа на въртележката и се съсредоточи във вестника... редакционната статия, възхваляваща подвиг на противопожарната команда... друга, посветена на високия дух, трета, която разказваше за използването на диамантите при изработването на военни съоръжения. Ала докато четеше, думите излетяха от съзнанието му, остана само картината на преобърнати надгробни камъни и как вандали с тежки метални пръти чупят мраморни звезди на Давид.

Старицата си дочете вестника и избута инвалидната количка до сина си. Беше заспал. Тя го разтърси, за да го събуди. Нюман разпъна канапето и помогна на майка си да си легне. Качи се на горния етаж и

се съблече. Шапката му остана на ръба на ваната. Никога досега не беше прекарвала нощта извън овалната кутия.

## ПЕТА ГЛАВА

Както обикновено на другата сутрин Нюман отиде на работа, върна се у дома, вечеря и си легна в обичайния ранен час. Измина вторият ден, после третият. Следобеда на четвъртия ден, както си седеше зад бюрото в стъклената си килийка, в душата му припламна искрица радост — настроение, каквото го спохождаше много рядко.

Никой не беше забелязал промяната в него. Дори само това беше достатъчно да отмести тежкото бреме на страха, който не му даваше покой от толкова дълго време. Ала имаше и нещо друго — нови и силни усещания, които започваха да отекват в неговия застинал свят. Вече три дни провеждаше събеседвания с кандидатки за поста на госпожица Кап (по-точно Капински) и макар че седем момичета биха задоволили изискванията на предишния Нюман, сегашният не ги одобри. Ясно си даваше сметка, че трябва да представи на господин Гарган необикновена служителка, която да бъде образец за способността му да подбира кадри. Може би заради предизвикателството се усещаше много по-жизнен от преди, работата му се струваше нова и много по-интересна. Освен това сега се възхищаваше от господин Гарган, чувстваше го като сродна душа. Защото Гарган го беше принудил да прогледне, бе взел нещата в свои ръце и беше накарал него, Нюман, да се отърси от жалкото си съществуване. Чрез намиране на съвършената служителка щеше да изкупи миналите си вини, включително назначаването на злощастната госпожица Капински. Да, новото момиче трябваше да бъде идеално.

Още повече, че през последните два дни господин Джордж Лорш прекалено дълго се задържаше в сградата. Лорш беше вицепрезидент на компанията, вестниците често поместваха снимката му на страниците, посветени на висшето общество. Тъй като той идваше в сградата само веднъж годишно по за няколко дни, за да наблюдава работата на отделите и да прецени ефективността им, Гарган със сигурност щеше да е благодарен на Нюман, задето именно в този момент е назначил толкова изрядна служителка. Носеха се слухове, че

именно Лорш е дал изрични указания какви да бъдат момичетата, работещи в компанията. При всяко идване в отдела той замислено ги оглеждаше, докато обикаляше канцелариите. През последните два дни на минаване край стъклената килийка на Нюман няколко пъти го погледна и веднъж му се усмихна, което удвои усилията на Нюман при търсенето на свършената служителка.

Той погледна последните три молби за работа, останали на бюрото му. Името на най-горния формуляр му допадна. Гъртруд Харт, трийсет и шест годишна, гимназиално образование. Неомъжена, принадлежаща към епископалната църква. Родена в Рочестър, щата Ню Йорк. Той телефонира на рецепцията и помоли да изпратят при него Гъртруд Харт.

Появата ѝ го изненада. Кандидатките за работа много рядко използваша дори одеколон; тежкият парфюм на тази я обгръщаше като наметало. Нито една не се беше появила с цветя в косата; тази беше закичила с истинска роза кестенявата си коса, сресана назад. Въпреки това изглеждаше царствена и изтънчена. Наблюдаваше Нюман, беше подпряла длани на облегалката на стола пред нея, леко се беше наклонила напред, ала позата ѝ не беше предизвикателна, а подсказваше липса на притеснение. Черната ѝ лъскава рокля беше поразяваща, но още по-смайваща беше усмивката ѝ, придружена от леко повдигане на лявата вежда — плътните устни на жената не бяха разтегнати, но тя се усмихваше. Нюман се чу да казва:

— Седнете, моля.

Стомахът му се преобърна, когато непознатата пристъпи поблизо и седна до бюрото. Тя се облегна на ръба... и устата на Нюман пресъхна, като че ли жената се беше пресегнала да го помилва по страната, защото за него бюрото беше като част от тялото му. Изведнъж забеляза колко са съблазнителни краката и бедрата ѝ. Стори му се, че шията, гърдите и раменете му се издуват.

Сведе очи, сякаш преглеждаше формуляра. Думите върху хартията посивяха, после изчезнаха. Без да посмее да я погледне, той се опита да си представи лицето ѝ. Най-поразяващото беше, че нямаше спомен за чертите ѝ. Беше като жената във видението му — ухание, заоблени бедра и изпънат гръб. Вдигна глава и я погледна:

— Колко време сте били в компанията „Маркуел“?

Тя заговори. Нюман не чу нищо след първата фраза:

— Работих там около три години, после...

Рочестър! Той изумено я зяпна — ах, този ужасен бруклински акцент! Лъскавата черна рокля, която допреди малко му се струваше изискан тоалет, подчертаващ формите на недостъпна и достолепна жена от северния район на щата Ню Йорк, изведнъж се превърна в евтина дреха, купена специално за събеседването.

Жената продължаваше да говори. Постепенно в съзнанието му се породих друго впечатление. Въпреки ужасния акцент тази Гъртруд наистина беше достолепна. За пръв път му се удаде възможност да разгледа лицето ѝ. Най-интригуваща му се видя повдигнатата ѝ вежда, заради която изглеждаше, че усмивката трепти на устните ѝ; сега обаче той знаеше, че Гъртруд не се усмихва. Тя изпитателно го наблюдаваше и докато се взираше в дълбините на кафявите ѝ очи, Нюман разбра, че е изгубил контрол върху събеседването.

Жената престана да говори, веждата ѝ остана все така повдигната. Той се изправи и застана зад стола си — нещо, което никога не беше правил в присъствието на кандидатка за работа. Чувстваше обаче, че не е в състояние да държи юздите, докато очите му са на едно ниво с нейните.

Сега забеляза, че лицето е продълговато и изглежда още по-издължено от косата, срасана назад. Ала страните ѝ не бяха хлътнали, алените ѝ устни бяха плътни, широката ѝ шия плавно се сливаше с долната ѝ челюст. Клепачите ѝ бяха много тъмни и Нюман реши, че когато тя спи, дълбоките ѝ очи изглеждат полуотворени. Но именно челото ѝ беше привлякло вниманието му, когато се опитваше да я прецени. Беше толкова високо и полегато, че изглеждаше, сякаш косата се отдалечава от него; Нюман упорито се мъчеше да потисне усещането, че това чело изпълва цялата му канцелария.

Помисли си, че ако не беше то, Гъртруд щеше да бъде истинска красавица. За пръв път в живота си виждаше такава жена, същевременно знаеше как ще му въздейства, защото беше сънувал онова у нея, от което го обливаха горещи вълни и дишането му се учестяваше. Онова, заради което от мига на появяването ѝ събеседването придоби личен характер... и заради което сега беше толкова сигурен, че тя е достъпна за него. Да, беше. Той го знаеше със сигурност.

— Работили ли сте с електрическа пишеща машина? — попита я, като че ли това имаше съдбовно значение.

— Само от време на време, защото разполагахме с една за всички секретарки. Не беше като във вашата компания — добави тя почти със страхопочитание и леко извърна глава към общото помещение. Нюман се вцепени. Жената отново се обърна към него, затова той отиде до картотечния шкаф, откъдето отново я виждаше в профил. Тя почтително изчака няколко секунди, сякаш да му даде време да надникне в някое от чекмеджетата, ала след като не чу нито звук, въртна глава и го видя как се взира в нея.

Веждата ѝ се отпусна. Нюман побърза да седне зад бюрото си, но мимоходом забеляза, че лицето ѝ е пламнало.

Няколко секунди не се осмели да я погледне. Знаеше, че тя го наблюдава, затова се насили да изглежда безразличен, да не позволи на негодуванието и разочарованието да обагрят с руменина страните му.

— Както вероятно знаете — заговори пресилено спокойно, — търсим служителки, които умеят да печатат на електрическа пишеща машина. Предположих, че притежавате това умение.

Погледна я и си придаде добре отработеното изражение, с което показваше, че събеседването е приключило. Тя извърна глава към общото помещение и момичетата, които до едно печатаха на обикновени пишещи машини (жестът ѝ беше по-изразителен от всякакви думи), после преспокойно се обърна към Нюман, втренчи се в него и зачака.

— Започваме да ги заменяме — обясни той. — Поради войната производството е в застои, но в този отдел ще използваме само електрически пишещи машини...

Не довърши фразата, защото бе поразен от промяната в изражението ѝ. Тя откряна устни и леко повдигна вежди, сякаш се канеше да го моли или да го заплуе (не беше сигурен кое от двете).

— Само за един ден ще свикна да работя на такава машина. Лесно е за добра машинописка като мен.

Нюман си помисли, че така, както се е облегнала на бюрото му, позата ѝ изглежда прекалено театрална.

— Предпочитаме хора, които...

Гладката ѝ розова брадичка се приближаваше към лицето му.

— Принадлежа към епископалната църква, господин Нюман — просъска тя и гневна червенина плъзна по лицето ѝ.

Не му казваше нищо ново. Подобни стандартни речи беше чувал много пъти, само че повечето кандидатки предпочитаха да се изкарват унитаристки, тоест привърженички на свободата в религията. Въпреки това, докато се вираше в лицето ѝ, пламнало от гняв, сърцето му се вледени. Обзе го необясним, безпричинен страх. Имаше нещо в очите ѝ... в гневната самоувереност, с която тя чакаше отговора му. Седеше неподвижно и го гледаше начумерено... Интимността... ето какво го беше изплашило... да, интимността бе нова за него. Неприязънта ѝ беше интимна. Тази жена се държеше така, като че ли знаеше най-интимните му тайни, като че ли...

Мислеше го за евреин.

Устните му се раздвижиха. Прииска му се да избяга от канцеларията, после го обзе желание да удари жената. Тя нямаше право да го гледа по този начин.

Омразата го задуши, невъзможно му беше да проговори. Същевременно дланите му се изпотиха — сигурен признак за смущението му, защото беше джентълмен до мозъка на костите си и не можеше да заяви, че не е евреин, без да издаде антипатията си към хората от тази раса и съответно към жената. Сякаш фактът, че си беше глътнал езика и се чувстваше ужасно неловко, бе сигурно доказателство за подозренията ѝ и колкото и да беше странно (дори безумно), той призна пред себе си, че донякъде тя има право. Защото открай време за него „евреин“ беше синоним на измамник. Бедните евреи се преструваха на по-бедни, отколкото бяха в действителност, богатите — на по-богати. Когато и да минеше през еврейски квартал, неизменно си представяше, че зад мръсните завеси на прозорците са скрити купища пари. Видеше ли евреин да кара скъпа кола, неизменно го оприличаваше на негър, собственик на скъп автомобил. Според него семитите не притежаваха аристократизма, с който се опитваха да се перчат. Ако самият той имаше скъпа кола, от пръв поглед щеше да личи, че по рождение има право да я притежава. Това важеше и за всички неевреи. Не и за семитите. Къщите им воняха, а пък ако неприятната миризма липсваше, то бе само защото собствениците им всячески се опитваха да приличат на неевреи. Беше твърдо убеден, че ако стореха нещо хубаво, не им идваше отвътре, а беше продиктувано



от желанието да се подмажат. Знаеше го открай време, още от детството си, когато живееше на бруклинска уличка, намираща се само на една пресечка от еврейския квартал. И тогава, и сега мисълта за тях му вдъхваше сила и усещането, че е много над нивото им. Чуеше ли примери за тяхното сребролюбие, несъзнателно се възгордяваше от своята либералност, сякаш доказвана от простичкия факт, че той не е евреин. По природа беше пестелив, затова го обземаше гняв, когато се сблъскаше с щедър семит, и тъй като виждаше хората само през своите очи, според него щедростта на евреина бе или ловка измама, или самоизтъкване. Тези хора бяха лъжци и измамници. До един, без изключение.

А сега бе сигурен, че за жената смущението му е доказателство за неговата неискреност. Призляваше му от подигравателно-предизвикателния ѝ поглед, ала не беше в състояние да проговори. Насилваше се да измисли някакви любезности, но дори най-баналните му убягваха. Нетърпеливо извърна глава, след миг отново се втренчи в жената. Изведнъж осъзна, че за пръв път, откакто се помни, мълчанието му не е продиктувано от любезност. Сковаваше го осъзнаването на факта, че злото у евреите и техните многобройни прегрешения, най-вече похотливостта им (доказателство за която ежедневно виждаше в тъмните им очи и смуглата им кожа), са отражение на собствените му плътски желания, които приписваше на тях. Осъзнаваше го в този момент (и може би никога повече), в който погледът ѝ го беше превърнал в евреин, а ужасяващата му похот го възпираше да отрече негласното ѝ обвинение. С цялото си същество искаше жената да го смята за евреин именно сега, докато са сами в канцеларията му, искаше тя да му позволи да се потопи в тъмното езеро, чиито дълбини бе понечвал да изследва, но в последния момент се беше отказвал. Копнееше само за миг да потъне в тях и да открие...

Изведнъж се отврати от себе си, рязко се изправи. Стисна зъби да прогони болката, предизвикана от осъзнаването на собствената му поквара; жената забеляза гримасата му и вероятно я изтълкува за проява на гняв. Непохватно се изправи на крака, голямата ѝ чанта се удари в бедрото ѝ.

— Знаете ли как трябва да постъпват с хора като теб? — прошепна заплашително. — Да ви бесят, ето как!

Загърбила беше предпазливостта, готова бе да отстоява позициите си. Нюман се втренчи в нея — направи му впечатление, че както упорито беше вирнала брадичка, много приличаше на ирландка...

— Където и да отида, се сблъсквам със същото безумие. Заемала съм секретарски длъжности, на които не се *изискваше да владее машинопис!* Работила съм като...

Нюман престана да я чува, защото в мига, в който жената се извърна да погледне дали някой няма да влезе и да я прекъсне, той забеляза извивката на носа ѝ, типична за евреите, и сянката на меланхолия, хвърляна от погледа ѝ... Тя отново се обърна към него, приведе се, вкопчи се в бюрото, пръстите ѝ затрептяха пред очите му като десет стрели с яркочервени върхове.

— Някой ден ще те обесят! — просъска — предизвикателство, което той не можеше да остави без отговор.

По тялото му пробягаха тръпки, гръбнакът му сякаш се вцепени от студ. Не беше оставал насаме с развилняла се жена, откакто беше малък и майка му го кореше за някаква беля. Не можеше да откъсне поглед от лъскавата ѝ рокля и бляскавата брошка между гърдите ѝ, а неподправените чувства в пронизващите ѝ очи неудържимо го привличаха, същевременно подсилваха страха му.

Тя се обърна кръгом, със замах отвори стъклената врата и тръгна по пътеката между бюрата. Нюман си каза, че тя притежава злъчта, типична за евреите, и тяхната липса на вкус. Продължи да размишлява, без да откъсва поглед от прасците ѝ. Беше облечена безвкусно и неподходящо за случая, гримът ѝ беше прекалено силен. За пръв път забеляза, че въпреки жегата навън жената е праметнала на ръката си лисича кожа. Странно, но именно в този момент почувства, че е постъпил правилно, като е отхвърлил кандидатурата ѝ. Миг преди тя да се изгуби от погледа му, видя как опашката на лисицата докосна бедрото ѝ...

Краката му се подкосиха, отпусна се на стола. Чувстваше се като разглобен, смазан от умора. Обзе го предчувствие за зло, надвиснало над него. Разкопча сакото си, което сякаш бе нажежено, издърпа ластиците, придържачи ръкавелите му, и усети как кръвта нахлува във вледенените му ръце. Внимателно си свали очилата, пхна ги в

горното джобче на сакото, загледа се в една точка. Продължаваше да чува грубоватия ѝ глас, парфюмът ѝ още витаеше във въздуха.

Изведнъж се върна към действителността, конвулсивно сви юмрук; осъзна, че се визира в единствената масивна стена на мъничката си канцелария. Гневно се завъртя на стола, докато се озова с лице към стъклената преграда и бюрата, зад които седяха момичетата. След няколко секунди вдигна слушалката и нареди:

— Ако обичате, изпратете... — Не довърши фразата, нетърпеливо измъкна молбата, която се намираше под листа със заявлението на госпожица Харт. Думите се размазаха пред погледа му. Нюман гневно стисна устни, приближи листа към очите си. Гласът на телефонистката прозвуча от слушалката в ръката му. Той остави на бюрото листа, извади очилата от джобчето на сакото си и ги сложи.

— Госпожица Бланш Боланд — добави и затвори телефона. Докато чу стъпките на Бланш Боланд, продължи да се визира в молбата ѝ, сякаш я проучваше.

Изобщо не видя следващите кандидатки, които през този ден сядаха пред бюрото му и разказваха за себе си; назначи някакво невзрачно чернокосо момиче с изпито лице. Целия следобед усещаше парфюма на Гъртруд Харт, виждаше бедрата ѝ. Постепенно лицето ѝ се заличи от съзнанието му, накрая остана само тялото ѝ, което се сля с тялото на безликата жена от съня му. До края на работния ден току поглеждаше вратата към общото помещение, сякаш се опитваше да проследи и запамети всяко движение на Гъртруд. От време на време се унасяше в спомени за окопа във Франция, в един момент отново усети съкрушителното плътско желание, което бе изпитал през онова утро. Докато мислите му блуждаеха, машинално забеляза, че вицепрезидентът Лорш е застанал пред канцеларията му и се здрависва с господин Гарган. После каза нещо и тръгна към асансьора. Гарган изчака, докато вицепрезидентът се отдалечи, после се обърна и влезе в канцеларията на Нюман. Беше вирнал брадичка и замислено се почесваше по врата.

## ШЕСТА ГЛАВА

— Лорънс... — подхвана.

Нюман склочи длани върху бюрото. Шефът никога не се беше обръщал към него на малко име.

Гарган престана да се чеше. Погледна подчинения си само веднъж, на минаване край бюрото побарабани с пръсти по плота. Нюман забеляза, че шефът е наклонил глава и леко се е извърнал, сякаш си гледа през рамото — заемаше тази поза винаги, когато размишляваше напрегнато. Заговори, без да я промени:

— Господин Лорш предприема известна реорганизация. — Уморено подсмръкна и добави: — Няма да навлизам в подробности, но, изглежда, ще се наложи да се преместиш в ъгловия кабинет.

— В канцеларията на Хоган ли?

— Именно. Вицепрезидентът смята, че е по-рационално двамата с Хоган да... — Едва сега той погледна Нюман. — Да се размените.

— Да разменим длъжностите си ли?

— Ами да. Нещо такова.

Нюман кимна, че разбира, и зачака.

— Вероятно знаеш, че Хоган получава по-малко от теб, но няма да ти намалим заплатата. Ще остане същата като досега.

Нюман кимна.

Знаеше, че от него се очаква да каже нещо, ала думите му се изплъзваха. Чудовищността на случващото се го задушаваше.

— Допуснал ли съм някаква простъпка, заради която...

— О, не, не. Не го приемай като понижение, Лорънс... — Гарган любезно се усмихна, лицето му изпод косата, старателно разделена на път по средата, заприлича на бяла тиква.

— Хоган работи в компанията по-малко от пет години... — Мили Боже, какви ги дрънкаше? От коя отдавна запечатана кухня в тялото му изригваше толкова яростен гняв? — Не знам как да се изразя, господин Гарган...

— Разбирам, Лорънс, но...

Никога през живота си не беше прекъсвал шефа, но сега го направи:

— Мисълта ми е, че няма да изпитвам удовлетворение от длъжността на Хоган. В крайна сметка той не е нищо повече от обикновен чиновник...

— Грещиш. Работата му е много отговорна.

— Но защо? — (И защо беше толкова сигурен, че парфюмът и бедрата на Гъртруд Харт бяха причина за неочаквания му изблик на ярост? Господи, как изобщо се беше осмелил да говори на шефа по този начин? Стори му се, че подът под краката му се разлюля.) — Защо, господин Гарган? Не си ли изпълнявам съвестно задълженията? Взех си очила, току-що назначих служителка, от която ще сте доволни, освен това...

Гарган се изпъна — беше много по-висок от подчинения си. Нюман млъкна и машинално се изправи на крака — отгоре на всичко беше разгневил началството. Какъв ужас!

— С Лорш сме на мнение, че е в интерес на всички да работиш в канцеларията на Хоган. Не те притискаме, но е препоръчително да се преместиш там до началото на следващия месец.

В гласа на Гарган прозвуча ясната камбана на властта. Той се въртна и си излезе, последван от ехото ѝ.

Нюман се отпусна на стола зад бюрото и се загледа в общото помещение, изпълнено с прилежно работещи момичета, загледа се в затворената врата на Хоган. След толкова години вярна служба на компанията го принизяваха до най-обикновен писарушка. Чиновник без всякакъв авторитет, без правото да командва, без телефон... Превръщаха го в копие на Хоган...

След толкова години вярна служба.

Скочи на крака, сълзите, които се насилваше да сдържа, го задушаваша; дълбоко си пое въздух, бавно седна отново. Невъзможно бе решението да е окончателно, не и след толкова време. Няколко думи и всички деликатни неща в живота му бяха разбити на парчета — остъклената му канцелария, царството му, изпълнено с бюра, зад които седяха момичета, зависещи единствено и само от него. Не, невъзможно бе решението да е окончателно.

Отвори лявото чекмедже на бюрото, извади огледалце и се загледа в отражението си. Лицето му лъщеше от пот. Носът му

изглеждаше закривен като човка. Той се изправи и отново се втренчи в огледалцето, този път от различен ъгъл. Не ще и съмнение, гледката беше неприятна.

Но не чак толкова. Не и след толкова години. Краката му се раздвижиха сякаш по своя воля, докато се усети, той прекоси канцеларията на госпожица Келър и след секунда се озова пред началника си.

Онзи го погледна и се изправи. Нюман вирна глава, сякаш да не нагълта водата, която се надига около него, и заяви:

— Господин Гарган, не разбирам с какво ще навредя на компанията, ако си остана в моята канцелария.

— Това не решаваш ти, нали?

— Не, обаче ако искате да ме изгоните, защо не...

— Откровено казано, не забелязвах нищо нередно, докато Лорш не повдигна въпроса. Така или иначе съм убеден, че има право. И двамата сме на мнение, че няма да направиш добро впечатление на хората, които за пръв път идват в нашата фирма. Влизаме ти в положението и въпреки че ще заемеш длъжността на Хоган, ще получаваш предишната си заплата. Този въпрос не подлежи на обсъждане, друже.

За Нюман думичката „друже“ беше зловец предвестник на края на приятелството с шефа. Дъхът му секна още щом Гарган я изрече.

Първият му порив беше да си излезе. Ала се овладя, спря, обърна се и каза:

— За мен размяната е неприемлива, господине. Моля да обмислите предложението си.

Погледът на Гарган престана да блуждае из кабинета:

— Невъзможно е.

Нюман се досети, че началникът му е взел решението под чуждо давление, и изпита съчувствие към него:

— Познавате ме. Много добре знаете, че не съм...

— Господин Лорш не знае, но съди по външните белези. Външността ти не му допада. Вероятно ще отблъсне и клиентите, които за пръв път идват при нас. Вицепрезидентът има свои възгледи за облика на служителите в компанията и е в правото си да ги налага. Нали така?

— В такъв случай ще напусна.

— Както искаш, Нюман. Според мен постъпваш глупаво, но не желая да работиш при нас, ако се чувстваш оцетен и засегнат.

— Предпочитам да напусна.

— Защо не обмислиш решението си?

— Невъзможно е. Аз... — Задави се, гласът му пресекна. Стоеше пред Гарган и чакаше. Чакаше шефът да... Студеното изражение на Гарган му подсказа, че надеждите му са напразни. — Щом е така, ще ви кажа сбогом — добави с натезало сърце.

— Помисли си...

— Не. Страхувам се, че се налага да си кажем сбогом — повтори Нюман, обзет от страх, че ще се разплаче.

Излезе от кабинета, без да изчака отговора на шефа си. След края на последния си ден в компанията за миг застана пред входа на сградата. Тълпи от хора, напуснали работа в пет часа, се бяха устремили към метростанциите. Той влезе в крачка и позволи на прилива да го отнесе. Беше пъхнал в джоба си мраморната поставка с писалките, която си беше купил толкова отдавна. Беше тежка и опъваше джоба му. Накрая я извади и я понесе в ръка.

## СЕДМА ГЛАВА

На излизане от метростанцията отново пъхна поставката в джоба си и тръгна към дома си малко по-бавно от друг път. В метрото си беше свалил очилата, но все пак видя, че госпожа Дипоу си полива моравата, и ѝ кимна с обичайната си резервираност. Шишкатавта госпожа Блай се беше изтъпанила на високата си веранда и чакаше мъжа си. Като видя Нюман, се провикна да попита дали в града е било горещо като тук. Той поклати глава, усмихна се, отвърна, че и в града жегата е била непоносима, после продължи пътя си. Осиротялото момченце, което семейство Кенеди бяха осиновили, седеше на площадката пред къщата и го поздрави. Нюман присви очи към прозорците, за да провери дали някой от семейството го наблюдава, окуражаващо намигна на нещастното дете и подхвърли:

— Как си, малкия?

Освен тези съседи улицата беше безлюдна. Той отново присви очи и продължи към къщата си, като леко притискаше с длан провисналия си джоб.

Над улицата се стелеше прашна мъглица, струваше му се, че е плувнал в мазна пот. Душът го мамеше като искрящ нов живот.

— Няма ли да си окачиш сакото в дрешника? — попита майка му, след като той се заизкачва по стълбището към спалнята си на горния етаж.

— Ще занеса костюма на химическо чистене — избърбори Нюман, без да спре. Влезе в спалнята, извади от джоба си поставката с писалките и я напъха в чекмеджето с одеялата. Отиде в банята, пусна душа и вдигна глава, докато водата забарабани върху затворените му клепачи.

След като се облече, се поколеба на вратата на спалнята, върна се, извади от чекмеджето поставката с писалките и се огледа. Изведнъж си спомни, че разполага със стол, пъхна го в дрешника, качи се на него и остави поставката на най-горната полица, където прислужницата никога не чистеше. Майка му го викаше. Той слезе на



долния етаж, сложи си очилата, долови миризмата на претопляните кюфтета. Напълни тенджерата с вода и се настани до масата, докато майка му, седнала до печката, се готвеше да пусне две стиски спагети във врящата вода.

— Беше ли горещо в града? — подхвърли тя.

— Много — отвърна Нюман и прокара длан по изпотеното си лице. Свали си очилата и ги избърса с ленената салфетка.

— Някой каза, че днес хората измирили като мухи по улиците — продължи майка му.

— Нищо чудно.

Тя го изчака, докато започна да се храни, после докара инвалидната количка до него и се загледа през мрежестата врата в малкия заден двор.

— Сигурно във вилата на господин Гарган е прохладно — отбеляза.

Нюман измърмори нещо неразбираемо — устата му беше пълна с храна.

— Чудно, че никога не те е поканил на гости.

Той сви рамене и се помъчи да си спомни дали на най-горната полица на дрешника има нещо, което прислужницата би потърсила.

След вечеря излезе на верандата и седна на единия шезлонг. Верандите от отсрещната страна на улицата се изпълваха с хора. Блай, която живееше през пет къщи от неговата, го повика. Той се усмихна и ѝ помахаше.

— Днес достатъчно горещо ли ти се видя? — провикна се дебелианата.

Нюман се засмя и поклати глава — старяеше се да се държи така, сякаш нищо не се е случило. После се обърна, бързо си свали очилата и ги стисна в шепата си. Тук-там по улицата запръскаха маркучи, а хората на верандите унесено се взираха в арките прохладна вода. Отнякъде прозвуча звънлив момичешки смях, след миг секна. Всички прозорци бяха отворени. В нечия кухня падна тенджерата, гръмливият звук огласи улицата. Майката на Нюман включи радиото, запя някакво сопрано.

— Полей тревата — обади се тя. — Иначе ще изгори от това слънце.

Нюман кимна, но не помръдна от мястото си. Вече не можеше да слезе от верандата — всички съседни бяха наизлезли от къщите си и той знаеше, че ще се изнерви, ако някой го заговори. До този момент не се притесняваше да носи очила извън работа и дома си; вчера или завчера щеше да пренебрегне любопитните погледи, вперени в него. Вчера беше човекът, който работи за Корпорацията. Докато обсъждаше това или онова с Карлсън, Блай или съседа Фред, той бе човекът, който работи за Корпорацията. Каквото и да видеха в очилата му, щеше да бъде изместено от факта, че той е човек с положение. Ала сега опората му беше изчезнала и той си даваше сметка, че ще се изправи срещу тях сам-самичък и ще се изчерви, ако забележат — ще запристъпва от крак на крак пред тях като непознат, като някой, който се срамува от външността си.

Карлсън излезе от отсрещната къща, влачеше след себе си маркуч. Нюман се извърна. Кльоцавият съсед закачливо подвижна:

— Вземи пусни водата, че стана късно.

— Първо ще си почина. — Нюман се усмихна и наведе глава.

Ах, как му се искаше да стане невидим, докато падне мрак. В тъмнината щеше да измисли някакъв план. Изминали бяха двацет и пет години, откакто за последен път си беше търсил работа. Налагаше се незабавно да постъпи някъде. Едва тогава щеше да излезе да си полее моравата, и то без да се притеснява как изглежда с очила. Утре щеше да стане рано, да вземе метрото и да отиде... къде?

Къде?

Кръстоса крак върху крак, въпреки че мускулите му започваха да се схващат, опита да се скрие в креслото и да се успокои.

Някъде се затръшна мрежеста врата, той се обърна да погледне. На верандата на къщата до дрогерията се появи човек. Нюман се приведе, за да го види по-добре. Озърна се, сложи си очилата. Нов човек в квартала. Човек с дълга прошарена брада. Мили Боже, това на главата му еврейска молитвена шапчица ли беше? Черна молитвена шапчица и брада!

Старецът седна, разгърна вестник. Измежду гъстата му брада стърчеше дълго цигаре, което той държеше между палеца и показалеца си.

Нюман продължи да го зяпа. Може би непознатият беше бащата на господин Финкълстийн. Не. Смътно си спомняше как някой му

беше казал, че бащата на търговеца е починал. Сигурно Фред е имал предвид тъкмо този човек. Човек с дълга прошарена брада, еврейска молитвена шапчица и цигаре...

Отмести очи от непознатия и огледа цялата улица. Внезапно го обзе натрапчивото усещане, че нещо се е променило. Семейство Блай вече не разговаряха, седяха неподвижно и наблюдаваха стареца. Осиротялото момченце шепнеше в ухото на осиновителя си, двамата се вираха в непознатия. От отсрещната страна на улицата Карлсън беше престанал да полива моравата, стърчеше посред тревата и бърчеше чело. Нюман обходи с поглед верандите. Всички съседни гледаха в една и съща посока. Настъпила беше тишина, чуваше се само съскането на водата от маркучите. Той вдигна ръка, с плавно движение си свали очилата, пъкна ги в джоба на ризата си и предпазливо се огледа.

Обзе го възбуда, стомахът му се преобърна. Стана от шезлонга, слезе по стъпалата, бавно прекоси малката моравата, мина по наклонената рампа и отключи вратата на гаража. Взе отвътре маркуча и тръгна обратно по рампата, докато го развиваше. Върна се в гаража, пусна чешмата, изтича на моравата и грабна металния крайник. Водата загъркори, за миг изригна като фонтан, после потече на равномерна струя. Нюман вдигна глава и погледна към верандата на ъгловата къща. Хората наоколо вече се бяха раздвижили, ала в поведението им имаше нещо необичайно. Разговаряха тихо помежду си, не избухваха смехове, никой, увлечен в разгорещен спор, не повишаваше глас. Сред тях имаше непознат. Нюман погледна изпод око Карлсън, който още не беше помръднал, после пак се загледа в белокосия старец с костеливите ръце; с треперещи пръсти посегна към джоба на ризата си и извади очилата. Сложи ги. Карлсън дълбоко си пое дъх, обърна се към него, видя го. Стисна устни и озадачено изгледа Нюман, все едно търсеше отговор на обезпокояваща загадка.

Нюман кимна по посока на ъгловата къща, безпомощно сви рамене и опечалено поклати глава като човек, който по ирония на съдбата и съвсем незаслужено е попаднал сред нисшите класи. Карлсън сбърчи чело, сякаш усилено размишляваше, отново се загледа в стареца в края на улицата. Нюман също се втренчи в него. Дълго полива моравата — с очилата му беше приятно, светът вече не беше размазан пред очите му, а на фокус.

\* \* \*

В девет сутринта в неделя се хвана, че стърчи по средата на спалнята, озърта се и се мъчи да си спомни защо се е качил на горния етаж. Напоследък паметта му изневеряваше. Вчера през цялата сутрин се насилваше да се облече и да отиде на кино, ала се отказа, защото щеше да му е неловко да гледа филм през работно време. Едва вечерта си спомни, че не е обядвал. Сега, примигвайки, се взираше в слънчевия лъч върху килима; помисли си за утрешния ден и лицето му пламна. Навън зазвъняха църковните камбани... Внезапно се почувства щастлив, забърза надолу по стъпалата. Имаше нещо, което трябваше да направи, място, на което да бъде. Всяка неделя отиваше до магазинчето на ъгъла и купуваше любимия си вестник. Светът около него отново стана действителен.

Щом стъпи на тротоара, го обзе усещане за необичайност. Нещо се беше случило на улицата. Сигурен беше. Може би някой беше прегазил куче. Струваше му се, че нещо е умряло. Улицата сякаш се намираще в безвъздушно пространство, нищо не помръдваше, жълтеникавото слънце припичаше безмилостно. Той направи няколко крачки, като гледаше ту наляво, ту надясно. После наведе глава да провери дали ципът на джинсите му е закопчан. Сетне зърна госпожа Дипоу. Тя не поливаше моравата си.

Странно, поливаше я винаги при такава адска жегга. Сега стоеше неподвижно на верандата; както обикновено беше цялата в бяло и приличаше на възрастна медицинска сестра. Стърчеше като статуя на верандата и гледаше ъгловата къща. Тротоарът пред дома ѝ беше сух.

Нюман прекоси улицата и продължи към дрогерията; като се качи на тротоара, видя тримата мъже, застанали до будката за вестници на Финкълстийн. Те гледаха... гледаха него, Нюман. Сякаш желязна ръка стисна сърцето му и му причини болка; прокле се, задето е забравил да си свали очилата. Защото онези до будката бяха Фред, Карлсън и...

От време на време (може би през две-три недели) остроносият човек, който сега беше с Фред и Карлсън, се изтъпанчваше на тротоара срещу магазинчето на Финкълстийн, струпваше до себе си купчина вестници и ги продаваше на минувачите. Общо взето, Нюман не му

обръщаше внимание, само веднъж преди няколко месеца си каза, че градската управа трябва да забрани на разни приходящи търговци да се конкурират със собственика на дрогерията, който беше принуден да плаща наем, докато натрапникът си задържаше цялата печалба. Поради същата причина беше и против амбулантните търговци.

Днес обаче остроносият си беше струпал вестниците едва на петнайсетина метра от магазинчето, Финкълстийн седеше с гръб към тримата на сгъваемото си столче до будката, наблюдаваше Нюман и се усмихваше необичайно радушно.

Нюман се приближи до будката, посегна към джоба си; евреинът, който обикновено вече му подаваше вестника, едва сега се изправи и с изражение на облекчение и благодарност понечи да сгъне „Ийгъл“. Обърна се към щанда, за да му е по-удобно, а Нюман се извърна към тримата на тъгла, махна на Фред и му извика „добро утро!“. Остроносият човек отвърна вместо Фред, после добави с напевен глас:

— Вестник! Купете си американски вестник! Купете...

Финкълстийн подаде вестника на Нюман, който се загледа в напрегнатото лице на евреина и внезапно изпита необясним гняв. Вестникът докосваше дланта му. В другата си ръка той стискаше десетцентовата монета. Чувството, че е изолиран, неудържимо напираше в него. На тротоара стояха тримата мъже. Той стоеше при евреина. Знаеше, че е почервенял като рак, искаше му се да купи вестник от Финкълстийн, после и от непознатия амбулантен търговец. Щеше да е неловко да не вземе вестник от евреина, защото онзи щеше да си помисли, че той, Нюман, се е изплашил, поддал се е на шантажа. Отдръпна ръка и въпреки че не изпитваше и капчица състрадание към Финкълстийн, промърмори:

— Един момент.

Приближи се до тримата, спря пред Фред и смутено се усмихна, въпреки че още го беше яд на себе си, задето се изчерви, когато отказа на евреина:

— Какво става, драги?

Фред погледна Финкълстийн, после съучастнически се втренчи в Нюман. Карлсън, високият банков чиновник с прошарена коса и крайно консервативни възгледи, пак гледаше строго.

В компанията на тримата Нюман изведнъж се успокои. Все едно беше сключил изгодна сделка с Гарган, все едно беше способен човек,

достойно заемащ място сред други способни хора, които контролират живота си.

— Само помагаме на Били да упражнява правата си. Онзи там се опита да го изхвърли от квартала.

— Така ли? — с престорено възмущение възкликна Нюман. Единственото му желание беше Фред да продължи да разговаря така приятелски с него... Фред, също и Карлсън.

— Представяш ли си нахалството на този чифут? — промърмори Карлсън и потрепери, сякаш от студ.

Нюман поклати глава, все едно беше възмутен до дъното на душата си. Сега щеше да му е много по-лесно да съобщи на майка си, че са го уволнили. Поради някаква необяснима причина след онова, което току-що беше сторил, щеше да понесе по-безболезнено факта, че е останал без работа. Важното беше, че всеки ден ще се връща в квартала, където го уважават, смятат го за един от тях. Докато стоеше на ъгъла, отново се почувства в свои води, поуспокои се.

Остроносият му подаде вестник:

— Желаете ли, господине?

Нюман измъкна вестника от мръсните пръсти на непознатия и му подаде десетцентовата монета. Даваше си сметка, че Фред и Карлсън го наблюдават — вероятно очакваха и той да се включи в кампанията срещу Финкълстийн. Изпусна вестника, дребничкият човек се наведе да събере разпилените страници. Нюман се прокле, че не може да произнесе на глас поне една от хулите, които често му идваха наум по адрес на евреина. Гневно скръцна със зъби — всеки би го изтълкувал като проява на гняв, задето е изпуснал вестника, ала той знаеше, че се проклина заради неспособността си да наругае човека, който седеше на няколко метра от него. Вероятно нерешителността му беше предизвикана от факта, че бе отявлен противник на амбулантните търговци, а ето че сега беше купил вестник от уличен продавач, отгоре на всичко Фред и Карлсън очакваха от него да говори и да се държи като човек, който никога не е бил против този вид търговия. Не, нямаше да търпи подобен безочлив натиск; тикна вестника под мишница, изпъна се, погледна Карлсън — този нахал с изкуствени зъби, внезапно го обзе страх, че го превръщат в нещо, което не е.

Засмя се и посочи вестника:

— Представа си нямам защо неделните вестници са толкова дебели. Между другото — побърза да добави, — снощи чух кучетата ти да лаят. Нещо лошо ли беше станало?

— А, не. — Фред се почеса по бедрото. — Сигурно причината е в луната.

Карлсън съсредоточено продължаваше да се взира в Нюман, изражението му беше на човек, измъчван от подозрения.

Фред продължи:

— Снощи имаше пълнолуние. Забеляза ли, Карлсън?

Банковият чиновник го погледна разсеяно — явно не желаше да му прекъсват размишленията относно Нюман, и промърмори:

— Да.

— Смяташ ли, че кучетата наистина лаят при пълнолуние? — с престорено учудване попита Нюман, сякаш за пръв път чуваше този факт. Да му се не види, защо Карлсън го зяпаше така?

— Ами да, не го ли знаеше досега? — усмихна се Фред.

— Не, не бях чувал. — Нюман се обърна към банковия чиновник и добави: — Доказано ли е научно?

— О, да — разсеяно отвърна онзи.

Нюман отново заговори, за да попречи на Карлсън да се отклони от темата:

— В „Ийгъл“ прочетох за някакъв учен, който твърди, че след войната хората ще пътуват с ракети до Луната.

— Глупости! Невъзможно е! — отсече банковият чиновник. — Ако някой опита да го стори, ще бъде разкъсан на парчета. Ами че...

Нюман въздъхна от облекчение — Карлсън вече не изглеждаше озадачен.

Няколко минути тримата разговаряха за космическите ракети. После Нюман любезно се усмихна и промърмори:

— Време е да се прибирам. Майка ми чака вестника.

— Доскоро — каза Фред.

Карлсън кимна:

— Довиждане.

— Благодаря, господине — усмихна се уличният вестникар.

Нюман се обърна и мина край магазинчето на евреина, без да го погледне. След няколко метра едва не се сблъска с госпожа Дипоу, която стоеше посред тротоара. Той се престори на дълбоко замислен,

слезе на платното и понечи да прекоси улицата. Едва беше стигнал до средата, старицата извика:

— Ей ти! Как не те е срам!

Пискливият ѝ старчески глас сякаш се заби във врата му, ала той не се обърна и престорено спокойно продължи към дома си. Щом се озова в антрето, сви в юмрук дясната си ръка, която неудържимо трепереше. Замисли се, влезе в трапезарията и застана пред огледалото, окачено над някакво растение в саксия.

\* \* \*

Вечерта излезе на верандата и случайно стана свидетел на сцената, която се разигра наблизо — пред къщата в съседство с дрогерията беше спрял камион; залязващото слънце зад него приличаше на голяма червена топка. Лъчите му образуваха ореол около главата на господин Финкълстийн, която ту се подаваше, ту се скриваше от каросерията; той даваше наставления на хамалите, които се опитваха да свалят грамаден гардероб с чекмеджета от страни. Гардеробът очевидно беше старинен — най-сетне бяха докарали мебелите на тъста на евреина.

Нюман стоеше неподвижно и наблюдаваше сцената. Най-накрая майка му беше мирясала; докарала беше инвалидната количка до отворената врата на кухнята и се опитваше да чете „Таймс“. Допреди малко спореше с него за четвърти път през този ден — твърдеше, че не разбира защо той отказва да се върне и да помоли Финкълстийн да смени „Таймс“ с „Ийгъл“ и че защо въобще е взел този вестник. Нюман упорито твърдеше, че „Таймс“ ще ѝ бъде по-интересен, накрая излезе от кухнята и остави старицата сърдито да мърмори.

Докато седеше на верандата, обгърнат от нетърпимата жега, се питаше как утре ще мине край дрогерията, без да си вземе обичайния вестник. Разбира се, можеше да спре и да си го купи както винаги, все едно нищо не се е случило. В крайна сметка не дължеше обяснение на горкия евреин. Само че имаше опасност Фред или Карлсън да минат от там тъкмо когато подава монетата на Финкълстийн...

С крайчеца на околото си зърна, че някой спря на отсрещния тротоар. Карлсън! Облегнал се беше на градинарската лопата и



гледаше камиона пред ъгловата къща. Обърна се към Нюман и кимна към неугледното превозно средство:

— Нашествието започна.

Нюман отвърна прекалено бързо и пресилено дружелюбно:

— Да, виждам.

И двамата опечалено поклатиха глави, банковият чиновник се прибра у дома.

Госпожа Дипоу стоеше пред къщата си, която беше по-близо до ъгловия магазин от къщата на Карлсън, облягаше се на бастуна си и поливаше с маркуч моравата. Женският ѝ кокер шпаньол клечеше близо до нея и току надигаше муцуна към приятно хладната вода. От време на време старицата поглеждаше Нюман. Той си помисли, че никога досега не беше поливала моравата си в късния следобед.

От къщата, в която хамалите внасяха мебелите, излезе възрастният човек с прошарената брада. По петите му изтичаха Мортън и Шърли, закрепяха и се втурнаха към Финкълстийн, който стоеше до камиона. Той плесна деветгодишната Шърли, момиченцето тичешком се прибра вкъщи. Единайсетгодишният Мортън остана на тротоара редом с баща си и дядо си.

„Започна се — помисли си Нюман и кимна, сякаш потвърждаваше предположението на вътрешния си глас. — Старецът ще си изнася стола на моравата, ще се настанява удобно и ще си чете еврейския вестник. След няколко месеца в квартала ще се засели друго еврейско семейство, след година старите обитатели ще започнат да си продават къщите.“ Може би Фред имаше право — евреите трябваше да бъдат прогонени. От друга страна, те имаха право да живеят, където...

Наблизо се тресна врата. Нюман се обърна и видя как Фред излезе от къщата си и подръпна панталона, който се беше смъкнал под закръгленото му коремче. Захапал беше поредната пура, очевидно току-що беше приключил с вечерята. Разкърши гръб и се загледа в камиона на ъгъла. После се обърна към Нюман, чиято веранда беше отделена от тази на съседа с ниска тухлена оградка. Винаги след хранене изглеждаше преял и някак брутален, може би заради пурата, която войнствено стърчеше между зъбите му, и присвитите подпухнали очи.

Безмълвно кимна по посока на камиона. Нюман гневно стисна устни и поклати глава.

Все така безмълвно Фред се приближи и прехвърли крак през оградката.

Сърцето на Нюман тревожно се сви. Усети как дланите му, вкопчени в страничните облегалки на шезлонга, се овлажниха от пот.

— Седни — каза любезно, както повеляваха добросъседските отношения, и си свали очилата.

Онзи прекрачи оградката и се приближи. Излегна се на другия шезлонг, впери поглед в небето над покривите на къщите от отсрещната страна на улицата. Слънцето вече се беше спуснало толкова ниско, че се беше скрило зад камиона, който хвърляше дълга сянка върху паважа. Фред издуха облак дим, извърна очичките си, дълбоко вкопани в плътта му, и изпитателно се втренчи в съседа. Сърцето на Нюман отново затуптя до пръсване. Никога не знаеше какво изпитва Фред, защото очите му представляваха само две блестящи цепнатини.

— Вече носиш очила, а? — подхвърли онзи и засмука остатъците от храна между зъбите си.

— Да, едва от вчера — престорено нехайно отвърна Нюман и завъртя очилата между пръстите си.

Съседът изпъна крака и ги кръстоса.

— Аз пък чета надписите на табелите от два километра разстояние. Сигурно щото ям зеленчуци — добави и отново се загледа в покривите.

— Аз също, но не ми помагат — каза Нюман, вкопчвайки се в новата тема.

— Трябва да ги ядеш сурови. Гледай например кучетата. Като вземат да ослепяват, започват да се тъпчат с трева. Някой път обърни внимание на моите хубавци.

— Мислех, че тревата им помага против запек.

— Запекът и влошеното зрение са свързани — авторитетно заяви Фред.

Нюман не беше съгласен с твърдението му. Преди месец щеше ожесточено да заспори. Сега обаче не му се искаше — все пак съседът за пръв път сядаше на верандата заедно с него.

— Така ли? — измънка. — Не знаех.

— Това е факт. — Фред се обърна към камиона. — Можеш ли да прочетеш какво пише на камиона?

Нюман си сложи очилата:

— Пише „Лед“.

— Питам за надписа отдолу.

— А, това не мога да го прочета.

— „Доминик Одиторе, «Въглища и лед», Бруум Стрийт №46.“ —

Той изведнъж се сепна, сякаш беше изненадан от способността си да прочете адреса. — Бруум Стрийт — повтори. — Това е в Южен Ист Сайд. — Извърна очи и изгледа Нюман. — Ето какви ни се натрисат в квартала.

Известно време двамата се взираха в камиона и Финкълстийн, който стоеше до него. Фред се обърна и понечи да добави нещо, ала остана втренчен в лицето на съседа си.

Нюман почувства как на устните му напират спасителни думи. Само че не беше сигурен дали няма да прозвучат малко фалшиво. Против природата му беше да призовава към насилие. А пък откакто Фред беше седнал при него, старата Дипоу най-безсрамно ги зяпаше. Предпочете да си замълчи. Съседът също не откъсваше поглед от него. Нюман почувства, че се изчервява. Извади си носната кърпа и шумно си издуха носа, само и само да си закрие лицето.

— Карлсън се басира с мен, че тази сутрин ще си купиш вестник от онзи.

— От онзи ли? — Сякаш отдалеч Нюман чу смеха си.

— Знаех, че няма да го направиш. От тук насетне Били всяка неделя ще продава вестници на същото място.

— Чудесно — промълви Нюман. Фред кимна и пак се загледа в камиона. Нюман се почувства, сякаш го лъхна прохладен ветрец, и се облегна назад. Обзе го приятно предчувствие за следващия ден — ще си намери работа, може би в „Дженерал Илектрик“, ще получава по-голяма заплата. Нещата ще се подредят. — Как са ти кучетата? — попита.

— Хванал ги е мързелът, иначе са добре. Подготвям голям лов за новия сезон.

— Отново ли ще ходите в Джърси?

— Да. — Фред замечтано въздъхна. — Братче, какво не бих дал сега да отида на лов. Да можеше да ловувам през цялата година, пак нямаше да се наситя.

Никога досега не бяха водили толкова интимен разговор. Нюман още повече се отпусна. До този момент го сковаваше усещането, че съседът го смята за загубеняк и мухльо. Сега поради някаква причина се беше издигнал в очите му. Мисълта беше успокояваща.

— Ще донесеш ли още лисичи кожи за съпругата си?

— Вече има две. Не ща да я разглезвам. Показах ли ти новата си пушка?

— Купил си друга, а? Странно, че не се увличам от ловуването — измънка Нюман и си каза, че може другия път да отиде с ловната дружинка. Утре ще си намери добра работа и ще отиде на лов със съседите.

— Никога ли не си застрелвал нещо? — недоумяващо попита Фред.

— Ами... не съм.

— Бил си на фронта, нали?

— Да, но... — Сравнението между отстрелването на животни и онова, което беше правил през войната, му се стори чудовищно. — Откровено казано, предпочитам да не говоря за този период от живота си. Дори ми се иска да го забравя.

— Претрепа ли някого?

— Да... Веднъж улучих един шваба.

— Как стана? — Фред наостри уши и напрегнато се загледа в събеседника си. — Как го утрепа? — добави почти шепнешком и без да помръдва.

Нюман се насили да се засмее.

— По обичайния начин — отвърна и извърна очи — чудно защо въпросите на Фред, свързани с „подвизите“ му през войната, му вдъхваха такъв страх.

— Отиде ли да видиш къде си го улучил?

— Не желая да говоря на тази тема — отсече. Струваше му се, че онзи случай има някакви последствия за него, ала не разбираше какви са.

— С един изстрел ли го гръмна? — попита Фред, все едно много държеше да получи отговор на последния си въпрос.

Двигателят на камиона забоботи, Нюман с облекчение се обърна и го проследи с поглед как се отдалечава. Финкълстийн и малкият му син стояха на тротоара и също гледаха камиона. Нюман мярна Фред,

който се беше обърнал и се взираше в евреите. Скулите му изглеждаха подути. Извърна се и впери в Нюман синкавите си очички, надничачи през процепите на лицето му.

— Знаеш какво смятаме да правим, а? — промърмори; гласът му изведнъж загрубя.

— Аз... да, нали ми спомена.

— С нас ли си?

На Нюман изведнъж му се прииска да седяха по-далеч един от друг, за да има възможност да стане и да се разходи из верандата. Само така щеше да избегне погледа на Фред, без да възбуди подозрението му. Обаче бе впримчен, нямаше мърдане.

— Какво смятате да правите?

— Завинаги да ги прогоним от квартала.

— Как?

— Ще ги сплашим.

— Искаш да кажеш... — Нюман не довърши фразата.

— Ще направим така, че да не им харесва тук.

— По какъв начин?

— Членувам в една организация. Знаеш я.

— Да.

— Всеки ден при нас се записват все повече хора. Когато се съберат достатъчно, ще почнем да действаме.

И двамата не помръдваха. Неволно или не вече шепнеха. Нюман осъзна, че горчиво съжالياва, задето е признал, че е убил човек.

— Не разбирам. Как ще действате? — попита простодушно, сякаш да хвърли прах в очите на съседа и онзи отново да го помисли за безобиден смотаняк.

— Вече ти казах — ще направим така, че да не им се иска да живеят тук. — За пръв път в гласа на Фред се прокраднаха нотки на раздражение.

Нюман уж машинално си свали очилата. Вътре в него всичко се преобърна, когато онзи забучи показалеца си в бедрото му.

— Ще ти кажа. След като момчетата се върнат от фронта, ще търсят организация, дето ще им даде каквото искат. Никой няма да търпи това безобразие — чифути да изземват работата на нашите хора. Знаеш го — добави. Нюман не можеше да отрече, затова кимна. — В

най-скоро време ще ни бъде първото събрание. Да те викна ли? Искаш ли да присъстваш?

— Добре. — Нюман се поколеба за частица от секундата и додаде: — Разбира се.

— Ще се запишеш при нас, а? Всички много ще ти се зарадват.

— Имаш предвид...

— Хората от квартала.

— И Карлсън ли членува в организацията?

— Естествено. Беше сред първите, дето се записаха. Един известен свещеник от Бостън ще присъства на събранието. Съдействаме си с отчетата — обясни, сякаш се извиняваше, — стига да ни играят по свирката. Важното е, че ако се обединим, ще ги изметем. — Той кимна по посока на еврейския магазин. — Ще ги изметем като мръсни твари. Е, какво ще кажеш?

Нюман вирна глава и присви очи, сякаш размишляваше. Защо си беше втълпил, че ще прибягнат до насилие? Ала щом отново погледна Фред, осъзна, че целият им разговор се е въртял около насилието. Преди да отвърне уклончиво, онзи добави:

— Трябват ни хора от твоята класа. Тази сутрин Карлсън беше готов да се обзаложи, че ще си купиш вестник от Финкълстийн. Смяташе, че си от онези.

Нюман забрави предпазливостта си и попита:

— От кои?

— Сецаш се за какво говоря.

Нюман не се досещаше. Изведнъж го жегна страхът, че изражението му издава недоумението му.

— Ще се запиша при вас — обяви и неспокойно се размърда.

Фред леко го шляпна по бедрото, изпъна гръб, протегна крака, придърпа крачолите на панталона си. Усмихна се като човек, който се кани да сподели съдбовна тайна, и заяви:

— Свестен си, Нюман. — Засмя се, все едно беше продавач, който е пробутал стоката си и е готов да прояви снизхождение. — Правичката да си кажа, ти си един от хората в квартала, дето мислех, че ще ми правят въртели.

Нюман се засмя:

— Кой? Аз ли да ти... правя въртели? — Едва сега осъзна, че през последната година Фред няколко пъти се беше опитал да подхване

този разговор. Но той, Нюман, не си беше давал сметка какво се случва.

— Е, аз вдигам гълъбите. Време е да изведа кутретата. — Фред стана и прекрачи ниската ограда. — Ако имаш време, по-късно намини у нас. Знаеш, че в избата имам работилница, и съм се захванал да майсторя модел на яхта. Взе да ми харесва, като едното нищо ще се хвана с това хоби. Айде, до скоро.

— Стегни се — прошепна си Нюман, след като съседът си влезе у дома. Отново впери поглед в къщата на Карлсън от отсрещната страна на улицата и се поуспокои. Карлсън беше много по-изтънчен от Фред. Беше главен касиер в голяма банка. Банков чиновник. Нюман си спомни как онзи каза: „Нашествието започна.“. Фактът, че съседите проявяваха внимание към него, повдигна самочувствието му. Приятно беше да общува с хората от квартала. Може би след време щеше да се запознае с жена, която отговаря на високите му изисквания. Може би...

Мисълта за утрешния ден отново го връхлетя. Стана от шезлонга, изведнъж го жегна страх. Еднообразното му, но спокойно ежедневиe безвъзвратно беше разрушено. Какво ли още го очакваше? Чу как се отвори мрежестата врата на съседната къща, Фред излезе на улицата, повел двата сетера, които радостно подскачаха и се омотаваха в каишките си. Видя, че Нюман още е на верандата, махна му и сърдечно се засмя. Поведе кучетата по тротоара, лапите им чаткаха по циментовите плочки. Тихо им говореше нещо и силно дърпаше каишките, когато животните изоставаха. След малко силуетите им изчезнаха сред падащия мрак.

Нюман остана още малко на верандата, вслушвайки се в заглъхващото чаткане, после тишината го обгърна. Споменът за топлатата усмивка на Фред го изпълни с признателност и повдигна духа му, почувства се близък с хората от квартала. „Слава Богу — помисли си, — че не всички са глупаци като Гарган. Утре ще си намеря работа. Дори по-хубава от предишната. Работа, която...“

Видя нещо, което прекъсна оптимистичните му размишления — някой включи осветлението на витрината на ъгловия магазин. Жълтеникавият отблясък се сипна върху тъмния тротоар. В гърдите на Нюман пламна негодувание. Той се поизпъчи, стисна зъби. „Работи и в неделя — каза си. — Тия от неговата раса гледат да не изпуснат нито цент.“ Внезапно го обзе решителност, подклаждана от гнева. Седна.

Щеше да изчака Фред да се върне и сериозно да поговорят за „онова нещо“. Докато се взираше в жълтеникавата светлина, почувства необясним прилив на сили, сякаш тялото му наедряваше. Представи си брадатия човек с молитвена шапчица, изпълнен със самодоволство. „Да му се не види, кой му е дал право да се заселва в този квартал?“ — запита се гневно. Продължи да седи сред сгъстяващия се мрак и да се ослушва за чаткането на ноктите на сетерите.



## ОСМА ГЛАВА

На другата сутрин, докато пътуваше с метрото към Манхатън, му се искаше по някакъв начин да накара мотрисата да се движи по-бързо. През тази гореща и безоблачна утрин си представяше прословутия остров като голям панаир, където ще обикаля сред сергии, отрупани с прекрасни стоки, за да избере онова, към което го тегли сърцето. Отиваше да си търси работа.

Години наред се беше увъртал около стълбовете в метростанцията, изпитвайки едновременно страх и надежда. Защото не знаеше коя роля ще съумее да изиграе, когато неприятностите го връхлетят. Ала вчера ги беше посрещнал на улицата, на публично място, и нищо ужасно не му се беше случило; напротив, преживяването го беше подтикнало да погледне с други очи на съседите си, да ги приеме като приятели. Днес се чувстваше самоуверен. Дори безкомпромисен.

Още по-точната дума бе „енергичен“. След като години наред беше работил на един и същи етаж в една и съща сграда, търсенето на работа бе като вълнуващо приключение. Друга обстановка, други хора, при това много по-интересни, може би коренна промяна в живота му... Кой би могъл да каже колко струват способностите му на пазара на труда? Докато през нощта размишляваше, му хрумна, че е извадил късмет, задето го уволниха. Заплатата беше прекалено мизерна за труда, който полагаше. Възнамеряваше да се пазари с новите си работодатели и да не позволи да го мамят. „Може би отдавна е трябвало да напусна. Да, трябваше!“ — помисли си и самодоволно се усмихна.

Мотрисата фучеше през тунела. Нюман носеше най-новия си костюм от тънък сивкав плат. Сламената шапка стоеше много добре на гордо вирнатата му глава. Носеше колосана яка в комплект със синята вратовръзка, която пазеше за специални случаи. Ноктите му бяха изрязани и грижливо оформени. Нищо не помрачаваше настроението

му, усещаше се така, сякаш душата му беше без нито гънка, досущ като идеално изгладения му панталон. Сложил си беше очилата.

След като се настани на седалката, прегледа страницата с обявите във „Сънди Таймс“. Но във вестника (който бе грабнал на излизане от къщи, за да покаже на евреина в ъгловия магазин, че тази сутрин няма да му бъде клиент) нямаше нищо, което да го заинтересува. Разбира се, не очакваше да намери обява за работата, която би приел — в крайна сметка беше специалист в областта си. Пък и беше в прекалено добро настроение, за да чете някакъв си вестник. Вдигна поглед и видя нещо, което веднага привлече вниманието му. Табелка с рисунка, прикрепена над вратата на мотрисата. Изобразени бяха пътници в метро, от устата на единия стърчеше грамадна пура. Лицата на хората около него изразяваха отвращението им, надписът отдолу гласеше: „НЕ ПУШЕТЕ В ОБЩЕСТВЕНИТЕ ТРАНСПОРТНИ СРЕДСТВА. ПРЕЧИТЕ НА ДРУГИТЕ ПЪТНИЦИ.“ Но онова, което направи впечатление на Нюман, беше стрелката, нескопосано нарисувана с молив, посочваща пушача, над чиято глава бе надраскано „Евреин“. За разлика от друг път той не се почувства неловко. Напротив, нямата сцена (неколцина негови събратя стояха под табелката) му вдъхна още по-голяма увереност. Макар че ненавиждаше проявите на лош вкус, днес естетическите му чувства не бяха накърнени, сякаш непознатият „художник“ вече бе изгубил анонимността си и повече приличаше на банковия чиновник Карлсън отколкото на простак и грубиян. Открай време Нюман се страхуваше, че по случайно стечение на обстоятелствата и против волята си ще бъде въввлечен във внезапно избухнали метежи, защото насилието му вдъхваше ужас, ала тази сутрин страхът го беше напуснал. Каквото и да се случеше, благодарение на Фред той щеше да бъде подготвен, и ако станеше участник в бунт, щеше да играе роля, отговаряща на темперамента и достойнството му.

Поусмихна се на думата, написана над несъобразителния пушач, дори си каза, че е много подходяща. Обзет от чувство за превъзходство, огледа пътниците, намери „своя“ евреин и вдигна вежди — ах, какъв глупак бе този тип, който си седеше преспокойно, без да вижда зловещото предзнаменование, криещо се в наглед невинната табелка.

\* \* \*

Слезе от метрото, изкачи се по стълбите и се озова в онази част на града, където се намираха административните сгради на няколко могъщи корпорации. Застана на ъгъла на улица, съседна на Уол Стрийт, и се огледа. Помисли си, че по нищо не се отличава от хилядите чиновници, прииждащи от предградията, които спираха за миг под лъчите на топлото утринно слънце, преди да влязат в небостъргачите и да заемат работните си места. Настроението му се повиши и той самоуверено пристъпи в грамадното прохладно фоайе на сградата, където се намираше и седалището на корпорация „Акрон“. Взе асансьора и слезе на петдесет и трети етаж. Изненада се, като видя, че разположението на помещенията е същото като в бившата му компания. Приблужи се до бюрото на секретарката, изчака младата жена да отмести поглед от вестника, съобщи ѝ името си и целта на посещението и поиска среща с началника на „Човешки ресурси“. След няколко минути тя го въведе в кабинет, обзаведен с луксозни кожени мебели.

Нюман седна на скъпия махагонов стол, поставен на приблизително метър и половина от бюрото на господин Стивънс — човек на около трийсет и пет години, с късо подстригана кестенява коса, очевидно възпитаник на престижен университет.

— Какво обичате, сър? — попита Стивънс и добави: — Разбрах, че сте от компания...

— Не, не — побърза да го поправи Нюман, отметна глава и снизходително се усмихна. — Младата дама попита какво съм работил и аз я осведомих, че...

— Разбирам — търсите работа при нас.

— Да, проявявам интерес.

Човекът любезно се усмихна и Нюман се обнадежди, че ще му предложат отговорен пост — Стивънс изглеждаше така, сякаш обмисляше важен въпрос.

— Каква е специалността ви, господине? — попита накрая, завъртя се на стола и изпружи крака.

— Като вашата. — Нюман се приведе и се усмихна, за да прикрие напрежението си. — Назначил съм повечето служители в

компанията, в която доскоро работех. Питам се дали нямате свободно място.

Стивънс отново се завъртя с лице към посетителя и впери поглед в идеално подострения си молив:

— Откровено казано, в момента не търсим служители, но...

Нюман се изправи прекалено бързо — реакция, която противоречеше на привидното му спокойствие:

— Не се безпокойте, господин Стивънс. В момента опипвам почвата, така да се каже. Пожелах да се срещна с вас, защото мисля, че вашата корпорация би могла да използва човек като мен, но щом нямате вакантни длъжности...

Стивънс стана. Изглеждаше доволен, че посетителят бързо е схванал намека.

— Обадете се отново, ако не намерите подходяща работа — промърмори.

— С удоволствие. — Нюман посегна към валчестата дръжка на вратата.

— Благодаря, че сте се спрели на нашата корпорация, господин... Извинете, как ви беше името?

— Нюман. Лорънс Нюман.

Стивънс се поколеба — неловкото мълчание, продължило не повече от секунда, докосна слепоочията на Нюман като крило на невидима птица.

— А, да. Много ви благодаря, сър. Заповядайте отново.

— Непременно — шеговито подхвърли Нюман, насили се да се усмихне и напусна кабинета.

В асансьора витаеше едва доловимо ухание на парфюм — сигурно някоя жена беше слязла преди малко. Пред очите на Нюман изникна лицето на... как се казваше? Гъртруд. Гъртруд Харт. За миг му се стори, че тя стои до него. Слезе от асансьора, прекоси просторното фойе и тръгна към въртящата се врата. Мислеше си, че сигурно е прекрасно да работиш в такава чудесна сграда. Следващата седмица отново щеше да посети Стивънс. И да поиска по-добра заплата.

\* \* \*

Леко откряна вратата на телефонната кабина. Яката му беше подгизнала от пот — слава Богу, че през този ден нямаше повече срещи.

— Малоун? Хлапето, дето караше фургона с хляба ли?

Нюман се засмя. Изпитваше топло чувство към майка си в редките мигове, в които можеше да си позволи снизходително отношение към нея:

— Вече не е хлапе, а зрял мъж. Ще вечеряме заедно. Представи си, години наред сме работили в съседни сгради, но не сме се засичали.

— Добре, ще предупредя прислужницата. В колко часа ще се прибереш?

— Някъде около десет. Хайде, до скоро... Момент — момчето донесе ли вестника?

— Да, да. Пийни нещо студено да се разхладиш.

— Добре, мамо. А ти гледай повече да седиш на верандата.

— Комарите ме хапят.

— Ако стоиш вкъщи, остави прозорците широко отворени.  
Дочуване.

— Дочуване.

Той излезе от кабината и тръгна към масата, до която седеше Уили Малоун. Мислено се поздрави, че предвидливо е скрил поставката с писалките.

— Всичко наред ли е? — попита Уили. Изглеждаше като типичен ирландец — синеок, с грубовати черти и щръкнали уши. Беше побързал да се похвали, че има четири деца — малко множко за човек на трийсет и три години.

Нюман седна и отбеляза:

— Невероятно е, че толкова време работим в съседни сгради, а не сме се засекли.

— Може би защото идвам на работа в десет сутринта и си тръгвам в четири следобед.

— Сигурно. — Преди да се обади на майка си, Нюман се беше отбил в тоалетната на ресторанта и косата му изглеждаше така, сякаш току-що е излязъл от плувен басейн. — Май си извадил късмет с работата — добави неохотно. Беше поразен от работното време на Уили. Подозираше, че онзи послъгва — изглеждаше прекалено

състоятелен за толкова млад човек. Избрал беше ресторант, в който той, Нюман, не би се осмелил да влезе — заведението беше посещавано предимно от борсови посредници. Приборите бяха сребърни, салфетките — от лен. Дебели греди кръстосваха тавана, дървената ламперия беше боядисана в черно.

— Ами... харесва ми — ухили се Уили. — Работата си я бива.

— Откога си в компанията?

— Откакто завърших гимназия. Всъщност не съм работил на друго място.

— Провървяло ти е, а? — Нюман се засмя, за да прикрие завистта си.

— Има нещо такова. Водя се заместник-началник на търговския отдел, но на практика ръководя работата, защото шефът е във флота. А при теб как са нещата? Между другото, много си се променил.

— Смяташ ли?

— Май нямаше да те позная, ако не ми се беше обадил.

— Човек се променя, след като чукове четирийсетте... знаеш как е...

— Сигурно. Какво ще поръчаш?

Сервитьорът вежливо се приведе да запише поръчката. Нюман имаше в джоба си седем долара. Най-евтините ястия в менюто бяха по два долара. Избра едно и с облекчение забеляза, че сътрапезникът му стори същото. След като видя колко заможен е Уили, вече съжаляваше, задето е предложил да вечерят заедно. Нямаше смелост да каже на бившия разносвач на хляб, че ще му бъде задължен, ако разпита дали има свободни места в неговото предприятие.

Сервитьорът се отдалечи, двамата отново поведоха разговор.

— Не си се женил, така ли? — озадачено промърмори Уили, сякаш да си състави мнение за събеседника си.

— Не. — Нюман отново се засмя. — Така и не ми остана време. — Усетеше ли, че има опасност някой да проникне през въображаемата му стена, гледаше да се усмихне, после млъкваше и машинално заопипваше първото, което му попаднеше — в случая сребърен нож. — Обаче имам нещо наум. — Изведнъж осъзна какво дърдори и изтръпна. — Нещата още са... в начален етап, но срещнах интересна жена. Май досега бях прекалено зает, за да си търся партньорка в живота.

— Значи отскоро си се отдал на романтични настроения.

— Не това ме тревожи. — Нюман се постара да говори с небрежната самоувереност на човек, който си знае цената. — Питам се дали знаеш за вакантно място в твоето предприятие. Специалист съм по подборане на кадри и...

— Да, да, спомням си.

— Разбира се, много малко фирми имат отдел „Човешки ресурси“. Мисълта ми е, че само голямо предприятие ще прояви интерес към човек с моите способности.

— Все пак има такива фирми. Не съм сигурен как стои въпросът в нашето предприятие, но ако се интересуваш, ще поразпитам.

— Добре, стига да се сетиш. Но не си прави излишен труд...

— Не ми представлява трудност. Ще попитам още утре. Опитали ли на друго място? Знаеш, че имам връзки почти навсякъде.

— Тъкмо излизах от „Майнес“, когато се срещнахме...

— Правилно си се ориентирал. Имат голям персонал...

— Поговорих надълго и нашироко с някой си господин Белоус. Симпатичен човек. Задържа ме почти час. Каза...

— Ей, сетих се към кого да се обърнеш.

— Към кого? — Нюман си свали очилата.

Всичко пред очите му се разми, смътно видя как Уили изплезил език, докато размишляваше, готов да щракне с пръсти.

— Опитвам се да си спомня как се наричаше компанията, в която работи той. — Уили щракна с пръсти, нервно се понамести на стола и впери сините си очи в стъкления полилей. — В четвъртък се видяхме и той спомена, че търсят човек. Ако не се лъжа, ставаше въпрос за подборане на кадри.

— Как се казва? Ако се наложи, ще го потърся.

— Името му е Стивънс. Коул Стивънс, обаче компанията ми се губи... А, сетих се. Корпорация „Акрон“. Служителят, на когото търсят заместник, бил извикан в армията. Представяш ли си — вземат трийсет и шест годишен мъж с две деца! Така или иначе мястото му е свободно...

Когато излязоха от ресторанта, лампите светеха, мрак падаше над улицата, напомняща дълбока долина. Грамадните сгради наоколо вече се губеха в нощното небе. Двамата тръгнаха към ъгъла, където щяха да се разделят.

— Отбий се, когато имаш време. — Уили хвана меката длан на Нюман.

— Благодаря. Поздрави семейството си.

— Непременно. Вземи си запиши — моят познат се казва Стивънс и работи в корпорация „Акрон“. Запомни ли?

— Никога нищо не забравям. — Нюман невесело се изкиска, сякаш казваше, че през целия си живот е бил отговорен, а какво получи за благодарност?

— Отиди при него още утре сутринта. Със сигурност знам, че търсят човек — настойчиво произнесе Уили — не проумяваше защо Нюман изведнъж посърна.

— На всяка цена. Лека нощ и не се преуморявай. — Нюман обезсърчено му помахаша.

— Ти също. Обади се да ми кажеш какво е станало в „Акрон“.

— Добре.

Уили му махна и се отдалечи по тясната странична уличка.

Нюман не помръдна няколко секунди. После бавно извади от джоба си очилата и ги сложи.

В този час на деня човек можеше да разпъне палатка близо до Уол Стрийт и да спи дълбоко, необезпокояван от стъпки или бръмчене на автомобил. Заключение сгради приличаха на грамадни сейфове. Осветлението в магазините беше изключено. Наглед градът беше като мъртъв, над тротоарите се рееше зеленият мирис на океана. Нюман изпита усещането, че смълчаната висота на сградите наоколо го подтиква да тръгне напред. Вървеше бавно като човек, който със сетни сили се е добрал до разпродажба, но стоките вече са били свършили. Нито едно живо същество не дишаше с него по смълчаните улици, не се виждаха бездомни кучета или котки. Дори гълъбите се гушеха в пролуки по високите стени на църквите — безгласни, тихи, невидими. Нюман продължаваше да крачи и с безразличие се взираше в звездите, блеснали между сградите в далечния край на булеварда, който сякаш потъваше в залива. Едва сега си даде сметка колко е уморен, затова приседна на невисоката каменна ограда на църквата „Тринити“. Над него гълъбите неспокойно заплющяха с крила, после се умириха, очевидно успокоени, че не възнамерява да им причини зло. Усещането за безнадеждна самота отново завладя Нюман, той се спотаи в мрака и се заслуша в тишината.



Не беше в състояние да размишлява, защото си даваше сметка, че е безполезно. Интуицията му подсказваше, че с нищо не може да промени положението си. Фарсът, в който съдбата му бе отредила главната роля, бе толкова абсурден, че той дори нямаше сили да се засмее, а потресен и парализиран, безучастно наблюдаваше случващото се. Напълно непознат, търсец да назначи човек с опит, го беше помислил за евреин, поради което той, Нюман, не бе получил работата, която му се полагаше по право. Ала онова, което замъгляваше съзнанието му, бе фактът, че не може да се върне и да обясни, че е станала грешка. Ето защо сега седеше в състояние, напомнящо транс, и се вираше в една точка.

Не съществуваха думи, с които да обясни на господин Стивънс, че...

Всъщност какво трябваше да обяснява? Той се помъчи да прогони мъглата, обгръщаща съзнанието му, и да разсъждава трезво. „Ще го убедя, че не съм евреин — каза си. — Дори мога да стигна дотам, че да му занеса кръщелното си свидетелство. Тогава той ще разбере, че не съм го излъгал.“

Мислите му се залутаха. Даде си сметка, че каквото и доказателство да представи, Стивънс няма да го назначи, нито ще започне да изпитва симпатия към него. Прозрението го озари само за кратко и бе ефимерно, ала той не се съмняваше в истинността му. Защото знаеше, че когато навремето работеше в остъкления си кабинет, никакви доказателства, никакви думи не можеха да променят формата на лицето на човека, когото той подозираше.

Лицето... Каква ужасна ирония! Сълзи парнаха очите му. Стана и отново тръгна по тротоара, сякаш се надяваше да намери сред мрака начин за излизане от абсурдното положение. „Възможно ли е — запита се — Стивънс да е погледнал лицето ми и да е решил, че съм неблагонадежден, алчен или нахален? Не може да бъде! Абсурд! Аз съм благонадежден и възпитан.“ Само че нямаше начин да го докаже.

Паника задълба като с нож плътта му и той ускори крачка. Сигурно имаше нещо, което да стори, за да убеди потенциалния работодател, че е благовъзпитан и достоен за доверие. Но какво? Какви маниери да възприеме? Нови маниери? Мили Боже, дали през последните дни бе променил походката и начина си на говорене?

Обмисли поведението си и реши, че изглежда като преди. Тогава как, за Бога, да докаже на онези хора, че е същият Лорънс Нюман?

Лицето му! Като ударен от гръм спря до един уличен стълб. Това лице не беше неговото. Никой нямаше право да го отпраща заради начина, по който изглеждаше. Никой! Той не се беше променил, различно бе само лицето му, сякаш принадлежащо на човек от чужда и омразна раса. Онези се опитваха да го преобразят в двама души. Гледаха го, сякаш бе виновен за нещо, сякаш щеше да им стори зло. Нямаха право да се държат така! Не биваше да му го причиняват, защото той не бе никой друг освен Лорънс Нюман...

Стресна се от гласа си, върна се към действителността, отново се озова на пустата улица.

Разтрепери се като лист, ала в далечината зърна светлини, обрамчващи входа на метростанция, и забърза натам. Станцията се намираше през две преки, но краткото разстояние му се стори безкрайно. Като отмина двора на църквата, му се стори, че студентите надгробни камъни му шепнат; мракът пък сякаш заплашваше да го погълне; продължи към светлините на метростанцията, ускори крачка, накрая затича.

\* \* \*

Като се добра до своя квартал, не влезе вкъщи, а отиде при Фред. Завари го в обградения с бодлива тел кучкарник в задния двор. Отвори вратичката, двата червеникави сетера пристъпиха към него, започнаха да го душат, после се умириха и го загледаха. Той заговори с Фред за времето; под светлината на луната, спуснала се ниско зад тях, издължените им сенки се очертаваха върху пръстения под на кучкарника.

— Жалко, че цяла година стоят затворени тук само заради две седмици през ловния сезон — промърмори той, взирайки се в очите на красивите животни.

Фред погали по главата едното куче, изправи се и сложи ръце на кръста си:

— Не бери грижа, някой ден ще си имам къщица в провинцията. — Говореше уверено, сякаш вече преговаряше сделката и се стараше

да бъде делови.

— Спестяваш ли? — усмихна се Нюман.

— Къщата, дето я искам, със спестявания не се купува. Обаче рано или късно ще я имам. — Продължаваше да гледа кучетата.

— Сериозно ли говориш? — прошепна Нюман, поразен от увереността му.

— Че ти как смяташ? — Фред се извърна и се втренчи в очилата му. — Няма цял живота да бъда левак, я. Ще размажем евреите и париците ще рукнат като от повреден игрален автомат. Тия са така въшливи с пари, че даже съдовете си мият с гореща минерална вода.

Нюман тихо се засмя, съседът му отново се изкиска, наведе се за метлата и замете встрани кучешките изпражнения. Нюман го наблюдаваше, без да помръдне.

След малко отиде с него в избата, за да го погледа как заглажда с шкурка борда на миниатюрната яхта. Беше си сложил очилата. Седеше безмълвно, но не се чувстваше неловко, дори тъкмо обратното. Внезапно изпита необяснимо, но приятно усещане за голямо постижение. Докато се взираше в парчето шкурка между грубите пръсти на съседа, заговори за войната и как беше убил германеца. Фред престана да работи, в избата се възцари тишина, а Нюман говореше ли, говореше, дори описа раната, защото се беше приближил до мъртвеца и бе видял, че куршумът е проникнал през шията и е излязъл през челото.

## ДЕВЕТА ГЛАВА

Късен неделен следобед. Уличка в предградията, от двете страни на която са засадени дръвчета. Листата, изсъхнали от жегата, са неподвижни. Здравецът в сандъчетата на прозорците е клюмнал под тежестта на дебелия слой прах. Възрастна жена полива пожълтялата морава пред къщата си, старото ѝ куче клечи до нея и сънено примижава. Две момчета, които са били на плаж, вървят към домовете си и подритват камъче, метнали са банските си гащета върху раменете си, зачервени от палещото слънце. Девойка по къс панталон мие с маркуч колата си, мъжете на близката веранда уж играят карти, но скришом наблюдават момичето. Мъж на средна възраст се е покатерил на висока стълба, опряна на стената на къща по средата на пресечката, и боядисва дървените кепенци на прозорците. Омаломощени от жегата конски мухи кацат по здравеца, досаждат на старицата, кучето и девойката и хапят врата на човека на стълбата.

Тези подробности се набиваха в съзнанието на Нюман, докато бавно нанасяше зелена боя върху дървените кепенци, лъхаци на жегата. Макар че работеше старателно, не се беше качил на стълбата поради необходимостта от спешно боядисване на капаците, а тласкан от някакъв вътрешен импулс, както котка понякога безпричинно се покатерва на клон и съсредоточено наблюдава какво се случва под дървото.

Можеше да осъществи целта си само докато беше на стълбата. Ако седеше на верандата, неминуемо щеше да се изправи лице в лице с Фред и Карлсън при завръщането им от Парадайз Гардънс. Останеше ли в задния двор, щеше да излезе, че се крие от тях, а докато стоеше на стълбата хем се набиваше на очи, хем беше обърнат с гръб към улицата — така имаха възможност да го поздравят, ако пожелаят, а решаха ли отново да го пренебрегнат, щеше да се престори, че не ги е забелязал.

Бавно нанасяше зелената боя, позволяваше си дълги почивки, отново подхващаше работа и пак спираше, надавайки ухо да чуе бученето на колата на Фред. Призляваше му от нетърпимата горещина,

лъхаша от тухлената стена, ала беше твърдо решен да остане на стълбата. Трябваше! Трябваше да узнае истината.

Бе в плен на ужасен кошмар, на безмилостна, но неясна халюцинация, и се мъчеше да се отърси от тях, да разбере какво му се случва. Машинално нанасяше боята, опитваше се да си спомни обстоятелствата, довели до това му състояние.

Мислено „върна лентата“ за последните дни, докато си търсеше работа, ала установи, че не знае дали дадено събитие се е случило в сряда, четвъртък или в понеделник. Дните бяха отминали, сега формите и цветовете им се бяха слели в безлично сиво.

Само петъкът ярко се открояваше в паметта му. В петък беше станало нещо ужасно.

На излизане от сградата на една корпорация първият пристъп на страх дойде заедно с вятъра. Макар че лятото още беше в разгара си, за миг сякаш настъпи есен. Нюман си представи как скоро ще падне сняг. Промяната в температурата му навя страх, че лятото ще отmine, а той още ще е безработен. През зимата не можеше да се самозалъгва, че е в отпуск. Човек не броди из улицата през студените дни.

Сякаш за да избяга от неприятната перспектива, влезе в някаква закусвалня, взе парче сладкиш, кафе и чаша вода и седна до една маса. Сладкишът се оказа глетав и Нюман посегна към чашата с вода. Неволно я бутна и водата се изля на пода.

Той извади носната си кърпа и учтиво я подаде на жената до себе си, защото чорапите ѝ се бяха намокрили. Непознатата го погледна и очите ѝ заприличаха на парченца олово. Нюман понечи да се извини, ала думите заседнаха в гърлото му, смразени от презрението, изписано на лицето ѝ. Като че ли от нея внезапно лъхна леден повей и той усети, че ако не изкрещи, няма да установи контакт с човешкото същество, криещо се зад кръглите ѝ очи. Не вдигна чашата, а продължи да се храни, все едно не чуваше ядното мърморене на непознатата.

Стана да си върви и едва сега се осмели да погледне младежа на съседната маса, който го наблюдаваше по време на сцената. Презрението на представител на по-висша раса към парий замъгляваше очите на непознатия, затова Нюман си придаде делови вид и бързо излезе от закусвалнята. Сърцето му биеше до пръсване.

Докато следобеда крачеше по улиците, трепереше като лист, защото усещането за враждебност неотлъчно го съпровождаше —

невидимо и безплътно, но осезателно; мярваше се за миг върху нечие лице, четеше се в погледа на непознат, излизащ от магазин. Някакъв шофьор на камион ругаеше спуканата гума, ала Нюман бе убеден, че грубите думи са насочени към него. Усещането бе абсурдно, но... натрапчиво. Отказваше да го напусне. Ужасно абсурдно и ужасно натрапчиво.

Вечерта метрото го отведе у дома. Странно, но тези вечери предпочиташе мотрисите да са претъпкани. Хващаше влака в пет без две минути, намираше свободно място, а на следващите спирки се качваха все повече хора и той се оказваше притиснат от правостоящите. Тази вечер се загледа в шарената рокля на жената до себе си и умът му се зарея. Внезапно прозря истината. В предприятията, които бе посетил, сигурно имаше вакантни места. Войната още не беше свършила и хора с неговата специалност се търсеха, защото компаниите назначаваха хиляди работници. Ала след събеседването неизменно го отпращаха с отказ, придружен от престорено любезна усмивка. Защо? Защото разговаряше с колеги, с хора, които бяха получили същите указания, каквито той спазваше в компанията на Гарган. И те като него на секундата причисляваха кандидата към определена категория. Той вече бе осъзнал горчивата истина, че никога повече няма да уволнява и да назначава. Престижната работа му беше единствената радост в живота и донякъде компенсираше липсата на съпруга, само че никога вече нямаше да я упражнява, нямаше да изпитва тръпката от усещането за власт и отговорност. За Бога, какво би могъл да работи на тази възраст? Да опита в някоя фабрика? Да стане чиновник, продавач в магазин или... Не, не можеше. Беше специалист по...

Шестото чувство на човек, който често пътува с метрото, му подсказа, че неговата спирка приближава, и той някак си успя да стане. Преди, когато пътниците не му правеха път да стигне до вратата, той негодуващо ги изблъскваше. Сега обаче само любезно потупа по рамото човека, който му препречваше пътя, и от тази любезност му призля. Мотрисата спря, вратите се отвориха. Блъснаха го, той неволно притисна лице към гърба на човека пред себе си. За миг дишането му спря, в гърдите му се надигнаха ридание и неистово желание да излезе от тунела. Тълпата се раздвижи, хората бързаха, тласкани от глада и желанието да се приберат вкъщи; ненадейно изтласкаха Нюман от

вагона и го запратах срещу някакъв шишко, застанал пред вратата. Опитвайки да запази равновесие, Нюман протегна крак и за миг хвана за реверите непознатия. Шишкото гневно отблъсна ръцете му, пристъпи към вагона, но преди да се качи, процеди:

— Пасмина такава! Кога ще се научите на маниери?

Нюман искаше да се засмее, но от гърлото му се изтръгна само гневно ридание. Мотрисата потегли.

След като вечеря, той отново изпита необходимост да бъде с Фред. Прескочи ниската ограда между задните дворове, слезе по циментовите стъпала и влезе в избата на съседа. Фред работеше на тезгяха, Карлсън стоеше до него. Нюман се приближи и се загледа в сръчните пръсти на Фред, който монтираше миниатюрен бензинов двигател в яхтата-модел. Двамата сякаш не забелязаха появата му. Не им се сърдеше — бяха се съсредоточили в макета.

Фред приключи работата и седна, Карлсън се настани на люлеещия се стол, двамата заговориха за двигателя и колко бензин е необходим, та яхтата да измине петдесет метра по вода. Нюман стоеше до тезгяха. Дори не го бяха поздравили. Изминаха десет минути. Той се изчерви, но не се осмели да проговори. Фред го погледна и продължи да говори с Карлсън, който упорито не откъсваше студените си очи от него.

След още няколко минути Нюман рязко вдигна глава и възкликна:

— Моят телефон ли звъни?

Заслушаха се, той бързешком излезе от избата.

Прибра се, отиде в стаята си на втория етаж, застана до прозореца и се загледа в мрака, скриващ задния двор. Беше свъсил вежди, дишаше на пресекулки. После си легна — безпаметен, изцеден. След известно време заспа.

\* \* \*

Както се беше замислил, изведнъж си даде сметка, че е приключил с боядисването на кепенците. Фред и Карлсън още не се бяха върнали от бирарията, където бяха отишли преди два часа, без да го поканят, макар че го видяха да седи на верандата. Той огледа

кепенците, подложи ги на повторна инспекция да не би да е пропуснал някое местенце. Ала дървените повърхности бяха идеално боядисани и в същия цвят като кепенците на Фред и другите съседи от квартала.

Повече не можеше да стърчи върху стълбата. Напречните стъпенки смазваха ходилата му. Внимателно откачи от куката кофата с боята и бавно слезе. Щом стъпи на верандата, чу шум от двигател на автомобил.

Веднага позна колата на Фред и се захвана да прибере удължението на стълбата, привързано с въже. Автомобилът спря до тротоара.

Амортисьорите изскърцаха, двамата мъже отвориха вратите и слязоха. Нюман се престори на зает с развързване на въжето и не извърна глава. Беше боядисал кепенците на къщата си. Нямаше начин Карлсън, който забелязваше всичко, да отmine, без да коментира работата му. Освен това сега го виждаха за втори път, следователно беше невъзможно да си отидат в домовете, без да го поздравят, камо ли без да се извинят, че не са го поканили да ги придружи.

Остави въжето да се плъзне между дланите му и свали стълбата. Чу чаткането на токовете на Карлсън, когато той прекоси улицата, за да влезе в къщата си. Чу стъпките на Фред по циментовата пътека и как онзи се качи на верандата си, чу как се отвори мрежестата врата...

Не издържа, обърна се и подвикна:

— Здравсти.

Фред спря на прага и се втренчи в него през мрежата. Подутите му клепачи бяха зачервени, лицето му — подпухнало от алкохола. Нюман се разтревожи, като го видя да навежда глава, докато носът му се притисна до мрежата. Онзи глуповато се усмихна и дрезгаво промърмори:

— Ударих едно-две... — Опита да се изправи, но се олюля, удари се в касата на вратата и най-сетне изчезна по коридора.

През нощта Нюман не можа да заспи — лежеше на кревата до отворения прозорец и се взираше в луната. Носът на Фред, притиснат до мрежата, не му излизаше от ума. Дали не намекваше нещо... примерно, че на някого ще му счупят носа? Ала веднага след това бе заговорил съвсем дружелюбно. Пък и беше пиян. Но все пак защо се държеше толкова странно?



Часовете бавно се нижеха, сред нощната тишина Нюман се чувстваше изоставен и самотен. По едно време стана, отиде в банята, включи осветлението, застана пред огледалото и дълго се взира в отражението си. Не мислеше за нищо, не кроеше планове, дори не се страхуваше. Изглежда, вече беше станал напълно безчувствен.

Сутринта отключи входната врата, излезе на верандата и едва не се спъна. Неговата кофа за смет беше преобърната сред канавката, боклуците бяха разхвърлени по моравата. Огледа се в двете посоки. Всички други кофи бяха покрити и стояха до тротоара.

## ДЕСЕТА ГЛАВА

Финкълстийн още беше млад, но притежаваше типичната за евреите мъдрост на старец. Добре разбираше какво става. Нямахме как да не знае. През последните три седмици, когато в шест сутринта излизаше от дома си, за да отвори магазина, два пъти заварваше кофата за смет преобърнатата, а боклуците — разхвърлени по тротоара.

Затова, когато в шест часа този понеделник отново я видя обърнатата и няколко кори от грейпфрут — хвърлени пред верандата му, машинално се наведе, с две парчета картон събра боклука и отново го изсипа в кофата. През цялото време се усмихваше. Усмихваше се винаги, когато се страхуваше или се ядосаше. Сякаш през целия си живот слушаше все един и същ тъп виц и единственото, което можеше да направи, бе да се присмее на глупостта на разказвача. Сега обаче се усмихваше и за друго — струваше му се, че някой го наблюдава от една къща на отсрещната страна на улицата.

Едва след като върна кофата на мястото ѝ и се изправи, за да огледа другите боклукчийски кофи, стоящи непокътнати на отредените им места, едва тогава го обхвана недоумение. Моравата пред дома на Нюман също бе осеяна с отпадъци, неговата кофа също беше преобърнатата.

Финкълстийн дълго се взира в съседската морава, премисляйки фактите. Запита се възможно ли е жена му да е била права, като твърдеше, че Нюман е типично еврейско име? Не ѝ вярваше, макар че не знаеше защо. Приемаше за даденост, че съседът, който работеше в голяма фирма, не е евреин, макар че напоследък...

Така или иначе от много мислене полза нямаше, чакаше го работа, затова отключи, отвори прозорчето над вратата, извади дървената стойка и разопакова вестниците, които доставчикът с камиона винаги оставяше на тротоара. Тъкмо се канеше да разреже канапа, видя угълчето на жълто листче, стърчащо изпод най-горния „Таймс“. Извади го. Прочете написаното и пулсът отново закънтя в

слепоочията му. Сгъна листчето, прилежно го прибра в горното си джобче, но така, че малко да се подава.

След като подреди вестниците на стойката, извади сгъваемото столче и седна пред магазина в очакване на ранните клиенти. Няколко минути по-късно, след като продаде няколко вестника, издърпа листчето още по-нагоре.

Седнал пред магазина, приличаше на шишжав Буда. Съпругата му беше чудесна готвачка и това вредеше на линията му. Бе едва на четирийсет и две, но вече имаше двойна брадичка. Навлизаше в онзи период от живота, когато се беше примирил, че не може да попречи на шкембето да провисне над колана му. Все още обаче бе широкоплещест, имаше яки ръце и стъпваше пъргаво. Дори в този ранен час, и то още преди закуска, пушеше една от неизменните си пури. Утринта бе прохладна, небето — кристалносиньо, облаците — пухкави и бели. Финкълстийн отпусна на гърдите си месестата си брадичка, скръсти ръце и остави топлите лъчи на ранното слънце да погалят врата му.

Винаги седеше неподвижно. Беше някак вродено у него. Боклукът по моравата на съседа блестеше под слънцето. Както обикновено в осем часа Нюман излезе за работа. Закова се като ударен от гръм и се втренчи в отпадъците. Тръгна обратно към къщата, но не се изкачи по стълбите, пак спря и се подвоуми. Обърна се, отново се вгледа в боклуците, след кратко колебание започна да ги събира. Като свърши, избърса ръцете си в празен брезентов чувал, извади кофата от канавката и я сложи на тротоара.

Тръгна към магазинчето. Забави ход пред къщата на другия съсед — онзи, ловеца, и я огледа. Извърна се, впери поглед в дома на Карлсън. Поколеба се и тръгна към дрогерията, като оглеждаше боклукчийските кофи по пътя си.

Финкълстийн никога не го беше виждал толкова разгневен. Изпънатата му дясна ръка трепереше. Изглеждаше толкова объркан, че на евреина му стана жал. Когато онзи се приближи на десетина метра от магазинчето, Финкълстийн си „лепна“ непроницаемото изражение, което наскоро бе усвоил, и зачака съседът да го подмине. Нюман обаче спря.

Финкълстийн го изгледа спокойно. Долната устна на Нюман трепереше като пихтиеста мида. Примигваше бързо, сякаш се

опитваше да се отърси от лош сън.

— И моята бяха съборили — отбеляза евреинът и махна към кофата си.

Нюман я погледна, сетне пак се обърна към Финкълстийн. Понечи да каже нещо, но се задави. Прокашля се и пресипнало изрече:

— Кой?

Финкълстийн се изсмя:

— Кой ли? Кой го прави всеки път? Християнският фронт.

Вгледа се в треперещата долна устна на съседа.

— Мислите, че са те, а? — разсеяно попита онзи.

— Кой събаря кофите на хората освен тия негодници? Порядъчен човек не би го направил.

— Може да са били деца — колебливо промърмори Нюман.

— Може, ама не са. — Евреинът се засмя. — Снощи си легнах едва в един часа и станах в пет да се избърсна. Между един и пет по улиците не ходят деца. Не се тревожете, от фронта са били.

Лицето на Нюман започна да почервенява. Финкълстийн не можа да определи дали той изпитва гняв или страх. Реши да рискува:

— Не се притеснявайте, господин Нюман. При вас сигурно е било грешка.

Нюман рязко се обърна към него, но в черните очи на Финкълстийн не личеше убеденост, че е било грешка — имаше само любопитство. Нюман също се чудеше. Машинално приглади сакото си, постоя още няколко секунди и тръгна към метрото.

Финкълстийн го изпрати с поглед. „Много е спретнат — помисли си, като гледаше как човекът с хубав син костюм се скри зад ъгъла. — И голям чистник. Навярно се е ядосал, че са разпилели боклук по моравата му.“

Подсмихна се и пак седна на сгъваемото столче. След като минаха сутрешните часове, през които от дъжд на вятър имаше клиенти, извади от джобчето си жълтото листче, намести големите си очила и отново го прочете.

„Чифутино, ако до пет дни не се махнеш от квартала, ще съжаляваш, че си се родил.“

„Пет дни — помисли си и тихичко се изкиска. — Колко великодушно да ми дадат цели пет дни.“ Пак се изсмя и пхна листчето в джоба си, като го остави да стърчи. Отново седна и огледа улицата, готов да се усмихне на поредния клиент.

## ЕДИНАЙСЕТА ГЛАВА

Шокът от преобърнатата кофа за боклук като че ли накара Нюман да мисли по-трезво. Вместо да продължи с абсурдното търсене на известни имена от големия бизнес, той се съсредоточи върху стотиците обяви за монтьори, ковачи, общи работници и бояджии. Разсъждаваше, че всяка фирма, търсеца толкова много работници, вероятно се нуждае от някого, който да ги назначава. По тази логика реши да посети административната сграда на корпорацията „Майерс-Петерсън“, за която досега не беше чувал.

Основният им завод беше в Патерсън, Ню Джърси, но тук, на десетия етаж в сградата на Двайсет и девета улица в Манхатън, се намираще снабдена с климатик кантора, олицетворяваща представата му за голяма, стабилна компания. В мирно време фирмата се занимаваше с производство на вентилатори и други електроуреди. Кантората — или поне чакалнята, единственото помещение, което бе видял до момента, беше обзаведена модерно, но с вкус. Добро впечатление му направиха и елегантните мъже с вид на бизнесмени, които седяха на удобните кресла и канапета. Цялата обстановка му вдъхна увереност, че ако се закрепил тук, ще има голям шанс да запази работата си и след войната.

Като външен човек, седнал на коженото кресло, чакайки да бъде приет от господин Ардал, той със страх си представяше идването на тази катастрофална епоха. Ако обаче допуснеше, че днес ще го вземат на работа, можеше спокойно да очаква настъпващия период на масова безработица. Защото не беше преодолял презрението си към това време, когато всеки, достатъчно силен, за да размахва чук, можеше да се надява на някаква надница. Всъщност като човек с толкова много качества не можеше да не мечтае тайно за отминалите дни при една друга депресия, когато бе абсолютно сигурен, че ще запази работното си място, докато другите около него оставаха на улицата. Удоволствието да получаваш пари бе много по-малко във време, когато всеки можеше да печели.

И някак си, докато оглеждаше чакалнята и младата жена на рецепцията, Нюман изпита силно предчувствие, че в тази фирма късметът му най-после ще проработи. Пробва да види как ще звучи името на компанията, като го произнесе.

— Работа в корпорация „Майерс-Петерсън“, произвеждаме електроуреди — изрече тихо, сякаш обясняваше на любопитен познат.

Прозвуча почти естествено.

През този ден споменът за преобърнатата кофа нито веднъж не изплува в съзнанието му, защото вече бе дълбоко погребан. В продължение на три дни бе скитал из улиците и през цялото време мислеше за кофата. След инцидента с разсипания боклук отиде в града и се върна чак привечер. Хапна съвсем малко и отиде при Фред, който пак работеше в избата, и му разказа за случката. Онзи се изненада и го увери, че е било грешка. Или грешка, или някой от организацията се е престарал. Нюман се успокои. След като си легна обаче, започна да се чуди. Фред със сигурност бе забелязал боклука, докато е разхождал кучетата, преди да отиде на работа. Защо се преструваше, че не знае? Винаги разхождаше любимците си в седем сутринта.

Служителката направи знак на двама от чакащите и те минаха през сводест проход, зад който се простираше коридор с врати от двете страни. Жената любезно обясни на Нюман, че господин Ардал ще го приеме само след няколко минути. Любезността ѝ стопли сърцето му. За пръв път, откакто беше влязъл, изпита симпатия към нея, макар че беше еврейка. Тъкмо този факт (въпреки че в момента не го осъзнаваше) бе повод за твърдата му убеденост, че ще го назначат. Още щом слезе от асансьора и я зърна, почувства, че тук има шанс и за него. Но не защото наемаха евреи — та той бе евреин, колкото Хърбърт Хувър. Някакво вътрешно усещане му подсказваше, че ще успее. Защото той беше Лорънс Нюман, човек с голям опит в бизнеса. В този момент не можеше да съществува никаква друга причина.

Служителката го повика, стана, изпрати го до сводестия вход, посочи напред по коридора и му обясни колко пъти трябва да завие и в каква посока.

Нюман тръгна по коридора и лесно намери кабинета на Ардал. Почука на стъклото и чу глас отвътре. Свали си шапката и влезе. Отначало кабинетът му се стори празен, защото на креслото зад

голямото бюро не седеше никой. След миг обаче някъде отляво прозвуча женски глас:

— Седнете, моля.

Нюман се обърна. Щом я зърна, сърцето му се разгуптя, но очите му сякаш сами се извърнаха от нея и той се настани на стола до бюрото. Седна с гръб към нея, не смееше да я погледне. Чувстваше се като заслепен от експлозия, избухнала в живота му, и нямаше да прогледне, докато отломките не изпопадат по земята.

Жената мина покрай него, за да седне зад бюрото, лъхна го миризмата на парфюма ѝ. Почувства как мускулите на краката ѝ се напрягат, докато сяда, шумоленето на роклята ѝ проехтя в ушите му.

Погледна я, без да има представа какво е изражението му. Все пак опита да се усмихне. Странната ѝ вежда се вдигна изпитателно както при първата им среща, само че сега той нямаше възможност да стане и да ѝ обърне гръб. Устните ѝ потрепнаха за момент, сякаш тя се мъчеше да прогони представата, която вече си е изградила за него.

— Господин Ардал го няма в момента, аз го замествам. Ако искате, можете да го изчакате. Някои мъже не обичат да се явяват на събеседване при жена — изрече с официален хладен тон.

Неспособността да отгатне емоциите ѝ по гласа ѝ още повече смути Нюман.

— Ня... няма проблем.

„Изкиска се... идиотски!“ — упрекна се мислено.

— Искате да работите тук, така ли? — безизразно попита жената.

Нюман кимна:

— Питах се дали има нещо като за мен.

— Какво умеете?

Говореше монотонно, сякаш безжалостно го стягаше в невидима примка. Не помръдваше. Може би едва сдържаше гнева си, затова седеше толкова изправена, с вдигната вежда и го фиксираше с поглед. „А може би така се държи с всеки кандидат за работа“ — обнадеждено си помисли Нюман.

— Бих искал по възможност да използвам професионалния си опит.

— Не ви е необходим професионален опит в тази фирма. Тук наемат всякакви. Достатъчно е да сте американски гражданин. Евреи, чернилки, жабари, всякакви.



Той дълбоко си пое въздух, но думите му се загубиха, преди да успее да ги изрече.

— Помислихте ме за еврейка — обвинително добави тя.

Нюман осъзна, че му задава въпрос. Закима, втрещен в нея като хипнотизиран.

— Причината е била в късогледството ви. Сигурно вече го осъзнавате.

Думите ѝ се плъзгаха по повърхността на съзнанието му. Чувстваше се като в сън. Сякаш пред очите му лицето ѝ се променяше и размиваше, приемаше нова форма, но все пак оставаше същото. Тя не се беше променила от срещата в кабинета му. Но чертите ѝ му въздействаха по друг начин. Очите ѝ, в които тогава бе видял насмешка и коварство, бяха само тъмните очи на жена, която е плакала много. И все пак бяха същите. Носът ѝ... хрумна му, че ирландците често имат трапчинка на носа... може би и тя беше ирландка. Високият ѝ глас вече не го дразнеше. Този път долавяше по-скоро прямота, а онова, което при първата среща му бе прозвучало просташки, сега изразяваше презрение към увъртанията. Странно — докато я мислеше за еврейка, му се беше сторила безвкусно наконтена. След като вече знаеше, че тя не принадлежи към юдеите, изведнъж му хрумна, че е чисто и просто жена с вкус към по-ярките цветове, със склонност към „закачливо“ облекло. Сякаш бе получила индулгенция за недостатъците си, сякаш енергичността, стилът на обличане и прекалено свободното ѝ поведение не бяха резултат от плебейски произход и незачитане на християнските нрави, а се дължаха на непокорен дух, пробивност, дръзко неподчинение на несъществените условности в поведението. Като еврейка му изглеждаше надменна и нахална и я беше намразил, въпреки че почувства смущаващо привличане; сега не се боеше от нея, защото можеше да даде воля на любовта, непоковарена от чувство за вина, че обича нещо, което самолюбието му винаги го е карало да презира. Преглътна с усилие и сведе очи.

Не проумяваше как изобщо е сбъркал в преценката си за тази жена. Та в нея нямаше нищо еврейско. Нищичко.

По лицето му се изписа разкаяние:

— Моля за извинение, госпожице Харт. Бях под напрежение онзи ден.

Тя подигравателно примигна и вдигна вежди, сякаш кандидатът я отегчаваше:

— Представям си.

Нюман не разбра намека ѝ. Приведе се и попита:

— Какво си представяте?

Погледът ѝ му разкри всичко. Почувства как лицето му пламва. Помисли си, че ако сега жената не изясни чувствата си, той ще се удави в снизходителната насмешка на погледа ѝ. Но тя мълчеше и стискаше устни.

— Имах нареждане, госпожице Харт — заоправдава се той, като внимателно подбираще думите си. — Не можех да рискувам.

Тя престана да стиска устни, чертите ѝ се посмекчиха.

Нюман сниши глас и се приведе към бюрото:

— В онази фирма не ги вземат на работа. При никакви обстоятелства. Откакто са я открили, не са назначили нито един. Разбирате ли? Нито един. При никакви обстоятелства.

Виждаше как увереността я напуска, черпеше надежда от озадачено сбърчените ѝ вежди. Тя престана да примигва, ръцете ѝ бяха опрени на бюрото. Нюман се осмели леко да вдигне глава и я погледна право в очите. Стори му се, че вижда собствения си образ, пречупен през призмата на съзнанието ѝ. След миг веждите ѝ се отпуснаха, тя се размърда. Нюман отмести поглед, нервно навлажни с език долната си устна.

— Е — смутено промърмори тя, — така или иначе няма значение. Сама не мога да ви назнача...

— Не е важно. Аз... — Нюман се приведе; страните му горяха, прилежно вчесаната му коса се беше разрошила от едната страна. — Много мислих за вас след онази среща. Моля ви, повярвайте ми. Наистина мислих за вас.

Думите му явно я поласкаха, въпреки че се постара да не го покаже. Бавно прокара пръсти по страничната облегалка на креслото.

— Така ли? — подхвърли уж безразлично.

— Оттогава ми се струпаха много проблеми... всъщност започнаха от деня, в който с вас се видяхме за пръв път.

Това като че ли привлече вниманието ѝ. Той продължи:

— Вижте, аз... абе, да си призная, трябваше да напусна онова място. Искаха да ме преместят на чиновническа служба.

— Защо? — заинтригувано попита тя.

— Ами, явно сметнаха, че след като сложих очила, вече не съм подходящ за образа на фирмата.

— Значи разбирате какво искам да кажа.

За първи път тонът ѝ се смекчи. Той долови известно съчувствие и това го окрили.

— Много добре ви разбирам. — Порой от чувства се надигаше в него. — Оттогава си търся работа, но навсякъде срещам все едно и също отношение.

— Ами да, всички са малоумни. Нищо не можеш да постигнеш с такива хора.

— И аз стигнах до този извод. Затова дойдох тук.

— Как разбрахте, че фирмата е еврейска?

— Защо... такава ли е?

— Не знаехте ли?

— Ами, името...

— Майерс е евреин.

Нюман се престори, че размишлява над този факт, и замълча. Всъщност не го интересуваше какъв е Майерс.

— Май не ви се иска да работите тук, а? — попита го тя и се усмихна съчувствено като човек, изпитващ силна болка, към пациент със същото заболяване.

Той я погледна с тъжни очи, макар че вътрешно ликуваше, задето е видяла в него отражение на собственото си страдание.

— По-добре се примирете — посъветва го тя.

Нюман примигна — безпомощно, обидено.

— Загазили сте, господин Нюман. Сега ви разбирам.

— Наистина ли?

— О, да, вижда се.

Тя плъзна поглед по лицето му.

— Искрено съжалявам, че ви взех за... — започна той, като я подтикна и тя да сподели мислите си.

— Няма нищо. Бога ми, не ми беше за първи път. Единствената причина да избухна така беше, защото си помислих... е, знаете какво.

— Наистина ли така си помислихте?

— Ами... не съвсем. Знаете как е. Когато се ядосаш много на някого, изведнъж ти се прииска да е един от „онези“. Зависи от

гледната точка. Например сега. — Гъртруд слисано го изгледа, сякаш ѝ беше поискал съвет за нова прическа. — При тези обстоятелства изобщо не би ми хрумнало. Разбирате ли какво имам предвид?

— О, да, много добре ви разбирам.

Никога не беше говорил толкова свободно с жена, която смята за красива. И като я гледаше в лицето, почувства, че в някакво отношение и той е първият, пред когото тя се разкрива. Обхвана го спокойствие и мълчанието вече не беше тягостно. За първи път между тях нямаше напрежение и Нюман с радост и надежда се потопи в тишината. А когато тя заговори, му се стори, че чува най-съкровените ѝ мисли с яснотата, с която виждаше спокойствието в блестящите ѝ очи.

— Не мога да ви назнача — тихо изрече тя, като сведе поглед, — но ако се върнете след около час, Ардал ще е тук и ще му предам за вас.

— Чудесно. Има ли свободно място?

— Е, няма да сте на предишната длъжност, но работата е сносна. Трябва им човек, който да ръководи дистрибуторите. Ще ги разпределяте в съответните отдели. За целта е необходимо да се запознаете с дейността на компанията, но ще ви обучат. Ще бъдете нещо като диспечер на търговските представители... Май точно така се казва, фирмата е по-голяма, отколкото изглежда. През октомври ще наемат още два етаж в сградата. Вие ще имате грижите дистрибуторите да не се струпват, където не трябва, и да пречат на работата. Предполагам, че длъжността ще остане и след войната, освен ако цялата страна не фалира, като сключим мир.

— Що за човек е Ардал?

— О, свестен е. Католик. Не си мислете, че вземат само чужденци, само защото служителката на рецепцията е такава. Петерсън е швед, поне така мисля. Има ги всякакви. Счетоводителят пък е чернокож.

Изправи се. Нюман също стана.

— Трябва да подготвя някои документи — обясни тя. — Ще дойдете ли пак?

В гласа ѝ прозвуча известен интерес към него и това го въодушеви.

— О, да — побърза да отговори, — да кажем след час?

Тя погледна часовника си.

— Добре, след час. Ще предам на Ардал за вас.

Погледите им се срещнаха.

— Много ви благодаря — измънка Нюман и се насили да изпъне рамене.

— Няма защо.

Тя безжалостно пренебрегна опита му за малко повече интимност. Отново седна пред пишещата машина и без да му обръща внимание, бързо затрака по клавишите.

Нюман запристъпва към вратата, усмихна се, но жената не го погледна, затова си излезе. Когато се озова на улицата, с изненада се сети, че дори не е попитал каква заплата ще получава. Естествено нямаше значение. Нищо — нищичко на света като че ли нямаше значение. Важното бе, че отново се чувстваше желан, почти полезен. Тя буквално го беше помолила да се върне, което на практика бе все едно Фред, Карлсън, Гарган и господин Ларш да организират прием в негова чест. Във всеки случай през този ден невидимото присъствие на опасността не се усещаше никъде.

## ДВАНАЙСЕТА ГЛАВА

Не беше щастлив. Още на втората седмица осъзна, че се е превърнал в слуга на търговските представители, които изобщо не ги беше еня за него. Не беше щастлив, но пък и никога не бе ходил на работа с такова желание всеки Божи ден. Гъртруд му вдъхваше такава жизненост, че цялото му съществуване, преди да я познава, изглеждаше като отшелничество, безсмислено пропилены години.

Една вечер, когато леко захладня, двамата се разхождаха по Пето Авеню. Понякога Нюман изпитваше такава любов към Гъртруд, че му идеше да я прегърне и разцелува наред улицата. Особено в моменти, в които минаващите мъже я заглеждаха — беше сигурен, че е достатъчно да ѝ прошепне, че иска да се ожени за нея, и тя щеше да приеме. Това бе рядкост в живота му — да си пожелае нещо и то да се сбъдне.

По чистата широка улица имаше толкова малко хора, че тя можеше да говори на воля. Беше изпила две уискита без лед и това малко го шокира, защото си имаше изградено мнение за жените, които *обичат* да си пийват. Освен това говореше твърде високо.

— Дааа — провлачено изрече Гъртруд, — не съм от така наречените „порядъчни“ момичета. — Погледна го, сякаш всеки момент щеше да прихне. — Смуцава те, нали?

— Ни най-малко — небрежно се засмя той, сякаш му беше все едно.

Когато му говореше така, тя го караше да жадува за нея, плашеше го.

— Щях да се омъжа за един актьор. Никога не се хващай с актьори, от мен да го знаеш. — Изсмя се и го дръпна за ръката. Той също се засмя, но не толкова гръмко. Всеки път, когато тя си пийнеше, заговаряше за онзи актьор.

— Беше по-млад от мен, ама хубавец. Голям сладур, да знаеш. — Клепачите ѝ потрепнаха. Нюман беше забелязал, че каквото и да

говори, тя не споделяше подробности за прословутия красавец. — Една сутрин го целунах за довиждане и повече не го видях.

Странно — днес изглеждаше склонна да разкаже подробности за прословутия актьор.

— Още ли... Сигурно още го обичаш — измънка Нюман.

— Аз ли? — презрително се изсмя тя. — В последно време съм много корава мацка, господинчо. — Често повтаряше това странно изречение. — Все ти се чудя. Наистина ли не си бил женен?

— Не. Останах си стар ерген.

— Тогава как така винаги си толкова спретнат?

— Ами... старая се. Да речем, че съм прилежен.

— Така си е. — Гъртруд го огледа с известно недоумение. — Ти си прилежен мъж.

— Понякога се занемарявам — смутено измърмори той. Осъзна, че за пръв път говорят един за друг.

Влязоха в парка и седнаха на скамейка, от която се виждаха големите хотели на Парк Плаза. До тротоара бяха спрели няколко файтона, до всеки от тях стоеше стар файтонджия с цилиндър. Отзад бълбукаше мраморен фонтан, някакво момченце седеше на ръба и риташе във водата.

Гъртруд не пусна ръката му дори след като седнаха. Помълчаха известно време, загледани в лимузините, които спираха пред лъскавите врати на елегантните хотели.

— Каква кола имаш? — промърмори тя.

— Плимут.

— Какъв? Какво е купето?

— А! Седан — отвърна той, докато наблюдаваше минаващия по улицата сив спортен автомобил.

— Аха.

Тя отново се загледа в колите, по едно време подхвърли:

— С какво се забавляваш?

— Цял живот само работих, така и не ми остана време за забавления.

— Едни получават всичко, а други — нищо.

Тези внезапни философски прозрения му харесваха. Понякога Гъртруд дори се изразяваше поетично.

— Навярно си права. Макар че и аз имам това-онова.

— Тъй ли? Какво например? — равнодушно попита тя.

— Ами... хубава къща и... така, де, хубава работа.

— Обаче никога не си се забавлявал, нали?

— Да, аз... такава... — Хрумна му да ѝ каже, че редовно е играл боулинг с Фред и е обикалял с колата в провинцията, но премълча. — Обаче не съм правил онова, което имаш предвид.

— Какъв ти е проблемът, Лорънс?

Той смутено сведе очи, чувстваше, че ще изтърси някоя глупост.

— Сигурно съм от хората, които потискат чувствата си.

— Затова винаги съм избирала актьори.

Не беше ясно какво има предвид с „избирала“, но Нюман пропъди неприятната мисъл.

— Сред актьорите има хора със стил — добави тя. — Ще изкарат един долар и ще похарчат седемдесет и пет цента. Хората с други професии пестят за стари години.

Сякаш му намекваше, че знае колко трудно са му се откъснали от сърцето двата долара и четирийсет цента, които преди два дни бе платил за билетите в „Рейдио Сити“.

— Е, актьорите изкарват доста повече от...

— Не е вярно. Ще се изненадаш, ако ти кажа...

— Искаш ли да отидем на нощен клуб? — прекъсна я Нюман.

Тя го погледна и се усмихна:

— Бил ли си някога на нощен клуб?

— Не и в някой от прочутите. Един-два пъти Фред ме води в Куинс. Фред е съседът, за когото съм ти разказвал.

— Нощен клуб в Куинс!

— Е, и в тези квартали има доста приятни заведения.

— Какво правехте там?

— Ами, пиехме и танцувахме.

— Водеше ли си приятелка?

— Обикновено не. Танцувах със съпругата на Фред, но не съм много по танците. Повечето жени ми се струват доста глупавички. Тоест несериозни — побърза да добави той.

— Много ли пиеше?

— Не много. Само от време на време.

Помълчаха за известно време. Тя не откъсваше поглед от хотелите отсреща.



— Какво си мислиш? — уж небрежно подхвърли Нюман.

Гъртруд се обърна и го погледна изпитателно. Ефектът от алкохола бе преминал.

— Ще продължиш ли да ходиш с мен? — попита сериозно.

— Ти искаш ли? — измънка той.

— Кажы „да“ или „не“. Мразя увъртанията! — В гласа й се доловиха нотки на раздражение.

— Да, разбира се, искам. Но исках да чуя мнението ти.

Гъртруд продължаваше изпитателно да се вира в него.

— Защо излизаш с мен?

— Приятно ми е.

— Откровен ли си? Нищо ли не те дразни?

— Понякога си... — колебливо подхвана той.

— Прекалено самоуверена, нали? — Гъртруд извърна глава, сякаш се засрами.

— Няма значение — смутолеви Нюман, но така и не извърна очи към него.

След малко той поде:

— Разкажи ми повече за себе си, Гъртруд.

— Защо?

— Ще ми се да те опозная по-добре. Спомена, че си била в Холивуд. Как беше там?

— Биваше.

— Във филми ли си искала да се снимаш?

— Аха.

— Като актриса?

— Певица съм.

— Сериозно? Професионална ли?

— Да. Имала съм над двеста изяви.

— Какво изпълняваш?

— Всякакви песни. Весели, тъжни...

— Какво стана? Гласа си ли загуби?

— Уви, не.

— Защо го казваш?

— Още искам да пея. И все още мога.

— Защо не пееш?

— Човек не трябва да прави една и съща грешка два пъти, ако може да я избегне.

— Каква грешка?

— Не ми се ще да пътувам на турнета с някой състав. Искам много хора да ме гледат. Да играя във филм.

— Защо не те взеха? Сигурен съм, че пееш прекрасно.

— Външността ми е неподходяща.

— А!

— Явих се на прослушване, но ми казаха, че изглеждам твърде тъжна.

— А! — тихо повтори той. — Къде отиде след това? В Холивуд ли остана?

— Да. Заради климата.

— Дълго ли стоя без работа?

— Не се чувствах добре... Сигурен ли си, че искаш да ти разкажа?

— Да. Наистина, Гъртруд.

— Добре. Явих се на прослушването и ме отхвърлиха. Тогава осъзнах, че е безсмислено. Зарях професията. Бях си създавала контакти и се надявах да получа някоя роля, но всичките ми познати искаха все едно и също, а така се бях отвратила от мъжете, че не понасях да докосна дори ръката на шофьора в автобуса, когато му плащам билета. Затова две години работих при собственик на козметичен салон за кучета. Нали се сещаш, миене, рязане на нокти...

— Да, чувал съм за подобни глезотии.

— Беше свестен... за мъж. Успях да се съвзема и пак започнах да ходя на срещи. Е... — фаровете на преминаваща кола озариха с мека светлина спокойното ѝ лице и то му се стори величествено. — Влюбих се в актьора. Поканих и мама на сватбата.

— Къде си родена?

— В Рочестър. Бяхме седем сестри. Аз съм най-голямата. Майка ми почти не се свърташе къщи.

— Той разколеба ли се?

— Може би изобщо не е имал намерение да се жени за мен. Офейка яко дим.

— Тогава ли се разболя?

— Да. Върнах се в Рочестър, не работех, изпаднах в депресия. Тогава осъзнах къде е проблемът.

— Какво искаш да кажеш?

Тя се обърна към него и се замисли за момент.

— Слушал ли си проповедите на отец Кохлин?

— О, разбира се. Много пъти.

— Почувствах, че той говори на мен. Като го слушах, разбирах, че сме на една вълна. Само това искам от хората, да сме на една вълна, а той беше. Като чуех гласа му, ме обливаше пот. Нещата, които говореше, бяха толкова верни, разбираш ли? Не съм чувала друго духовно лице да се престаши да назове истината. Той наистина познава Бог... Не мислиш ли?

— Така е. Мисля, че много ясно казва нещата. Католичка ли си?

— Не, но ходя на църква почти всяка неделя. Не е нужно обаче да си католик, за да му вярваш.

— Знам. Само попитах.

— Той ме накара отново да повярвам в Бог. Наистина. Не са празни приказки, отецът ми даде надежда. Помогна ми да разбера, че още има честни хора.

Обгърна ги тишина, тържествено спокойствие. Нюман бе убеден, че последните й думи се отнасят за него заради искреното му отношение към нея през последната седмица. В тези моменти на мълчание той се замисляше каква чиста душа носи тази жена. Колко разочарования е преживяла. Изведнъж му се прииска да я притисне в обятията си, да я защити. Въпреки това едно предателско гласче му нашепваше: „Защо говори с бруклински акцент, след като е родом от Рочестър?“

— В Рочестър ли си ходила на училище? — попита уж между другото.

Тя го погледна:

— Не вярваш ли, че съм от Рочестър?

— Разбира се, че ти вярвам. Само се питах...

— Вярваш ли всичко, което ти казвам? — прекъсна го тя.

Ако кажеше „не“, тя сигурно щеше да стане и да си тръгне. Сигурен бе, че ще го зарече. Затова я увери, че й вярва. Тя неочаквано обгърна с длани лицето му, доближи устните си до неговите, задържа го така, че да не може да се дръпне, и се втренчи в очите му, сякаш

щеше да заплаче. Целуна го страстно и го пусна. Той остана като поразен от гръм. Гъртруд извади кърпичка, сведе глава и той видя как по страните ѝ се стекоха сълзи.

— Не плачи — промълви и стисна ръката ѝ.

Гъртруд стана и се отдалечи. Нюман я догони. Тя мълчеше. Няколко пъти заобиколиха парка. „Слава Богу, че е толкова тъмно“ — помисли си той.

След малко почувства, че тя очаква да я заведе някъде. Досега винаги имаха цел, когато се разхождаха. Входът на парка бе на неколкостотин метра напред.

Нюман плахо подхвана ръката ѝ, сякаш ѝ помагаше да изкачи високо стъпало. Наблизо обаче нямаше стълби и той не знаеше дали не трябва да каже нещо, преди да я хване под ръка. Входът на парка бе само на няколко метра, а тя сякаш потръпваше при всяко негово докосване. Нюман затаи дъх, леко я подръпна надясно, към входа, и тя го последва. Тръгнаха по тъмната алея, виеща се към езерцето.

От двете страни се издигаха ниски възвишения и дървета, застинали в нощта. Алеята се спускаше между хълмовете, нямаше ветрец, който да раздвижи въздуха. Минаха покрай пейка, на която лежах моряк и някакво момиче. Хрумна му, че не е влизал в парк от юношеските си години. В ония времена сред тъмните храсталаци бродеха мъже с фенерчета и ако завареха мъж и жена да се целуват, ги изнудваха за пари.

— Захладня — прошепна тя.

— Да — съгласи се Нюман.

Запита се дали е дошло време да я помоли да го покани в квартирата си, или щеше да се обиди. От мрака сред високите люляци се дочуха шумолене и тревожен шепот. Той долавяше хрипливото дишане на Гъртруд. Не, не можеше да го направи. Каквото и да очакваше тя от него, не можеше да го стори. В тъмнината видя свободна пейка под надвисналите клони на едно дърво.

— Искаш ли да поседнем? — попита плахо.

— Защо не?

Когато доближиха пейката, към тях притича някаква девойка, далечните светлинки затанцуваха по лицето ѝ. Устните ѝ бяха нежни и малки като на бебе, шнолата, придържаща къдравата ѝ коса, се беше изхлузила, един кичур висеше на челото ѝ.

— Ох, майчице! — извика задъхано. Изглеждаше уплашена. Рязко се извърна и се огледа, къдриците ѝ потрепераха. — Майчице...

— Какво има? — спокойно попита Гъртруд.

— Приятелката ми. Да сте видели момиче със синя рокля и сандали? — отчаяно попита девойката.

— Не, никого не сме видели.

— Ох, майчице! — Тя заплака.

— Стига си ревала! — сопна се Гъртруд. — Къде се разделихте?

— Мисля, че някакъв моряк я отведе — отговори непознатата и отново се втренчи в мрака.

— Какво направи, отвлече ли я? — възкликна Гъртруд, изпълнена с гняв към насилника.

Нюман я погледна изненадано. Ако зависеше от него, веднага щяха да се отдалечат, за да не се забъркват в опасни истории.

— Не, разхождахме се, по едно време се разделихме по двойки. Моят моряк си отиде, потърсих моята приятелка, но никъде я нямаше — през сълзи обясни момичето.

— Любовни срещи с моряци, а? — намръщи се Гъртруд.

— Да — призна девойката, но личеше, че тонът на по-възрастната жена не я стъписа.

— Знаеш ли как се казват тези моряци?

— Чувах как се обръщат един към друг на прякори, обаче не съм сигурна за имената им.

— Е, в такъв случай извикай някое ченге.

— Не искам. Моля ви, ще я вкарат в затвора.

— Пияна си, нали? — равнодушно отбеляза Гъртруд.

— Пих, но вече изтрезнях. Моля ви, майка ѝ ще ме убие. За първи път излиза. Тя е още дете. Моля ви, обещах да я върна вкъщи до девет часа.

Гъртруд се позамисли. Нюман все още я държеше под ръка. Предвиждаше сериозни главоболия, ако тя реши да помогне на непознатата.

— Къде се разделихте? Хайде, говори — каза накрая Гъртруд.

Девойката я погледна с благодарност и с нежната си детска ръка ѝ даде знак да я последва. Тръгнаха бързо. Нюман се насили да каже нещо, за да се оправдае — чувстваше се ужасно неловко. Ала нищо не му дойде наум, затова колебливо ги последва.

Вървяха бързо по тъмната алея. Тръпки побиха Нюман; поведението на Гъртруд го изпълваше с гордост, но и го плашеше. Коя беше тя? Какво беше това момиче? Какво правеше той там? За Бога...

Стигнаха до чешмичка, девойката спря и се огледа, опитвайки се да си спомни посоката. Посочи възвишението отляво на алеята. Хълмът бе обрасъл с ниски дървета и през клоните не прозираше светлина, което означаваше, че нямаше нито пътека нагоре, нито полиция наблизо.

Непознатата умоляващо прошепна:

— Май се разделихме там, горе. Ще ме придружите ли? Много ме е страх.

Гъртруд се взря в мрака. Нюман също се престори, че оглежда хълма. Страхът от тъмното, който винаги го беше преследвал, сега го обхвана с пълна сила. Краката му се подкосиха.

— Морякът пиян ли беше? — обърна се към младата жена, като се стараеше да говори делово.

— Не знам. Не помня. Трябва да я намеря. Моля ви, господине.

Гъртруд го погледна.

— Искаш ли да се качим? — В гласа ѝ прозвуча едва сдържана възбуда.

Нюман изпита непреодолимо желание да си плюе на петите. Сега тя му изглеждаше съвсем чужда. Въпреки това прошепна:

— Добре.

— Хайде.

Момичето ги поведе към върха на малкото възвишение. Нямаше пътека, пробиваха си път през гъсталаците. Тук тъмнината беше още по-непрогледна. В тъмното Нюман чуваше как девойката подсмърча отпред. За момент я зърна, беше се привела, за да се промушва под надвисналите клони. Нюман се беше вкопчил в ръката на Гъртруд. Беше му горещо, яката на ризата го задушаваше. Чувстваше се някак си възмъжал, малко по-смел, променен. Сякаш винаги бе искал да върви по този път и сега желанието му се сбъдваше, сякаш Гъртруд бе усетила копнежа му и го следваше. Докато се изкачваха след приведеното подсмърчащо момиче, той я заобича още повече заради увереността ѝ в него. От един храсталак нещо изшумоля. Тримата спряха. Нюман ужасено се облеци, Гъртруд се вкопчи в ръката му,

притисна се до него. Момичето коленичи и надникна в храста, отново се изправи, приближи се до Гъртруд и ѝ прошепна:

— Не са те.

Обърна се и отново се заизкачва. Нюман почувства как хватката на Гъртруд се отпусна. Непознатата девойка бе избързала напред, двамата вървяха по-бавно. Напред се виждаха върхът на хълма и черният силует на гигантско дърво, очертан на фона на небето. Когато се приближиха, различиха нещо бяло в основата на ствола. Девойката спря под дървото. След минута и те се приближиха и видяха на земята постеля от вестници. Непознатата се наведе, вдигна нещо, отдалечи се от дървото и спря на място, осветявано от бледата лунна светлина. Нюман видя, че държи шишенце от уиски и се визира в етикета. Гъртруд се заоглежда, сякаш внезапно загуби интерес към приключението. Девойката хвърли бутилката и се приближи. Бавно си пое дъх и промълви:

— Тук са били.

Обърна се и впери поглед в тъмните склонове надолу:

— Ще дойдете ли с мен? Знам едно заведение, където може да са отишли да пийнат по нещо. Моля ви, трябва да я върна вкъщи. Трябва. Моля ви, госпожо. — Говореше така, сякаш всеки момент отново ще избухне в сълзи.

— Заведи ни там — прошепна Гъртруд.

Замечтаният ѝ тон накара Нюман да потрепери. Непознатата тръгна обратно по пътя, по който бяха дошли. Гъртруд и Нюман се обърнаха и я последваха. След миг непрогледният мрак отново ги погълна. Вече не виждаха девойката. Нюман очакваше Гъртруд да ускори крачка или да ѝ извика да ги изчака. Постепенно забавиха ход. Сетне спряха, Нюман почувства, че тя се отпусна, и застана пред нея. Беше стъпил на някаква купчинка пръст, затова изглеждаше по-висок. Успя да напипа дланта ѝ, в този миг тя го прегърна през кръста със свободната си ръка и докато се опомни, той впиваше устни в нейните, а ароматът ѝ го обгръщаше, сякаш някой беше поднесъл към носа му шишенце с парфюм.

\* \* \*

Загледан нагоре през листата, Нюман виждаше бледото сияние от светлините на града. Чувстваше се отделен от тялото си, изтръпнал — както чувстваше устата си, когато зъболекарят му сложеше упойка.

— Божичко! — тихо простена тя.

Поклати глава. Това бе първата дума, която някой от тях изричаше през последния половин час.

Той се обърна, погледна профила ѝ и затърси подходящи думи. Изпита съжаление, което го задушаваше.

— Божичко! — задъхано повтори тя и обърна глава към него. — Откъде си научил да го правиш така?

— Ама...

Преди да успее да продължи с извиненията, Гъртруд се наведе и го целуна така, че го побиха тръпки. После пак отпусна глава на земята.

— Божичко, не биваше. Ти направо ме разби. Разби ме. — Тя закри с длан очите си.

Нюман изведнъж разбра колко дълбока е обичта ѝ към него и тъгата му изчезна. Облегна се на лакът.

— До... добре ли си? — заекна.

— Да. Добре съм. Божичко! — Гъртруд отново въздъхна. — Не съм го очаквала от теб. Направо ме побърка.

Недоумяващ, той се опита да си спомни как се случи и се запита какво ли означава да побъркаш една жена.

— Не можах да се сдържа, мила — промърмори вече не толкова гузно.

Неочаквано тя седна, обгърна с длани лицето му и го целуна. Оброни глава върху гърдите му и пак прошепна невярващо:

— Божичко!

Той впери поглед нагоре през клоните. Няколко пъти дълбоко си пое въздух, задържа го и го изпусна. Чувствителността на тялото му се възвръщаше. Струваше му се, че крайниците му се удължават и заякват. За момент се почувства като същински исполин.

— Гъртруд — промърмори колебливо. Трябваше час по-скоро да се махнат от тук. Той непрекъснато се оглеждаше, със свито сърце очакваше да види проблясване на фенерче.

Гъртруд надигна глава и го погледна:

— Така приличаш на Клод Рейнс.



— Защото не ми виждаш лицето — усмихна се Нюман.

— Да, но мога да си го представя. Имаш същите торбички под очите. И си почти с неговия ръст. Наистина. Виждала съм го в Холивуд. Много си приличате.

— О, стига!

— Не се майтапя. Можеш да натрупаш състояние в киното.

— Стига.

Думите ѝ едновременно го смутиха и очароваха.

— Само хабиш таланта си. Честна дума.

— Не съм актьор. Никога няма да стана.

— Не е задължително да си актьор. Можеш да си шеф на фирма. Подходящ си за началник.

— Сериозно ли говориш?

— И още как. Знаеш ли, че повечето началници обикновено не се издигат на тези постове, преди да навършат четирийсет? Прочетох го в едно списание, докато чаках при фризьора.

— Чувал съм за това, но...

— Огледай се внимателно. Може би имаш още много скрити заложби. Направих справка за теб в астрологичния справочник.

— О, наистина ли?

— Определено притежаваш талант за ръководител.

— Е, не вярвам много на тия...

— Не се самозаблуждавай. Някои от най-големите звезди в Холивуд не започват снимки, докато не направят справка с хороскопа си.

— Чел съм го някъде.

— Вярно е. Нищо чудно в теб да има потенциал на велик човек. Говоря съвсем сериозно. Понякога наблюдавам шефовете в службата, после поглеждам теб...

— Е, старая се. Върша си работата...

— Никой не се е издигнал, като си е вършил работата. Ти си като насекомо, което се крие от светлината. Отдавна искам да ти го кажа, повярвай. Започни някакъв бизнес. Нещо, което ще ти даде възможност да се развихриш и да проявиш способностите си.

Той се послуша за стъпки. Да можеше само да преодолее тази неувереност.

— Какъв бизнес имаш предвид?

— О, има стотици възможности. Вече си представям как ръководиш голям персонал.

— Наистина съм свикнал да командвам — колебливо се съгласи той. — Но за да започнеш самостоятелен бизнес, трябва пари.

— Не и ако имаш подходящи връзки. Да вземем господин Голуей от пласмента.

— Да?

— Мислиш ли, че той момък ще остане на заплата, след като войната свърши?

— Почти не го познавам.

— Е, аз си приказвам от време на време с него. Зарята в чест на победата няма още да е отшумяла, когато той тип ще напусне и ще основе собствено предприятие. Трябва да се сблизите. Друг такъв човек е Макинтайър. Макар че сигурно ще се натръска по случай победата и няма да изтрезнее до следващата война. Но Мак има ценни идеи, наистина. Гледай да се сближиш с тези момчета, Лорънс. Предвиждам какво ще се случи. Говоря съвсем сериозно. Постарай се да те приемат в тяхната компания. Пусни някой и друг намек.

— Не знам дали ще мога, Гъртруд...

— Нямам предвид да...

— Искам да кажа, че не съм такъв човек. В бизнеса трябва да си хитър. А пък аз...

— В някои видове бизнес можеш да си честен.

— Вярно е, но...

— Такава работа имам предвид.

Гъртруд лежеше облакътена, лицето ѝ бе на сантиметри от неговото. Нюман се взираше в дървото зад нея, сякаш там можеше да открие истинския смисъл на думите ѝ.

— Голуей ще отвори фабрика за пластмасови изделия. Бързо ще напреднеш, ако си гъст с шефа. След известно време дори можеш да станеш съдружник.

Нюман отново се отпусна в тревата и се вгледа в лицето на жената до себе си.

— Някой път трябва да отидеш в Калифорния. Да видиш само в какви къщи живеят! Божичко... — Тя отново замечтано въздъхна. — Това ми е мечта — прошепна, — открай време ми е мечта.

— Не можем всички да сме богати.

— Ти можеш. — Гъртруд го помилва по страната. — Имаш заложби. Усещам тези неща. Имам шесто чувство.

— Не знам. Съмнявам се, че някога ще бъда богат.

— Не си ли го искал винаги? — закачливо подхвърли Гъртруд.

— Разбира се. Не бих отказал повече пари.

— Да, но не мислиш по въпроса.

— Напротив, мисля. Обаче... така де, не знам какво се прави, за да забогатееш. — Нюман се засмя — беше се изразил като осемгодишно дете. Прокара длан по тревата, но си представи, че по нея са пикали кучета, и бързо отместе ръката си.

— Вече ти казах какво е необходимо. Познанства. Връзки. Затова те съветвам да се сближиш с неколцина души в службата.

Нюман се втренчи в нея. Досега никой не беше виждал в него заложби на ръководител. Знаеше, че никога няма да бъде началник, но сега самата мисъл за подобна възможност го опияняваше. Гъртруд бе видяла в него нещо, което никой друг не забелязваше, затова му се прииска да я опознае по-добре, за да открие себе си. Полежа за известно време до нея, разсъждавайки над тази идея. Изведнъж си даде сметка какво прави в момента. Лежеше до жена наред парка, и то сред мрака, от който доскоро го обземаше ужас. Сега обаче не изпитваше страх. Почувства се подмладен. Гъртруд вече го водеше по нов път. Кой знае с какъв вълнуващ живот можеше да го дари.

Загледа се в профила ѝ. Изглеждаше потънала в мисли.

— За какво мислиш?

Гъртруд тихо се засмя. За миг полъхна ветрец и листата на дървото над тях прошумоляха.

— Хрумна ми нещо глупаво. Както винаги. — Докосна с устните си неговите, от което дъхът му спря за момент.

— И каква е тази глупост?

Тя се подвоуми, после промълви:

— Мислех си какво щях да ти отговоря, ако ми беше предложил да се оженя за теб.

— Какво щях...

— Не, какво аз щях да ти отговоря, ако *ти* ми предложиш.

Гъртруд се изкиска кокетно. Той също се засмя. Едва след няколко минути осъзна, че тя очаква коментара му.

— Какво щеше да ми отговориш? — подхвърли уж на шега.

— Навярно щях да откажа.

Той изтръпна, езикът му залепна за небцето. Изглеждаше невъзможно. Отново не я бе преценил. *Сега щеше да я загуби...*

— Защо... защо щеше да откажеш? — попита разтреперан.

— Защото вероятно щях да проваля живота ти — отвърна Гъртруд и усмивката ѝ помръкна.

— О, не...

Пак щеше да я сънува...

— Вероятно щях да го проваля. Ако се оженим, ще искам да танцуваш с мен. Изпитвам необходимост да танцувам от време на време.

— С голямо удоволствие ще танцувам с теб. Не съм казал, че не желая.

... и когато сънят свършеше, нея нямаше да я има.

— Наистина ли?

— Разбира се. — Той се засмя, сякаш говореше с дете. — Готов съм да изпълня всяко твое желание. Не ходех често на срещи, защото така и не попаднах на жена, която ме привлича. Честно ти казвам, Гъртруд, не преставам да мисля за теб. Понякога ми се струва, че присъстваш в мислите ми дълги години преди да се запознаем. — Побиха го тръпки. Притисна ръката ѝ до гърдите си. — Винаги съм си представял определен тип жена. Не си спомням откога е тази представа, но със сигурност е доста отдавнашна. И тази жена се държи точно като теб. Затова ми направи впечатление още при първата ни среща.

Очите ѝ проблеснаха в полумрака. Нюман почувства, че тя очаква от него да стори нещо необикновено, ала не знаеше какво да прави. Затова се приведе към нея, тя го целуна и продължи да го гледа. Двамата едновременно си поеха дълбоко дъх.

— Стани моя жена, Гъртруд — прошепна той. Стори му се, че чува гласа си отдалеч, всичко бе някак нереално.

— Добре.

След малко ръката, на която се подпираше, изтръпна, затова пусна дланта на Гъртруд и отново легна по гръб.

След известно време тя попита:

— Кога ще се оженим?

— Кога искаш? — Нюман пак се обърна към нея. Още не можеше да повярва на случващото се. В един миг дори се запита дали не сънува.

— Какво ще кажеш за първо число на следващия месец?

— Добре. Искам да се запознаеш с мама — каза той, като се питаше дали ще опознае бъдещата си съпруга до първо число на следващия месец.

— Хубаво. Мисля, че ще ѝ допадна.

— Сигурен съм. Отдавна иска да се ожени.

— Много ли е набожна?

— Не е фанатична. Откакто не може да ходи, рядко я водя с такси на църква. Горедолу веднъж месечно. Обаче ще иска да се оженим в църква — добави почти извинително.

— Там и никъде другаде — увери го тя.

— Ти вярваща ли си?

— Всяка неделя ходя на църква.

— Наистина ли? В коя църква?

— В различни. Питаш ме каква вяра изповядвам, така ли?

— Ами... да.

— Не помниш ли? Пишеше го в молбата ми за работа.

— Епископалната ли?

— Точно така! — тросна се тя, като че ли я беше обидил.

— Чудесно — побърза да каже Нюман, сякаш изповеданието ѝ бе от изключителна важност. — Много се радвам. — Стори му се, че това я поуспокои. — Защото и аз принадлежа към епископалната църква... така мама ще те приеме по-лесно...

— Целуни ме тогава. Истински.

Нюман се подчини, дълго останаха прегърнати, после той прошепна:

— Хайде да тръгваме.

Станаха, Нюман я изпрати до жилището ѝ; през целия път се притесняваше дали нямат по дрехите петна от тревата. След час, когато стигна до тъмния си квартал, почувства копнеж, неясна необходимост от нещо — сякаш бе загубил предмет в тревата... монета или часовника си. Не можеше да се отърси от усещането, че всичко е било сън. Коя бе тази жена? Не знаеше нищичко за нея, освен че има склонност да си измисля. Дори му хрумна, че може би никога

не е стъпвала в Холивуд. А сега, когато смяташе да съобщи на майка си за нея, нямаше представа как ще ѝ я опише. Поне беше набожна. Можеше да каже, че се е запознал със симпатична жена от епископалната църква и толкова. А може би не биваше да прибързва. Може би утре щеше да му хрумне да се откаже от всичко. И все пак... тя удивително приличаше на жената от съня му. Същите изящни глезени...

Докато изкачваше стъпалата към верандата, той си каза, че вероятно любовта винаги идва толкова неочаквано, толкова случайно. Може би утре щеше да се почувства истински влюбен и нямаше да го е страх. Тихо отвори входната врата и си помисли, че може би утрешният ден ще сложи началото на щастливия му живот.

## ТРИНАЙСЕТА ГЛАВА

— Красива си със забрадка — промърмори той.

И наистина, с тази синя забрадка, вързана под брадичката, Гъртруд приличаше на мадона.

— Не искам да ми се разрошва косата — отвърна тя, видимо поласкана.

Нюман стискаше с две ръце кормилото и виреше глава, докато шофираше, за да вижда по-добре над предния капак. Топлият летен въздух ухаеше на гората, простираща се от двете страни на шосето, и той разкопча второто копче на ризата си, та ветрецът да разхлади гърдите му.

— Не е ли красиво?

— Искан ми се да набера букет — промълви Гъртруд, взирайки се с възхита в полянките, осяани с цветя.

— Недей. Преди малко видях табела с надпис, че е забранено.

Тя си пое дълбоко въздух, изсумтя, тръсна глава, прехласнато се загледа в стройните борове, покрай които минаваха, вдъхна аромата им:

— Какви чудеса е сътворил Бог.

— Имаш право. — Нюман се поусмихна и отново се загледа в шосето.

Гъртруд се обърна към него:

— Сигурен ли си, че ще има свободна стая?

— О, да. Особено сега при тези купони за бензин.

— Пак има доста коли.

— Е, да, но не толкова, че хотелите да се напълнят. Пък и там, където отиваме, по принцип не ходят много хора.

— Дано езерото е чисто.

— Като сълза е. Разбира се, не съм бил там от пет години, но тогава беше чисто.

— И танцуват, така ли? — попита спътницата му, сякаш още не вярваше.

Нюман се засмя и я потупа по коляното.

— Няма да те заведе на лошо място. Впрочем миналия път отидох поради романтични подбуди.

— Хайде, бе! — изсумтя тя — изглеждаше заинтригувана.

— Сериозно.

Той я погледна и двамата се засмяха.

— Стана ли нещо интересно?

— Ами... — Нюман се поизчерви и наклони глава, сякаш премълчаваше нещо. — Проведох няколко много интересни разговора.

— Ти?

— Мислиш ме за смотаняк, нали?

Той се разсмя.

— Такъв си.

— Ами ако ти кажа, че през повечето време мисля само за теб?

— Не може да бъде.

— Истина е. Дори преди да се появиш, доста често мислех за жени.

— Да, бе.

— Винаги съм мечтал за определена жена. Честна дума. Ти си тази жена. — Изглежда я сериозно, после пак се втренчи през предното стъкло. — Това е самата истина.

— Вярвам ти, Лули.

Замълчаха за известно време.

— Отколешна мечта ми е — продължи той. — Такова... да съм женен и да отида със съпругата си на почивка за уикенда. Винаги съм ходил сам.

— Колко пъти си бил на това място?

— На това само веднъж. Но съм бил на много други.

— Никъде ли не срещна жената на мечтите си?

— Не. — Внезапно му хрумна нещо. — Никоя не е била като теб.

Гъртруд се наведе, целуна го по страната и зачака да се обърне към нея.

— По-добре да не го правим, докато шофирам — каза той, — защото само преди миг отминаха някакъв човек, който чакаше да пресече.

— Нека да гледа — подразни го тя.

— Не ме е страх, че ще ни видят, но...



— Засрами се от човека, признай си.

— Не — засмя се Нюман. — Обаче докато карам, не мога да правя друго.

Една кола ги задмина, прибора се в тяхното платно и се скри зад завоя отпред.

— Тъпак — изсумтя Нюман. — Някои хора ей-така си рискуват живота.

Внезапно Гъртруд възбудено потръпна, стисна дланта му и притисна крака си до неговия. Той се изчерви, пусна едната си ръка от кормилото и пощипна бедрото ѝ. Тя се престори на възмутена. Умълчаха се. С периферното си зрение Нюман оглеждаше гората и хълмовете, набелязваше уединени кътчета. Тя не отдръпна бедрото си от неговото. Хрумна му нещо, след малко се престаши да сподели:

— Ще бъде чудесно, ако ни дадат старата ми стая.

— Само ние двамата.

— Това ми беше мисълта.

Понякога и денем се престашаваше да говори такива неща и да гали бедрото ѝ. Колкото до нощите — само за тях живееше... в подобни моменти бе готов да умре за нея. Погледна слънцето и прецени височината му над хоризонта.

— Довечера ще се разходим в гората, нали? — попита Гъртруд.  
— Обожавам горите.

— Можем да се разходим около езерото — отбеляза той, като си спомни едно местенце. Беше го набелязал за едно момиче, но то така и не дойде.

Сега момичето щеше да дойде. Гъртруд бе негова съпруга, не можеше да избяга, да хитрува, да шикалкави, всичко си беше съвсем редно и законно, но пак я имаше онази невероятна тръпка и той се надяваше никога да не отмине.

Все повече се приближаваха към полянката и Нюман си спомни кофата за смет. Даде си клетва — тържествено като рицар, никога да не казва на жена си за онази случка и да я натъжава. Сложи ръката си на волана.

— Щеше да е прекрасно, ако си имахме една виличка в гората — заразмишлява на глас Гъртруд.

— Виличка с четирийсет и шест стаи, доколкото познавам вкуса ти.

— Какво лошо има в това да си мечтаеш за скъпи неща? Знаеш ли какво пропусна да направиш? — добави тя почти небрежно.

— Какво?

— Така и не поговори с Мак.

— Виж сега — авторитетно заобяснява той. — Мак обича да си пийва и все му хрумват гениални идеи за бизнес. Но за осъществяването на всяка трябва поне милион долара.

— Кога си говорил с него? — Гъртруд наостри уши.

— Много често си говорим.

— Искаш да кажеш, че може би ще се споразумеете?

— Дори да имах пари, не бих му ги дал. Той е безнадежден алкохолик, скъпа, много добре го знаеш.

— Вярно е — замислено измърмори тя.

— Нека опитаме да живеем с онова, което имаме.

— Да, но не искаш ли да ти свия семейно гнезденце?

Така намекваше, че иска да напусне работа. Това го разтревожи. С всеки изминал ден му се струваше все по-красива и още му беше непонятно защо се съгласи да се омъжи за него толкова бързо и след толкова кратко ухажване.

— Казал съм ти, мила, можеш да напуснеш, когато поискаш.

— Не мога да си го позволя при парите, които печелиш в момента. Наистина не мога да те разбера.

— Вземам две хиляди долара, Гърт. Какъв бизнес можеш да започнеш с две хиляди?

— Ами помисли малко. Хайде да поразсъждаваме заедно.

Сякаш това бе най-малкото, което можеше да направи за нея.

Тя се извърна и замислено се загледа през страничното стъкло. След като внимателно взе един остър завой и отново излезе на права отсечка, той я погледна. Къде ли се рееше мисълта ѝ? Спомни си предишната неделя, когато обикаляха залива Шийпсхед, за да гледат лодките. Както си водеха съвсем обикновен разговор, тя изведнъж заяви, че не е от Рочестър, дори не е стъпвала там. Била родена и израснала на Стейтън Айленд. Това за Рочестър било измислица за пред работодателите: да не я помислят за еврейка, ако разберат, че е от Ню Йорк. Логично. Нюман я разбираше. Ала докато пътуваха сега, той се почувства както винаги, когато тя потънеше в мълчание; обхвана го страх, че си мисли за места и хора от миналото си, за неща, които е

правила навремето и никога не е споделяла с него. Отново отмести очите си от пътя и я погледна. Тя бе запалила цигара, бавно вдишваше дима, замислено присвила очи. Размърда се и Нюман неволно се възхити от изящния контур на хълбока ѝ.

— Хубаво би било да имаме вила извън града — отбеляза сдържано. — Права си. Много щеше да е хубаво...

Тя рязко се обърна и стисна ръката му между дланите си, притисна устните си до ухото му и прошепна:

— Не ми се сърдиш, нали, Лули?

От тази близост на устните ѝ той настръхна, но се насили да се засмее:

— Не.

— Сърдиш ли се заради „Уонамейкърс“?

— Защо да се сърдя?

— Така изглеждаше.

— Просто мисля, че не трябва да поръчваш рокли за по сто долара, след като знаеш, че трябва да ги върнем.

— Всички правят така. Искях само да ги пробвам у дома.

— Няма нищо — с половин уста измънка той. — Обаче ми се стори малко глупаво. Е, изглеждаше много шик с червената рокля.

— Не беше червена, а розова. — Гъртруд явно беше поласкана. — Бога ми — почти изкрещя, — нямаш представа как мога да изглеждам.

Той се засмя — весело, но и леко стъписан, защото Гъртруд бе поръчала дрехи за близо хиляда долара. Два дни по-късно му се наложи да ги върне на същия шофьор, който ги беше доставил. Тя се поразходи из къщи с рокли за по хиляда долара, после Нюман ѝ помогна да ги опаковат, а когато затваряше кутиите, имаше чувството, че все пак купува нещо.

Продължи да шофира.

— Имаш невероятен вкус, Гърт. Никога не съм очаквал да те видя толкова елегантна. Беше като актриса, сериозно. Изключителен вкус.

— Това е моята гордост — напомни му тя.

От известно време постоянно се изкачваха, не щеш ли гората отдясно като че ли пропадна изведнъж и ниско под тях се откри блестящата лента на река Хъдсън.

— Реката вижда ли се от хотела? — въодушевено попита Гъртруд.

— Не, но и така гледката е прекрасна. Ето, стигнахме.

Той отби встрани. Гъртруд се обърна, както я беше учил, за да погледне назад, докато той гледаше в огледалото. Моторът изрева, Нюман направи обратен завой, колата се разтресе и спря в началото на черен път пред табелата. Не можеше да прочете надписа, без да слезе от колата, затова каза:

— Погледни дали има указания. Трябва да си спомня как се стигаше.

Тя подаде главата си през сваленото стъкло и прочете на глас:

— „Ривървю Вилидж“. Това е някакво селище.

— Знам, но навремето имаше карта как се стига до хотела...

— А, ето. „Хотел «Ривървю»“. Карайте по черния път и дръжте винаги вдясно.“ Карай все надясно.

Той подкара колата по черния път, навлязоха в гората. Гъртруд оправи косата си. Беше я сресала така, че да прикрива челото ѝ. Така повече приличаше на момиче от провинцията, от Рочестър, и Нюман я насърчаваше да ходи с тази прическа. Тя прокара пръст по устните си и си оправи чорапите.

— Знаеш ли кой ми се иска да беше с нас? — попита.

Изведнъж в гласа ѝ прозвуча възбуда, говореше задъхано и странно пискливо, сякаш едва се съдържаше да не прихне.

— Кой?

— Съседът Фред.

Минаха през бабуна и колата подскочи. Пътят изведнъж стремглаво се заизкачва и Нюман превключи на ниската предавка. Пред тях небето бе надвиснало като син балдахин в края на тунела между боровете.

— Защо Фред?

— Изглежда ми симпатяга. Трябва да се сбlijим.

Колата бавно се изкачваше, двигателят мъчително виеше. Нюман се запита дали Фред не е споменал нещо за кофата. Напоследък рядко говореше със съседа и никога приятелски като преди. Над хоризонта на фона на синьото небе изведнъж се появи кофа за боклук и сякаш за миг увисна във въздуха...

Внезапно колата се наклони напред и пред тях насред няколко декара зелена морава се появи хотелът.

— О, красив е! — възкликна Гъртруд и стисна ръката му.

Нюман се почувства горд. Явно бяха пребойдисали сградата, защото изглеждаше по-добре поддържана отпреди пет години, дори малко снобски. Срещу главния вход се ширеше голям паркинг. Имаше само десетина коли. Той спря между тях, закопча си ризата и изчака Гъртруд да свърши онова, което бе правила допреди малко (но сега още по-трескаво) — а именно да опъне чорапите и да оправи прическата си. Тя внимателно сгъна копринената забрадка и я хвърли на задната седалка. Слезе и Нюман я последва.

Преди да затвори вратата, посегна към задната седалка и взе широкополата си шапка. Отстрани хартията, в която я бе увил, сгъна я и я пъхна в джоба на сакото си, а двете карфици заби в тапицерията на вратата.

— Хайде, побързай — прошепна тя, докато той си слагаше шапката.

Нюман се изкиска и я подразни:

— Хотелът няма да избяга.

Отново се пъхна в колата, извади двата куфара, остави ги на земята до стъпенката и се изправи, за да заключи.

— Всички ни гледат — възбудено прошепна Гъртруд зад гърба му.

Той взе куфарите, обърна се към хотела и видя няколко души, които седяха на люлеещи се столове на верандата. Гъртруд го хвана под ръка, прекосиха пътя, качиха се по широкото стълбище на хотела. Нюман се насили да се усмихва уж скромно — най-подходящото изражение за пред равнодушните погледи на другите гости. Някакъв старец дялкаше парче дърво, а едно момченце съсредоточено го наблюдаваше. Старецът вдигна глава и им кимна учтиво, когато прекосяваха верандата.

— Много симпатични хорица — прошепна Нюман, докато крачеха през празното фойе, хванати под ръка.

Спряха пред регистрацията, той остави куфарите и потърка дланите си, за да избърше потта. Гърбът му също беше мокър.

— Някои изглеждаха доста млади — обнадеждено отбеляза тя.

Нюман огледа тихото фоайе, ухаещо на борова гора. Отляво имаше три отворени плъзгачи се врати, през които се чуваше подрънкване на прибори. От време на време минаваше някой келнер с чисти чинии или покривки. Колко пъти беше седял тук, колко пъти бе чакал напразно...

— Подготвят ресторанта за обяд — обясни авторитетно.

Гъртруд бе пунала ръката му и се беше облегла на гишето; изглеждаше някак по-висока, защото докато спокойно, с вид на познавач оглеждаше фоайето, бе изпънала рамене и стоеше изправена на пръсти.

— Хайде да се обадим. — Нюман натисна звънеца на регистрацията.

Докато чакаха, се загледаха към верандата. Изведнъж гостите, които разговаряха приглушено, млъкнаха. Той се смути от реакцията им и се обърна към Гъртруд:

— Тук винаги се намира някой, който е готов да си приказвате. Симпатични, общителни хора.

— Познаваш ли някого? — Жена му кимна към верандата.

— Не, винаги има нови хора. Но и тези не са от обичайната шумна навалица, която пълни хотелите през лятото.

Говореше с блаженство, наслаждаваше се на уникалната възможност да я въведе в тайните на този малък свят.

— Искане ми се да поплувам преди обяд — заяви тя, погледна куфарите и се помъчи да си спомни в кой е банският ѝ костюм.

— Можеш да плуваш цял ден, ако искаш.

Чуха силно изскърцване откъм верандата и погледнаха към вратата. Дребното старче, което дялкаше дърво, влезе във фоайето. Нюман не си го спомняше от предишния път. Старецът се приближи, усмихваше се вяло и държеше главата си наклонена на една страна. Докато вървеше, избърса дългото острие на ножчето си и го сгъна, потупа го по дланта си, сякаш беше лула.

Без да удостои дори с поглед Гъртруд, той спря пред Нюман. Вратът му бе леко извит напред. Имаше буйна бяла коса и след като прибра ножчето в джоба си, прокара пръсти през нея. Усмихна се добродушно и тихо попита:

— Какво ще желаете?

— Аз съм Лорънс Нюман, а това е госпожа Нюман...

Старецът измърмори:

— Приятно ми е.

Стисна клепачи, после отвори очи и погледна Нюман. Представянето сякаш изобщо не се беше състояло, сякаш все още бяха на онова първо „Какво ще желаете?“.

Нюман отново заговори:

— Преди пет години бях отседнал в хотела ви и стаята беше много хубава. Питам се дали не можем да получим същата и този път.

— Не можете да получите никаква стая. Няма места — отвърна старецът.

Бавно затвори очи, пак ги отвори и безизразно се втренчи в „натрапника“.

— О! — По някаква причина Нюман не издържа погледа на тези сини очи. Наведе глава, после се осмели да я вдигне. — Господин Съливан тук ли е? Той ще си спом...

— Отиде да поплува — прекъсна го старецът, без да помръдне, — но едва ли ще ви помогне. Той ми е син. Аз съм собственикът на хотела.

Нюман се вгледа в учтивото, но непоколебимо лице на възрастния човек.

— Разбирам — промълви. Пое си въздух и се осмели да добави: — Предположих, че ще си спомни за мен. Идвах преди две седмици...

Старецът затвори очи и поклати глава, като още се усмихваше любезно:

— Нямаме свободни стаи, господине. Нищо не мога да направя.

— Тогава да отидем в другия хотел, Лорънс — намеси се Гъртруд, като се приближи.

Нюман бързо се обърна към нея. Тя гледаше стареца. Очите ѝ бяха присвити и леко започваха да се зачервяват.

— Искрахме да спестим бензин, затова се отбихме първо при вас — добави тя.

Усмивката на стареца помръкна.

— С удоволствие бих ви помогнал, ако не беше толкова пълно — изрече с повече напрежение в гласа.

— Да, да, разбира се. Сигурно е претъпкано при дванайсет коли на паркинга. Как пристигнаха другите ви гости, с кораб ли?

— Казах ви как стоят нещата, госпожо.

— Вземи скочи при сина си в езерото и се удави. — Тя се обърна към Нюман, който стоеше между нея и куфарите и я гледаше сащисано. — Хайде, Лорънс! — подкани го с пресипнал глас.

Нюман не можеше да помръдне. Стоеше като вкаменен.

— Тръгвай — ядосано настоя тя, — да не ни смаже тълпата клиенти!

Извърна се, прекоси празното фоайе и излезе на верандата. Нюман вдигна куфарите и забърза след нея, без да погледне собственика.

Отново потеглиха по неравния черен път сред гората. Нюман не смееше да я погледне, затова се съсредоточи върху шофирането. Вдигна стъклото, когато около тях се вдигна прах, после го смъкна с два сантиметра, след това с още три пръста, стисна здраво волана с две ръце, мина по банкетата, за да заобиколи малка бабуна, избърса с пръст малко прах от таблото, подръпна крачолите си, за да не се мачкат. Караше бавно, за да не изглежда, сякаш бягат от хотела. Гъртруд се беше отдръпнала от него, седеше облежната на вратата и той знаеше, че цялото й тяло е напрегнато като струна.

На главното шосе спря, погледна наляво за коли и забеляза табелата. Добре си я спомняше от предишното си посещение преди пет години, също като умивалника в стаята си и онова дърво, за което бе завързал кануто си. Рекламният надпис бе сред нещата, които най-ясно си спомняше от това място — красивия шрифт и червената рамка. Сега с удивление забеляза дребните букви под думите „Хотел «Ривърсайд» — Подбрана клиентела“ — така пишеше. През десетте секунди, за които огледа пътя и мярна надписа, той се запита дали го е имало и миналия път. Продължи да мисли за това и докато караше по главното шосе. Нямахше го миналия път... просто беше сигурен, че го нямаше. Но дори да го е имало, по онова време текстът означаваше, че предпочитат симпатични клиенти, които не вдигат много шум. Означаваше, че ще попаднеш сред хора от своята среда, не че ще откажат да те настанят само защото изглеждаш малко... Странно, но докато бавно караше по обратния път, той си спомни как бе застанал пред онзи господин Стивънс от „Акрон“. За момент го обхвана гняв, че го лъжат в очите, сякаш от пръв поглед го преценяваха като груб, невъзпитан и непочтен човек. Стисна по-здраво кормилото и прошепна:



— Безобразие!

— Поне да беше измислил нещо по-убедително — процеди през зъби Гъртруд. — Пълно било! Идеше ми да го удуша, да го удуша, кълна се, щях да го удуша!

— Недей... недей да го приемаш толкова присърце, мила — помоли я Нюман, макар самият той още да не можеше да преживее, че не успя да се оттегли с достойнство. — Моля те, опитай се да забравиш неприятната случка.

— Защо не вземат мерки? — Тя всеки момент щеше да се разплаче и Нюман даде газ, сякаш така можеше да изпревари неизбежния порой от сълзи. — Защо не се разбере най-после кой кой е, защо не съберат някъде проклетите чифути и не решат проблема веднъж завинаги?!

Тя си пое рязко въздух, за да сподави риданието си.

— Чуй ме, мила...

— Не издържам вече, не издържам. Човек не може да излезе от къщи, без да се случи нещо. Да отидем в друг хотел, Лу. Накъде караш? Да отидем другаде — настоя тя и се обърна към него, сякаш бе готова да хване волана.

— Връщаме се вкъщи.

— Искам да отидем в друг хотел. Чуваш ли? Искам на друго място! — изкрещя Гъртруд.

— Престани!

— Не! Искам да сляза, няма да се прибера вкъщи! Спри колата!

— Пусни ми ръката. Пусни я веднага!

Той си дръпна ръката и Гъртруд неохотно я пусна.

— Искам да спреш колата. Няма да се прибера сега.

Той отби встрани, изключи двигателя. Гъртруд гледаше право напред. След миг кимна и нареди:

— Обърни и да намерим друг хотел. — Завъртя се бързо и погледна през задното стъкло. — Хайде, давай, няма коли.

— Гъртруд...

— Завий обратно! — неумолимо заяви тя, като гледаше за коли.

— Само се успокой — настойчиво изрече Нюман.

Хвана я за раменете и със сила я принуди да се обърне напред. Гъртруд обаче не се отказа и продължи да повтаря желанието си.

— Няма да се подложа на това за втори път днес — заяви Нюман. — Няма да допусна пак да ни обиждат.

— Завий обратно!

— Всички хотели тук следват ограничителна политика. Бях забравил, но табелата ми припомни. Навсякъде ще ни посрещнат така.

Тя го погледна изпитателно, сякаш го преценяваше.

— Слушай — попита сопнато, — защо вечно ги оставяш да те обявяват за евреин.

— Нищо не съм направил.

— Защо не каза на оня какъв си? Защо не му каза?

— Какво? Какво да му кажа? Знаеш, че когато някой се държи така, нищо не можеш да му кажеш.

— Как така не можеш да му кажеш нищо? Когато излязат с този номер, винаги им давам да разберат коя съм. Никой не може да ме прави на еврейка току-така.

Той понечи да каже нещо, но замълча. Кофата за смет...

Втренчи се над волана, премести скоростния лост и натисна съединителя.

— Къде тръгна? — попита тя.

Нюман настръхна. Чувстваше гнева ѝ като горещи талази, прииждащи към него. Без да се обръща към нея, отговори:

— Наблизо има едно ресторантче. Можем да обядваме там и да поседнем на брега.

— Ама аз не *искам* да седя на брега! Искam...

Той рязко се обърна и я прекъсна:

— Не мога отново да се подложа на това унижение! Престани най-сетне!

Отново потеглиха. Седяха мълчаливо и някак внезапно отчуждени. По едно време отново му се прииска да каже нещо, но пак си замълча. Не можеше да се пристраши да ѝ каже какво се случва в квартала. Щеше да развали всичко. Нощем напрежението щеше да се промъква помежду им. Нюман искаше да започне нов живот с тази жена, но онова нещо отново разваляше всичко. Все пак за кофата можеше да ѝ каже. Смайваше го фактът, че въпреки гнева си тя бе взела страната на стареца. За нея проблемът беше в представянето — щом докажеха какви са, можеха спокойно да прекарат уикенда в хотела. Нюман не знаеше как да ѝ обясни, че изобщо не би трябвало да

убеждават хотелиера или когото и да било в нееврейския си произход. Сам не знаеше защо, но изпита странно усещане. Струваше му се, че думите му ще прозвучат като на просяк, като на подсъдим, че ако с Гъртруд направят дори един жест или кажат дори една думичка, чувствата им ще се променят и до края на уикенда ще трябва да ѝ се умилква.

Отби от шосето при дървените бараки на ресторантчето и спря досами реката. На няколко метра пред гумите на колата вълничките плискаха каменния бряг. Той изгаси двигателя и двамата постояха, заслушани в ромона на водата. Нюман се обърна към Гъртруд, макар да знаеше, че все още е сърдита. Тя седеше с ръце, отпуснати в скута. Може би трябваше да ѝ каже за квартала и за предчувствието.

— Гърт.

Тя го погледна, в очите ѝ се четеше обида.

Не, не можеше да ѝ каже. Тя щеше да му се скара, че след като е видял преобърнатата кофа, не е отишъл веднага при Фред. Никога нямаше да разбере защо е отишъл при Финкълстийн и е обсъждал случката с него. Пък и той не можеше да ѝ обясни, понеже сам не разбираше защо не помоли Фред за съдействие. Но това бе същото, като да се примили на собственика на хотела, а не можеше да го стори — не беше такъв, за какъвто го мислеха хората, щом видеха лицето му, не беше.

— Да видим дали имат миди. Хайде — подкани я той. Знаеше слабостта ѝ към морските дарове.

— Не понасяш миди — отбеляза тя.

— Ще гледам, докато ядеш.

Тя се усмихна леко в знак, че му прощава, докосна ръката му и слязоха. Разходиха се по брега, облян от слънцето, и седнаха до кръгла маса с дупка в средата, в която бе монтиран голям чадър. Гъртруд се загледа към искрящата река. Нюман завъртя чадъра, за да се предпазят от парещите слънчеви лъчи.

Към масата се приближи сервитьор с бележник.

— Миди за дамата — поръча Нюман.

Келнерът го попита какво ще желае той.

Нюман понечи да каже, че не желае нищо, но видя изражението на сервитьора. Мрачен спомен мина през ума му, изведнъж се сети, че евреите не ядат миди.

— Ами, да ви кажа... и аз ще взема една порция.

Келнерът се отдалечи. Гъртруд изненадано погледна мъжа си. Нюман отново посегна към чадъра и заби нокти в солидната дървена дръжка.

— Ще се върнем и ще проверим в едно хотелче на няколко километра оттук — прошепна. — Сигурно има свободни стаи.

Тя кимна мълчаливо.

## ЧЕТИРИНАЙСЕТА ГЛАВА

Има моменти, в които познатото сякаш се преобразява, превръща се в нещо странно и непознато. На следващата вечер, докато пътуваха към къщи, Нюман оглеждаше улиците в стария индустриален квартал на Лонг Айлънд Сити. Досега не беше забелязал колко много къщи са с прозорци, заковани с талашит — сгради, обречени на разрушение, колко дим се стели във въздуха и как проблясва като роса под лъчите на залязващото слънце. Железарските работилници и сивкавата слуз, засъхнала по тротоарите пред тях, разпростиращите се из цели квартали фабрики с опушени прозорци, чернокожите, седнали на очуканите стъпала пред дървените си къщи... Зловещата тишина в сумрака на неделната вечер и чувството за безвремие го потискаха, сякаш бе попаднал в друг свят.

С приближаване на квартала им от двете страни на улицата започнаха да се нижат двуетажни къщи, после дървета и накрая няколко празни парцела. Нюман спря на един светофар, изпъна зачервените си от слънцето крака и едва тогава забеляза, че небето притъмнява. Очите му смъдяха от умора.

— Май се свечерява — отбеляза тихо.

Гъртруд погледна през страничното стъкло към небето, но не каза нищо. Светофарът превключи на зелено и Нюман потегли.

Бързо се стъмваше. Желанието час по-скоро да се прибере у дома го накара да натисне по-силно педала... у дома, на светло, в тихата и позната къща. Неспойно заоглежда минувачите. Двама души с изискани дрехи бързо пресякоха платното, група старци се връщаха вкъщи от църква, висок мъж буташе бебешка количка и влачеше за каишка инатливо кученце, двама продавачи на сладолед подрънкваха камбанките над белите хладилни колички, за да привлекат вниманието на минувачите...

Нюман се намръщи, спомни си въртележката, белите и цветните гондоли, жълтите лебеди, които рязко се издигаха и спускаха,

зловещото подземно бучене. Уличните лампи светнаха. Нощ. Вече беше нощ. Той включи фаровете.

Зави на следващото кръстовище. След три пресечки беше домът им. Фаровете осветяваха пустите тротоари от двете страни на улицата.

Гъртруд се размърда, бедрата ѝ се потъркаха едно в друго, копринените ѝ чорапи тихо прошумоляха.

— Когато отива на лов, Фред води Елзи някъде в Джърси. Защо не го попиташ къде, че да отидем и ние? Макар че и този хотел не беше лош.

Нюман кимна:

— Добре.

— Няма да го направиш.

— Ще го направя — излъга той.

Колата пресече последната пряка преди квартала им; госпожа Дипоу с колосана бяла рокля стоеше пред дрогерията. Магазинчето винаги работеше в неделните вечери, но сега витрината беше тъмна. Старицата говореше с някакъв човек, който неспокойно пристъпваше от крак на крак, докато я слушаше; в един момент тя се наведе към него и заговори още по-разгорещено. Докато минаваха, Нюман хвърли поглед към магазинчето зад нея и се запита защо ли е затворено. Светлината от фаровете му премина по витрината и той видя, че е залепена с дълги парчета прозрачна лепенка.

Гъртруд сякаш се сепна от сън и се обърна да погледне витрината. Наближавайки къщата, Нюман направи широк завой, вкара колата на стръмната алея в двора и спря пред отворената врата на гаража под верандата.

Изключи двигателя. Гъртруд се обърна към него.

— Сигурно е станало нещо — отбеляза разтревожено.

Нюман слезе, отвори задната врата на колата, извади куфарите. Гъртруд се качи на верандата и се загледа към ъгловата къща. Той мина покрай нея и без да се обръща, внесе багажа. Майка му седеше на задната тераса, той я поздрави и се качи на горния етаж. Отвори куфарите, извади дрехите в същия ред, по който ги беше прибрал, и върна куфарите на полицата в дрешника. Влезе под душа, преди да пусне крановете, за да пести вода и газ за затоплянето ѝ. След половин час бе готов — лицето му светеше от чистота, косата му бе пригладена назад. Застана на прага на дневната и видя Гъртруд да излиза на

верандата. Последва я, тя стоеше облегната на парапета и гледаше към дрогерията на ъгъла. Обърна се, като чу стъпките му, и обясни:

— Сбил се с другия вестникар, който идва всяка неделя.

— Пострадал ли е?

— Не. Блъснали се във витрината и тя се напукала. Майката ти видяла всичко оттук. Всички в квартала отишли да гледат.

Нюман усети замайване, ушите му забучаха. Когато заговори, чу гласа си, сякаш идваше отдалеч:

— Отиди да се изкъпеш. Ще прибера колата.

Вече съвсем се беше стъмнило. Госпожа Дипоу се бе прибрала. Прозорците на къщите светеха. Някъде бяха надули радиото, след малко го намалиха. Гъртруд отново гледаше към ъгъла. Нюман знаеше, че тя обмисля нещо — познаваше навика ѝ да диша учестено, когато се замислеше дълбоко.

— Хайде, отивай в банята — подкани я и понечи да слезе по стълбището.

Гъртруд се обърна и той спря. Жена му се приближи до него, застана на горното стъпало и тихо заговори. В мрака очите ѝ изглеждаха огромни и блестяха.

— Какво смяташ да направиш по въпроса? — попита тя.

— Не говори глупости.

— Според майка ти Фред е от Християнския фронт.

— Знам — равнодушно отговори Нюман.

— Да не би той...

— Не говори глупости.

— Само да предположим...

— Престани!

— Да, но човекът в хотела вчера...

Нюман гневно я прекъсна:

— Стига глупости! Това няма нищо общо с нас.

Понечи да се обърне, но Гъртруд го хвана за ръката. Останаха така за момент, после, без да пусне ръката му, тя промърмори:

— Ела, искам да поговорим.

Нюман се върна на верандата, обгърнатата от мрака, и двамата седнаха на шезлонгите. Гъртруд погледна за миг към къщата на Фред, после се обърна към съпруга си:

— Майка ти току-що ми разказа за кофата.

Нюман мълчеше. Стомахът му се беше свил на топка.

— Защо не ми каза? — добави жена му. Говореше бавно и отчетливо като полицаи на разпит.

— Искях да забравя случката. Искам да си щастлива тук.

— Не трябваше да ми го причиняваш.

Той долови страх в гласа ѝ.

— За какво говориш?

— Фред е от Християнския фронт. Трябваше да ми кажеш.

— Какво значение има?

— Голямо.

— Защо?

Той се опита да види лицето ѝ по-добре. Лампата в антрето хвърляше лек отблясък върху страната ѝ. Тревогата и възмущението, изписани на лицето ѝ, го накараха да настръхне.

— Какво говориш, Гъртруд? Не разбирам какво говориш?

Тя понечи да се наведе към него, но в този момент пред къщата спря кола... не, подмина я. Спря пред дома на Фред. Трима души слязоха, мълчаливо се качиха на верандата и влязоха.

Гъртруд се послуша, после попита:

— Кой бяха тези?

— Не знам, не съм ги виждал.

— За какво идват? Празненство ли ще има?

— Не знам, Гърт — раздражено отвърна той.

— С Фред не си говорите, нали?

— На „здравей — здрасти“ сме.

— Знам, че навремето сте били в приятелски отношения.

— Не особено — опита се да я успокои той.

— Майка ти ми каза, че редовно си слизал в избата му.

— Така е.

— Защо не ходиш вече у тях?

— Този разговор е безсмислен, Гърт.

— Искам да знам. Какво отговори Фред, когато му съобщи, че някой е преобърнал нашата кофа за боклук?

— Каза, че не знае нищо.

— Лъжа. Знаеш, че е лъжа, нали?

— Да, знам.



— Това е любимият им номер. Наричат го „тактика“. Известно ти е, нали?

— Не съм мислил за това в този аспект, но вероятно си права.

— Първо кофата за боклук, после счупват някой и друг прозорец.

— На моята къща не са.

— Какво смяташ да правиш? Да стоиш буден цяла нощ и да пазиш?

— Няма да посегнат на моята къща.

Той видя втора кола, която зави зад ъгъла и мина по улицата. Молеше се да не намали скорост, но се случи тъкмо това — и този автомобил — голям, но двуместен, спря пред дома на Фред. Вратата се отвори, някакъв дебелак слезе, спря на тротоара и заоглежда къщите. От другата страна слезе още един и застана до шишкото. Взряха се в номера на къщата на Нюман. Нюман не помръдна. Дебелакът каза нещо на другия, влезе в двора, приближи се до верандата. Нюман почувства, че Гъртруд се сви на шезлонга, и се обърна да я погледне. Дебелакът му подвигна:

— Извинете. Къде е номер 41?

— Съседната къща. — Той посочи дома на Фред.

— Много благодаря.

Шишкото и спътникът му тръгнаха към къщата на съседа, качиха се на верандата, трополейки с тежките си обувки, и влязоха.

Нюман подозираше, че ако докосне Гъртруд, тя ще изкрещи. Погледна я под бледата светлина от антрето.

— Какво...

— Шшшт!

Минутите се нижеха една подир друга. От къщата на Фред не се чуваше нищо. Сигурно посетителите бяха слезли в избата. Гъртруд нервно чегърташе с крак по верандата.

— Не е празненство — прошепна; тонът ѝ беше обвинителен, сякаш съпругът ѝ я беше излъгал. — Няма жени. Това е тайна среща.

— Вероятно. — Сърцето му биеше до пръсване и той се размърда на шезлонга, за да се успокои. — Е, и какво от това? — подхвърли небрежно.

Гъртруд не отговори. Той също наостри уши. От дома на Фред не се чуваше нито звук.

— Какво от това, Гъртруд?

След малко тя погледна към близкия ъгъл, плъзна поглед нагоре по улицата, после се втренчи в двете коли. Стана, прошепна на мъжа си „Ела горе“ и влезе в къщата.

— Ела горе — подкани го тихо и влезе.

Нюман неохотно се подчини.

\* \* \*

Седна на малкото кресло със сатенен калъф и я загледа. Гъртруд беше облегла гръб на таблата, единият ѝ крак висеше от леглото. Само малката нощна лампа осветяваше лицето ѝ. Поседяха мълчаливо, гърдите на Гъртруд се издигаха и отпускаха в трескавия ритъм на мислите ѝ. Нюман съзерцаваше присвитите ѝ очи, изглеждаше му някак студена и неодушевена... като картина.

— Лули — заговори тихо тя, — ще ти призная нещо. Може би трябваше да ти го кажа от самото начало, може би не, но и ти скри нещо от мен, така че сме квит.

— Какво съм скрил от теб?

— За кофата. И за това, че фронтът действа и в нашия квартал.

— Не ми се стори важно. Не разбирам защо му отдаваш толкова голямо значение.

— Добре, изслушай ме сега. Първо... — Тя замълча, погледна го, сякаш се опасяваше, че ще ѝ се разсърди, после присви очи, загледа се замислено в една точка и продължи: — Първо, нямаме време за губене. Или ще отидеш при Фред и ще се присъединиш към фронта, или ще се махнем от този квартал, и то бързо.

Главата му се замая, стори му се, че потъва.

— Какво... какво? — успя да изпелтечи.

— Много ясно го казах. — Тя говореше, без да го поглежда. — Във вторник ще има голямо събрание. Искам да отидеш.

— Откъде знаеш, че във вторник има събрание?

— Нали ходя да пазарувам. Магазините са пълни с позиви. И ти си ги видял.

Мълчанието му бе знак, че е права.

— Ще отидеш ли? — настоя тя.

— Не знам.

— Как така не знаеш?

— Преди време Фред ми каза за някакво събрание.

— Да?

— Обаче след това и дума не обели. Не съм сигурен, че ме искат, това имам предвид.

— Ще отидеш и ще те приемат.

— Не знам.

— Искам да отидеш, Лули. Стегнаха са ни в обръч. Ако не се измъкнем сега, никога няма да го направим.

Той дълго се вижда в нея, сетне попита:

— Откъде знаеш толкова много за Фронта? — Още щом изрече думите, съжали, че е попитал.

Гъртруд се позамисли, тръсна глава и отвърна:

— Няма значение. Искам да отидеш.

— Защо се уплаши от дебелака?

— Не съм се уплашила.

— Познаваш го, нали?

— Не.

Нюман се изправи:

— Напротив, познаваш го. Моля те, кажи ми какво става, Гърт. — Прибледи се до леглото и седна на ръба с лице към нея.

Гъртруд сякаш гледаше през него. Не беше сигурен дали е готова да се разплаче, или да избухне, но нещо напираше в нея и тя се опитваше да го потисне.

— Скъпа, ако не ми кажеш истината, няма смисъл да си говорим.

— Той хвана ръката ѝ и я погали. — Моля те. Моля те, кажи ми.

Жена му въздъхна тихо. Погледна го в очите, сякаш го преценяваше:

— Добре, ще ти разкажа.

Той зачака. Гъртруд навлажни с език устните си и сведе очи:

— Преди войната живях с един мъж.

— Живяла си с някого?

— Да. Досетил си се вече, че има нещо такова, нали?

— Да, досетих се.

— Живеехме в Калифорния.

— В Холивуд ли?

— В покрайнините.

— Актьор ли беше?  
— Не, не е имало никакъв актьор. Това си го измислих.  
— Защо?  
— Не знам. Все си измислям нещо.  
— Не плачи. Разказвай. Моля те, Гърт, не плачи.  
— Не плача.  
— Какво стана? Какъв беше той?  
— Става дума за маникюриста на кучета, за когото ти разправях.  
— Онзи, който е бил добър с теб?  
— Да.  
— Колко време живяхте заедно?  
— Около три години. Без няколко месеца.  
— След като си се пробвала за роля във филмов мюзикъл?  
— Никога не съм била певица.  
— Каква тогава?  
— Бях машинописка в едно студио. Машинописка и секретарка. Ходех на уроци по пеене, но не ми се удаваше.  
— Питях се защо никога не се съгласяваш да ми попееш.  
— Не мога да пея. Не ме бива. Но се опитвах. Цял живот съм си мечтала да стана певица. Това бе единственият начин да вляза във филмовата индустрия... след като нямам необходимите физически данни.  
— Да, ти ми разказа за прослушването.  
— Не съм ходила на никакво прослушване.  
— О!  
— Исках да се явя, но бях машинописка и ония евреи решиха да си остана такава.  
— О!  
— Вече не се издържаше. Един ден случайно се запознах с този човек, сприятелихме се, напуснах работа и се пренесох при него.  
— Какво стана после?  
— Ами, известно време всичко вървеше като по мед и масло. Той стисна леко ръката й:  
— Кажи ми какво стана?  
За втори път Гъртруд изпитателно го изглежда, после отново сведе очи:

— Беше свестен човек. Забавен. Умееше да се весели. Не отричам, беше много мил и печелеше добре. В един момент се забърка с една организация. Там ги наричаха другояче, но бяха същите като тукашните. Има безброй такива организации. Срещу евреите. Сигурно знаеш.

— Знам. Като нашия фронт.

— Да. Разбира се, отначало не им обръщах голямо внимание, макар че предлагаша разумни идеи, които всеки би подкрепил.

— Какви например?

— Ами... също като фронта. Искаха да прочистят Холивуд. Да изгонят евреите.

— О! — прошепна Нюман.

— След време обаче той започна да приказва само за това, тъй че нямаше как да не се поинтересувам. Водеше въкъщи разни типове, стояха по цяла нощ и разговаряха.

— За какво говореха?

— За всякакви неща. Събираха се след предаванията на Коглин<sup>[1]</sup> и обсъждаха какво е казал. Такива неща.

— Какво стана после?

— Отначало не ми се стори важно, но след няколко месеца видях, че действат сериозно. Моят човек беше голяма клечка в организацията. Когато отивахме на места, където се събираха негови съмишленици, всички ни гледаха. Започнах да ходя на събранията, пишех писмата му, станах му нещо като секретарка. Понякога получаваше по сто и петдесет писма седмично от цялата страна и трябваше да отговори на всичките. Купихме си нова кола и...

— Пари ли получаваше за това?

— О, да, много пари. Взехме си домашна прислужница. Но не и готвачка. Винаги съм обичала да си готвя сама. За известно време живеехме доста охолно. Постепенно обаче другите започнаха все повече да се месят. Имам предвид другите групировки. Опитвахме да се разберем, но те не искаха да се обединим. Някои от техните членове са безумци. Знаят само да викат: „Смърт на евреите, смърт на евреите“, но в главите им няма и капка здрав разум. Сещаш се, нали?

— Да.

— Разбира се, хората започнаха да се колебаят коя организация е по-добра и след време започна да се случва така, че на едно събрание

идват две хиляди души, на следващото — само петдесет, след това — три хиляди. Такива работи. Нищо не можехме да предвидим. Естествено парите намаляха, защото не се знаеше дали следващата седмица изобщо ще имаме членове. Накрая той реши, че неговата организация ще е различна. Създаде нещо ново, корпус за действие. Вземаше само младежи, които имаха всички необходими качества. Набелязваха си някой квартал, пребиваваха някой евреин. Действаха като Фронта. И постигаха резултати. По едно време дори си помислих, че ще изгонят всички евреи от Лос Анджелис. Разбира се, ченгетата започнаха да се навъртат наоколо заради оплакванията. Налагаше се да чакаме до късно, за да сме сигурни, че няма да се появят. Всичко това започна да ме изнервя и отвращава, защото не постигахме нищо. Няколко месеца всичко вървеше добре, но щом прекратихме акциите, корпусът започна да се разпада. Хората искаха действие, а не можехме да си позволим да ги изпращаме всяка нощ. Знаеш как е. И през цялото време той се бореше срещу другите организации, кроеше планове как да ги очерни и така нататък. Не издържах, започна да ме мъчи адско главоболие. Накрая го притиснах.

— О, накарала си го да се откаже.

— Да. Казах му, че или ще престане с тези неща, или си тръгвам. Вече не ми беше забавно да живея с него, нали разбираш? Виждах накъде отива работата. Право към пандиза. Тази работа не е за мен. Та така, той не се отказа и след поредния голям скандал си тръгнах. — Гъртруд се пресегна, взе цигара от нощното шкафче и запали. Нюман стана, взе пепелника от писалището и ѝ го поднесе. Тя остави кибритената клечка, издиша облак дим и отново заговори: — Ето как се върнах в Ню Йорк.

— Защо не остана в Калифорния?

— Ами... Реших да започна нов живот — замислено отговори тя, като бавно въртеше цигарата между пръстите си. — Единственото ми желание беше да имам хубава къща, хубави мебели и дрехи и да живея като нормалните хора. Оня отделяше толкова много време за организацията, че бизнесът му западна. Щеше да се стигне дотам, че пак да започна работа, за да му помагам. Предвиждах този момент.

— А!

— Не можех да позволя да се случи. Надявам се, че не ме осъждаш.

— Не, просто ми е чудно защо си се върнала в Ню Йорк.

— Казах ти — мечтаех за хубав дом и красиво обзавеждане. Дойдох тук.

Гъртруд премрежи очи и сладно го изгледа. Нюман се досети, че се кани да го помоли за нещо.

— Дойдох, Лули. Има още нещо, което ще споделя с теб. Никъде не съм видяла такава омраза към евреите, както тук. Обсебила е цял Ню Йорк. Виждаш я навсякъде. Знаеш го много добре. Няма нужда да ти го казвам.

— Да, знам.

— Е, рекох си: „Не обръщай внимание. Живей си живота.“ Докато живеех в Калифорния, дейно участвах в организацията, но донякъде се дистанцирах и се стараех да бъда безпристрастна. Осъзнах, че макар наглед всички да искат прогонването на евреите, на мнозина — може би на повечето хора, им е все едно, и в крайна сметка няма да постигнем нищо. Разбираш ли? Когато дойдох тук обаче, се изумих. Видях, че греша. Часът идва, Лули, съвсем скоро ще удари. Когато всички групи се обединят в една силна организация, вече ще имат достатъчно членове, за да разтърсят тази страна. Чакай малко, изслушай ме, не се наежвай така. Много добре знаеш, че евреите са безполезна сган. Това е истината. Така. Задава се икономическа депресия, много добре знаеш, че идва. Така. Настъпва депресия, хората излизат на улицата, появява се организация, която съумява да ги поведе, и тогава край с евреите. Чакай, не ме прекъсвай... Нали видя дебелака?

— Да.

— Казва се Мел и е от Калифорния. Не знам истинското му име, но се представя като Мел. Случайно научих, че в Детройт се представя като Хенеси.

— Значи го познаваш.

— Идвал е веднъж у нас. Донесе пари за организацията, когато беше започнала да запада. Не знам откъде ги взема, но има пари. От самото начало имаше идея да обедини всички групировки. Казваше, че когато се създаде една могъща организация, в Америка няма да остане нито един чифут. Ето го сега тук. Това означава едно — начало на обединяването. Когато войната свърши, членовете на новата силна организация ще заработят дружно и тогава ще видиш каква пукотевица

ще се вдигне. В Калифорния не вярвах, че ще постигнат нещо, но онова, което виждам тук, ми подсказва, че часът ще удари и тогава аз ще съм на печелившата страна, също и ти. Затова искам да отидеш на събранието, чуваш ли?

Той остави пепелника в скута ѝ и стана.

— Слушай, хайде да не... хайде да не прибързваме — измънка и пристъпи към прозореца откъм улицата.

— Знам какво си мислиш. Нямах представа на какво са способни тези хора. Лули, погледни ме!

Той спря до прозореца и се обърна.

— Преди войната откриха у някои от тях пушки и гранати, цели оръжейни складове. Фред има пушки, нали така?

— Той е ловджия, има ловни пушки.

— Кога ще проумееш истината? Има два револвера, нали? Кой ходи на лов с револвер?

— Понякога се упражнява с тях.

— Не понякога, а постоянно. Не бих се изненадала, ако се събират някъде в Джърси да тренират.

— Виждал съм го да носи простреляни лисици. Ходи на лов, мила, наистина.

— Казвам ти какво знам, Лули, ще ме чуеш ли?! — Тя рязко се изправи. — Веднъж наумят ли си, че не им харесваш, вече няма да можеш да ги вразумиш. Ако някой от онези болни мозъци си науми, че сме евреи...

— В Калифорния не са те нарочили за еврейка, нали?

— Не, защото от самото начало бях в антисемитската организация. Говорех срещу евреите. Не като теб. Ти все си мълчиш.

— Какво да говоря? Да не искаш да изляза на улицата и да държа речи?

— Не е нужно да държиш речи. Да вземем вчера например. Трябваше да кажеш на оня в хотела какво мислиш. Трябваше да му дадеш да се разбере, вместо да стоиш като статуя. През целия си живот не са ме унижавали така. Може би затова Фред не те понася. Все си мълчиш. И аз съм го забелязала.

— Ами, навремето говорех, но... — Той замълча смутено, сведе очи. — Не знам какво ми става.

— Защо, какво ти става?



— Не знам — повтори той. Отиде при тоалетката и седна на стола, лицето му беше пламнало от тревога и смущение. — Вече не мога да злословя срещу евреите. Чувствам го. Понякога ми иде да убия някого от тях. Но вече не мога да ги хуля.

Озадачена, тя се приближи до него и го изгледа изпитателно:

— Защо?

Неподвижен и мълчалив, той се опита да измисли отговор. Изглеждаше едно, а се оказваше съвсем друго. Беше израснал сред хора, изпитващи неприязън към евреите, но никога не ѝ беше обръщал особено внимание. Гледаше на нея като на непоносимост към някои храни. Изведнъж обаче се оказа, че прекалено много хора споделят това чувство — надписите по колоните в метрото бяха достатъчно красноречиви, — ала никога не бе изпитвал особен страх от онова, което можеше да връхлети. В ранните му представи за евентуалното бъдещо насилие нападателите бяха... е, ако не порядъчни граждани, то поне под контрола на порядъчните граждани като него. Щяха да прочистят кварталите за една нощ, след което градът щеше да принадлежи на хората като него, а пък папачта, която е донесла промяната, някак си щеше да се скрие там, откъдето е изпълзяла. Докато слушаше Гъртруд обаче, той си даде сметка, че тези хора не са безлика сган, която ще изчезне след успешната чистка.

Тя се привеждаше към него, сякаш да му внуши правилното решение. Той седна на леглото. Гъртруд се приближи, настани се до него и зачака мълчаливо. Нюман я погледна, после извърна очи и промърмори:

— Иска ми се това безумие да свърши веднъж завинаги.

— Преобърнали са ти кофата за боклук. Някой те е нарочил за евреин.

Сега му стана ясно. Искаше му се да се върне в доброто старо време, когато омразата му не водеше до никакви последствия, а уютно се спотайваше в него. Когато не бяха замесени пушки и шишковци.

— Не съм такъв човек, че да тръгна да бия хората — измънка Нюман, макар че тя го знаеше.

— Не си представям и Фред да бие някого. Той има свое място в организацията. И ти трябва да направиш като него. Да намериш своята ниша. Подходящ си за организационна работа, Лули.

Нюман се вцепени. „Подходящ си за организационна работа, Лули.“ Вдигна глава и се втренчи в разтревожените ѝ очи.

Знаеше, че в изражението му се чете обида. Но не обидата бе проблемът. Спомни си случката, за която Гъртруд може би намекваше.

Бяха в нейната служба. В деня, в който отново се срещнаха. Лицето ѝ, цялото ѝ излъчване се беше променило.

Втренчи се изпитателно в нея, но сам не знаеше какво се опитва да разбере. Тя продължаваше да говори, ала той не можеше да се съсредоточи върху думите ѝ. Това бе същата жена, която бе презрял при първата им среща в служебния му кабинет, напомнящ остъклена клетка. Колко удивително беше, колко странно. Каква ирония на съдбата. Не можеше да откъсне очи от изразителното ѝ лице, от устните ѝ, които не спираха да се движат; във въображението си се опита да моделира чертите ѝ, да си ги представи такива, каквито ги беше видял в кабинета си. Тя продължаваше да говори... говореше... лицето ѝ се променяше. Ето я пак в кабинета му... тежката дамска чанта... брошката... лисичата кожа... накипена, силно гримирана... еврейка. Нюман се върна към действителността, отново чу гласа ѝ. Това беше тя, Гъртруд, неговата съпруга, нееврейка, обикновена жена като собствената му майка.

— ... ще е най-добре — говореше тя. — Затова трябва да отидеш на събранието, Лули.

Лицето му гореше. Той се взираше в нея и зад нея. Машинално прокара ръка по гърба ѝ и я прегърна през кръста. Наклони главата си към нейната.

Тя постави ръка на рамото му:

— Трябва да го направиш сега, преди войната да е свършила. Когато настъпи депресията, всички ще искат да се включат и тогава няма да постигнеш нищо. Ще си помислят, че си евреин, който се е уплашил, и се присламчва към организацията, за да се спаси. Затова ти казвам...

Докато Гъртруд говореше, той я накара да легне по гръб, отпусна се с цялата си тежест върху нея и макар че Гъртруд се помъчи да го отблъсне, прилепи устни към нейните. Целувката го изпълни с необяснима тъга. Гъртруд се изкиска, сякаш вършеха нещо глупаво, ала се опита да се надигне и да го погледне, защото почувства, че нещо не е наред. Нюман обаче я прегърна толкова силно, че почти спря дъха

й. Гъртруд престана да се съпротивлява и той остана да лежи със страна, притисната до нейната. Ако жена му пак понечеше да заговори, отново щеше да я целуне. „Стига толкова, за Бога, стига толкова приказки!“ — помисли си гневно. Защо всички знаеха какво да правят, само той — не! Фред, Гъртруд, дори Финкълстийн... всички освен него. Не беше заради опасността; открай време знаеше, че си има хора за черната работа. Така беше възпитан и се убеждаваше в правотата си всяка сутрин в метрото, всяка вечер, когато се прибираще. Защо изведнъж това започна толкова да го плаши? Какъв му беше Финкълстийн? Изобщо какво право имаше този човек да живее тук? Защо той, Нюман, толкова се беше загрижил за съдбата му?

Гъртруд преглътна, сякаш се канеше пак да заговори, и той отвори очи. В този момент му се стори същата, каквато я бе видял при първата им среща в неговия кабинет; отново усети миризмата на тежкия й парфюм, отново я видя толкова накипена, толкова... Прииска му се да закрепци. Не, тя не беше накипена, тя бе красива. Харесваше я такава, винаги бе харесвал подобни жени. Викът напираше в гърлото му и той изведнъж си даде сметка, че щеше да я вземе каквато и да беше. При онази втора среща в кантората на „Ардал“ щеше да я вземе дори да беше еврейка. Това беше проблемът. Нюман осъзна, че точно затова тя трябва да спре да говори за събрания и за ужаса, който се готвеше...

— Разбери, Лули...

Със смях, който въпреки напрежението прозвуча по детински безгрижно, той отново притисна устни към нейните, и си помисли, че това ще бъде животът му занапред.

\* \* \*

Нюман се стресна в съня си и замаяно вдигна глава. Ослуша се. После отпусна главата си на възглавницата, очите му бяха широко отворени. Навън беше тъмно, звездите надничаха през прозореца. Опита се да си спомни дали е сънувал, чувстваше се объркан и това го измъчваше. Сигурен бе, че нещо го е събудило. Затаи дъх, завъртя глава и се послуша. Цареше гробна тишина. И все пак се беше сепнал от звук, нетипичен за притихналия квартал. Погледна лицето на спящата

Гъртруд. Може би беше проговорила на сън. Не, беше нещо друго. Изведнъж му хрумна нещо — погледна разпятието, което жена му бе закачила на стената — може би то беше паднало и беше изтропало... но не, беше си на мястото. Въртележката... „Олисия...!“ Не, кошмарният сън отдавна бе останал в миналото...

Изведнъж си спомни, обърна глава към вратата на спалнята — към улицата. Насили се да си спомни звука, докато съзнанието му бавно се отърсваше от съня. Може да са дошли за Финкълстийн... „Олисия! Полисия!“... може би беше по-късно, отколкото си мислеше и евреинът бе дошъл да отвори магазина, може би го бяха нападнали и сега лежеше на паважа, или пък отново се е сбил с конкурента си... Погледна будилника. Четири и десет. Изпита облекчение — нямаше начин Финкълстийн да броди навън в този час, а ония едва ли биха се претрашили да влязат в дома му. Отдъхна си, защото не знаеше как би постъпил, ако види, че бият някого... По-скоро си даваше сметка, че няма да се притече на помощ, ала мисълта за това ще го измъчва дълго време. Не, щеше да извика полиция. Точно така. Просто щеше да се обади в полицията, без да си подава носа навън...

Изведнъж го чу — тихо, но отчетливо, и мигновено разбра, че това е звукът, който го беше събудил. Стана, намери пантофите си в тъмното, после напипа очилата си, излезе на пръсти, мина по коридора, слезе по стълбите. Ето... пак. Безшумно мина край дневната, откъдето се чуваше хъркането на майка му, спря до прозореца и надникна през щорите.

Точно свършваха. Двама мъже... движеха се чевръсто като момчета. Единият изгърсваше хартиен плик върху тревата, другият разхвърляше боклуците с крак. Голямата двуместна кола чакаше с изключени фарове на улицата. Кофата за смет бе преобърната на сред тротоара.

Нюман мислено изруга, че уличните лампи са на отсрещния тротоар, и се взря с надеждата да види лицата на злосторниците. И двамата носеха пуловери. Той се опита да запомни шарките на плетените дрехи. По-високият хвърли празния плик, изтупа длани и изтича при колата. Другият изрита нещо в тревата и последва съучастника си. Когато минаваше покрай дървото в двора на Нюман, откъсна една вейка и я запрати към къщата, сякаш беше камък.

Нюман неусетно се озова с ръка върху дръжката на входната врата. Какво да прави? Едва ли щеше да надвие двамата — може би в колата чакаше трети. Ала те се гавреха с него. Гавреха се най-нагло. Как да защити достойнството си, как, в името на Исус, да защити достойнството си?!

Навън двигателят забръмча. Той натисна дръжката и излезе на верандата точно когато колата потегляше.

Изгледа я, докато се отдалечаваше по улицата, накрая задните стопове проблеснаха и изчезнаха зад ъгъла. Настъпи тишина. Застанал на верандата, Нюман се взря в остатъците от храна, разпръснати по моравата. Слезе по стълбите, запретна ръкави и се наведе над купчинка оглозгани кокали, докосна ги и веднага се дръпна — бяха студени, отвратителни. Изправи се.

За момент си се представи на улицата по пижама сред боклуците. Беше като продължение на онзи отдавнашен кошмарен сън, струваше му се, че се наблюдава отстрани. Забеляза откършената вейка, пристъпи и я вдигна. Изправи се, огледа улицата в двете посоки и ненадейно зърна белезникав силует на ъгъла. Финкълстийн стоеше под уличната лампа и го гледаше. В ръката му Нюман различи капак от боклукчийска кофа. Това го смути, прииска му се да се скрие вкъщи, но не можеше да помръдне. Струваше му се, че ако се подчини на импулса, ще потвърди, че е страхливец, Финкълстийн остави капака и с отмерени крачки тръгна към Нюман, който стоеше като вкаменен. „Не ме е страх от него“ — опита се да си внуши. За миг му се мярна налудничавата мисъл, че евреинът е разхвърлял боклука му, а сега се приближаваше и той лесно можеше да се справи с него. Зачака. Финкълстийн вървеше по средата на асфалтираната улица, Нюман чуваше тътренето на пантофите му, виждаше очертанията на коремчето му под пижамата, струваше му се, че Земята е престанала да се върти, че сега съществуват само той и този евреин, сам-самички по пижами на улицата.

Обърна се, бързо прекоси моравата, без да се обръща, изтича нагоре по стълбите на верандата и се прибра вкъщи. Когато се качваше, зърна презрението, изписано на лицето на Финкълстийн, и мислено го прокле.

Пъхна се под чаршафа. Гъртруд се размърда и той разбра, че е била будна през цялото време.

— Какво стана? — прошепна тя.

— Пак обърнаха кофата.

— Излезе ли да поговориш с тях?

Нюман си даде сметка, че на негово място тя щеше да го направи. В този момент се зарече да ги опознае до такава степен, че следващия път да може да излезе и да каже: „Вижте какво, момчета...“ и така нататък, спокойно и безстрашно като един от тях.

— Тръгнаха, преди да изляза.

— В такъв случай задължително трябва да отидеш на онова събрание — отсече тя. — Ще отидеш ли?

— Да... да, разбира се. — Нюман се обърна и затвори очи, сякаш никога не е имал съмнение, че ще отиде.

---

[1] Чарлз Коглин (1891–1979) — католически свещеник, водил открита антисемитска пропаганда по радиото през трийсетте години на XX век. — Б.пр. ↑

## ПЕТНАЙСЕТА ГЛАВА

В по-спокойни времена му се приискваше да отиде за риба. Когато жена му, двете му деца и старият му тъст го изнервеха, той караше съпругата си да му приготви обяд, оставяше я да продава в магазина и отиваше с метрото до Шийпсхед Бей. Избягваше туристическите корабчета, с които излизаха десетки хора, а наемаше лодка с весла. Бе достатъчно да гребе само около километър, за да излезе от залива, да хвърли въдицата и да се наслаждава на „самотата, която е Свещеният граал за жителя на големия град“.

Напоследък обаче не му се искаше да се отдалечава от семейството си. Макар да не бяха в постоянна връзка, докато обикаляше из града, той все пак бе на сушата — на същата земя, по която стъпваха и те, и това му вдъхваше увереност, че са в безопасност. Тази сряда остави съпругата си и взе метрото за Бушуик, където беше голямата фабрика за играчки. Купи някои неща, които му опаковаха в продълговата картонена кутия.

Пътуването и пазаруването му отнеха почти цялата сутрин и той тъкмо смяташе да тръгне обратно към къщи, когато си спомни нещо. Днес бе годишнина от смъртта на баща му.

Финкълстийн не беше религиозен човек. Освен това бе погребал баща си преди седемнайсет години и споменът вече беше поизбледнял. Въпреки че според свещения закон синът трябва да почита паметта на родителите си поне веднъж годишно, Финкълстийн не беше стъпвал на гроба три-четири години — не помнеше точно. Това пренебрежение се дължеше преди всичко на липсата на почит към мъртвите, рядко явление сред евреите, и на факта, че бе твърде зает с делата на този свят и новостите на деня. Имаше най-добри чувства към покойниците, но не виждаше смисъл в това да стоиш пред надгробен камък и да се преструваш, че ти е мъчно. Мразеше лицемерието, смяташе за извратено вайкането по хора, които от години не са сред живите, и не желаше да се преструва.

Затова бе странно, че спря пред автоматичната преграда на метрото, спомни си, че баща му е бил погребан точно на този ден, и се запита дали все пак да не отиде да навести стареца. Всъщност „запита се“ не беше правилно определение за душевното му състояние в този момент. Нещо го подтикваше да отиде на гробищата. Истинското величие на душата някак си му се беше разкрило, той се подчини на повика ѝ, върна се на улицата, измина седемте пресечки до спирката на тролея и се качи, за да отиде до гъсто населеното гробище в северните покрайнини на Бруклин.

След като умрат, евреите почиват под земята почти както са живели — съвсем близо един до друг, всеки надгробен камък се опира в съседните, Финкълстийн влезе в гробището и тръгна по криволичещата бетонирана алея, която обикаляше целия парк. За човек като него, склонен към размишления, този обиколен път предлагаше интересни възможности. Забеляза, че повечето скъпи гробници са издигнати на места, добре видими от входа, и това придава на мястото тържествена, възвишена атмосфера. Зад тях обаче дългите редици голи надгробни плочи разкриваха истинската картина. Тук бе последното обиталище на обикновените хора. Зад всеки голям и добре поддържан надгробен паметник имаше стотици, хиляди евтини плочи, килнати над безлични гробове, хлътнали като старческа гръд след последното издихание. Отдясно се задаваше скромно погребално шествие и той се заслуша за момент в тихите вопли на опечалените. „Още една точка за Мойсей“ — помисли си и продължи по криволичещата алея.

Гробът на баща му беше доста отдалечен от входа, но добрата памет на Финкълстийн го водеше безпогрешно. Свърна от главната алея по тясна чакълена пътека, после се отклони от нея и предпазливо запристъпва между гробовете.

Докато търсеше надписа на плочата, сякаш беше в транс. Винаги ставаше така въпреки равнодушното му отношение към мъртвите. Днес обаче чувството бе по-мъчително, по някаква причина го терзаеше повече от друг път. Втренчи се в очуканата каменна плоча и неравния тревясал гроб и в съзнанието му прозвучаха думи. Това го обезпокои, защото не беше нормално да се впечатлява от подобни неща. Опря на земята единия край на кутията с играчки, другия — на бедрото си и сложи ръце на кръста.



„Какво правя тук? — запита се. — Отдолу вероятно не са останали и кости. А пък ако са останали, какво да им кажа? Защо изобщо дойдох?“

Ала все още не можеше да си тръгне, защото имаше чувството, че е дошъл с някаква цел, а все още нищо не се случваше.

Изведнъж му се проясни. Застанал пред този стар камък, той си спомни онова, от което се нуждаеше тъкмо сега. Една стара приказка. Беше дошъл, за да си спомни приказката, единствената, която баща му всеки път успяваше да разкаже отначало докрай, без да промени нищо в съдържанието ѝ. Финкълстийн открай време вярваше в тази приказка, защото за разлика от другите бръщолевения на баща му всеки път бе една и съща. Сега, втренчен в надгробния камък, той си я припомни.

В предишната страна на евреите, онази част от Полша, която тогава още била в Австро-Унгария, живеел велик барон, чиито имоти били толкова обширни, че нямали край. Никой жител на близкото село не бил обхождал целите му владения и никой не знаел къде минават границите им. Една част от имението обаче била заградена с висока желязна ограда, чиято изработка отнела много години. Зад оградата се издигали високи дървета и растели гъсти храсталаци, никой от селото не знаел какво има отвъд тях. Мислели обаче, че къщата на барона е някъде там. Кой би издигнал такава висока ограда, ако от другата страна няма богат дом?

Зад оградата обаче винаги било тихо, не се чували хорски гласове, тропане на каляски или свистене на коси. Един ден се разнесли кански викове и рев. Хората от селото изтичали до оградата и някои се покачили на близките дървета да погледнат какво става вътре. Видели селяни, скупчени около затънала в кал каруца, и стражи с пики и камшици, които се опитвали да ги отблъснат. Пред очите им се водела истинска битка, която свършила едва след като въоръжените стражи до един били повалени на земята. Селяните грабнали пиките и избили до крак враговете.

Цялата история се разбрала по-късно. В имението си баронът държал неколкостотин крепостни селяни. Крепостничеството било отменено преди поколения, но в много имения положението било като преди. Крепостните селяни не можели да излязат, живеели и умирали, без да знаят какво става във външния свят. Един ден каруцата, която

карали, затънала в калта и не можела да помръдне. Надзирателят им заповядал да дърпат по-силно и накрая размахал камшика. Докато се напъвали, той нашарил гърбовете на неколцина. Не че било нещо необичайно, но им било дошло до гуша, затова този път селяните пуснали каишите, обърнали се и се втренчили в мъчителя си. Заобиколили го, а той продължавал да ги шиба с камшика. Накрая го хванали за гушата и с голи ръце прекършили врата му. Пуснали го едва след като спрял да размахва камшика, отдръпнали се, той паднал и тогава видели, че са го убили.

Лежал мъртъв, но все още стискал камшика. Крепостните не знаели какво да правят, затова зачакали. Гневът им бил утихнал, очаквали да дойде нов надзирател, за да продължат работата. Няколко часа по-късно видели друг от хората на барона и го повикали. Казали му, че им трябва друг надзирател, защото този бил паднал и си счупил врата. Оня видял, че колегата му е убит, и се върнал в къщата. Дошъл цял отряд надзиратели, които нападнали селяните с явното намерение да ги избият.

Крепостните обаче не смятали да се прощават с живота, закрепцели за помощ и изпратили за подкрепления. Бързо се свързали със свои другари в близките нивя и скоро около двеста селяни обкръжили надзирателите. Накрая ги избии до крак. Знаели, че барона го няма, отишли в къщата му и разбили вратата. Изпочупили мебелите, скъсали струните на пианото (за първи път виждали такова чудо), съдрали тапицерията на диваните, смъкнали картините и ги разкъсали. Нахълтали в кухнята и посипали сол върху всичко, което ставало за ядене, качили се по каменното стълбище и се развилнели в спалните. Не щеш ли, в спалнята на господаря намерили голям сейф и понеже бил заключен с тежък катинар, те го разбили и отворили кутията. Вътре намерили цял куп хубави рисунки на краля. Познали, че е той, защото по заповед на барона били окачили негов портрет до разпятието във всяка колиба. Техните картини на краля обаче не били толкова красиви, колкото намерените в кутията. Ликът му бил обрамчен от златни орнаменти, а по краищата имало надписи. Селяните толкова обичали своя крал, че извадили рисунките и ги разпределили помежду си. Само едно не могли да проумеят — защо всички портрети са съвсем еднакви. После се върнали по нивите и продължили да се трудят; в джоба на всекиго имало по десет-

дванайсет картинки. Решили да сменят старите си портрети на краля с новите. Неколцина били взели толкова много, че можели да облепят с тях всичките стени в къщите си, и нямали търпение слънцето да залезе, та да се приберат и да го направят.

Вечерта обаче баронът се върнал. Когато видял дома си разбит и всичките надзиратели избити, изпратил конник в града, намиращ се на няколко километра на изток, за да извика помощ от местните казарми. След това обиколил къщите на крепостните си и видял картинките по стените. Не казал нищо и се прибрал вкъщи.

Не стоял обаче със скръстени ръце. Оседлал коня и отишъл в селцето близо до имението. Там живеели много евреи и един от тях бил амбулантният търговец Ицик, който си бил вкъщи, след като цял сезон обикалял да продава тенджери и тигани по селата. Баронът го извикал и му рекъл:

— Реших да променя реда в имението си. Тази нощ портите ми ще са отворени. Можеш да донесеш стоката си и ако някой от крепостните ми иска, нека купува с каквото може да плати. Не смятам повече да ги снабдявам.

Ицик се замислил и изпитателно се вгледал в лицето на барона, озарено от последните лъчи на залязващото слънце. Присвил очи и отговорил:

— За мен ще е голяма чест, ваша светлост, но добре знаете, че купувам тенджерите и тиганите с пари, а вашите крепостни нямат пукнат грош.

— Върви при тях, има с какво да ти платят.

— Ама, ваша светлост, домът ми вече е препълнен с бита сметана и кожи, срещу които разменям стоката си. Селяните са бедни като църковни мишки. Няма как да продам стоката. Не мога да купувам гърнета срещу сметана.

Баронът го изгледал и настоял:

— Отиди в имението със стоката си. Отивай веднага.

Ицик разбрал, че това е заповед, и се поклонил ниско; баронът си тръгнал. Евреинът запрегнал каруцата и го последвал. Портите на имението наистина били широко отворени. Той минал през малка гора и намерил колибите на крепостните селяни. За пръв път външен човек влизал в имението и всички наизлезли да го видят. Със свито сърце Ицик слязъл от каруцата и те се скупчили около него и лъскавите му

тенджери и тигани. Казал им на полски, че могат да си купят каквото поискат. Те се умълчали. Това била най-лошата търговска сделка в живота му. Бил сигурен, че не разбират нищо от търговия, защото никога в живота си не били купували нищо. Ала те интуитивно разбрали, че търговецът им предлага да размени тенджерите или тиганите за нещо. Неколцина плахо посочили някои от предметите в каруцата и попитали евреина какво иска за тях.

— Ами, ако имате нещо ценно в къщите си, покажете ми го и ще ви кажа срещу колко можете да получите тенджера или тиган.

Неколцина влезли в колибите си и изнесли неща, за които смятали, че имат някаква стойност. Една жена му показала обувка, като твърдяла, че я носил някакъв свещеник, но Ицик поклатил глава. Друга му показала кесийка със счупени копчета, но това също не ставало. Един селянин се приближил и казал:

— Имам картина на краля. Имам дванайсет портрета.

— Колко е голяма тази картина? — поинтересувал се евреинът.

— Ето, имам няколко в джоба — отвърнал човекът и извадил пачка грижливо сгънати картинки.

Ицик ги погледнал и добре видял числата, отпечатани в ъглите. „1000 крони“ — пишело там. Той затаил дъх.

— Някой друг има ли такива картинки?

Селяните закрещели един през друг и докато се усети, го завлекли в една колиба, където стените били облепени със стотици банкноти от по 1000 крони. Влязъл в друга къща, после в трета и накрая отново застанал на сред калната улица, давайки си сметка, че е попаднал на златна мина.

Какво да прави? Сега разбрал защо баронът го изпратил да продава на крепостните... те наистина имали пари. Ицик бил сред ония, които се покачили на оградата и видели как селяните убиват надзирателите. Събрал две и две и осъзнал, че парите са откраднати от къщата на барона. Добавил още едно и стигнал до заключението, че за барона е най-удобно той, евреинът Ицик, да освободи тези невежи хорица от богатството им и по-късно да бъде хванат с купища пари в дома си. Накратко, това бил план за погром.

Първо му се приискало да побегне. Да зареже кола, тенджери, тигани, да прескочи оградата и да изчезне. Имал обаче близки в селото отвън и не можел да ги изостави в такъв момент. Имало и друга

причина да не избяга. Не бил глупак нашият Ицик. Знаел какво се готви в Европа, защото при пътуванията си обикалял много райони на страната, което повечето хора по онова време нямали възможност да правят. При тези пътувания често търпял обиди и грубости за това, че е евреин. Бил стигнал до такъв момент в живота си, когато вече не можел да търпи. Сегашното му прежеждие изглеждало като последната и най-голяма неправда.

Затова с голяма горчивина, която идва, когато човек трябва да даде израз на душевния си бунт, той тръгнал от колиба в колиба и събрал всички картинки на краля, които видял, а в замяна раздавал на селяните стока, докато каруцата му се изпразнила, а в пояса му се събрали над един милион крони. Накрая се качил в каруцата и си тръгнал. По пътя не срещнал никого и безпрепятствено стигнал до дома си.

Нощта се спуснала. Той вечерял, произнесъл дълга и тържествена молитва и легнал да спи. Наоколо спели децата му, а до него — жена му. Ослушвал се за тропот на копита и очаквал да подуши миризма на пожарища.

Когато луната се скрила и станало съвсем тъмно, Ицик чул конски тропот. Изскочил навън и предупредил съседите си, които залостили вратите и спуснали кепенците. Върнал се у дома и направил същото. След няколко минути в селото нахлули конници и започнали да разбиват къщите на евреите. Къща след къща, жените пищели, две били изнасилени на праговете на домовете си.

Стигнали до къщата на Ицик и разбили вратата. Подпалили покрива. Той се опитал да задържи семейството си около себе си, но войниците завлекли децата му и ги набучили на копия като прасенца на шиш, три пъти изнасилили жена му, а него удряли с байонети по главата, докато го помислили за мъртъв.

На заранта Ицик се събудил с ужасна болка. Видял мъртвите си близки и олюлявайки се се изправил. За своя най-голяма изненада наред стаята видял пояса си. Развил го. Стотиците банкноти били вътре недокоснати.

Седнал на земята като Йов и се загледал към слънцето. По-късно същата сутрин дошъл баронът с двама войници, влязъл в къщата, навел се и взел пояса. Излязъл, без да погледне Ицик, яхнал коня си и си заминал.

От този ден амбулантният търговец Ицик полудял. Съседите погребали мъртвите му близки и той с години не проронил нито дума. Един ден излязъл от селото по пътя, по който преди години тръгвал на обиколките си из страната. В района още се разказва, че изминал пеша целия път, който бил стотици километри, след което се върнал в родното си село и няколко дни по-късно умрял.

Господин Финкълстийн виждаше не надгробния камък, а лицето на баща си, което бе изплувало от спомените му. Мислено зададе същия въпрос, който винаги бе задавал на стареца:

— Е? Каква е поуката?

— Поуката ли? Няма поука. Какво е можел да стори Ицик? Само онова, което е трябвало да направи. Трябвало е да доведе нещата до края, който е знаел, че ще настъпи. Нямамо е какво друго да направи, както е нямамо друг възможен край. Това е поуката.

Финкълстийн се обърна и тръгна по пътеката. Срещу него идваше старец с къдрава прошарена брада, Финкълстийн го позна, този човек си изкарваше прехраната, като казваше молитви за посетителите на гробовете. Не обичаше тези хора, както мразеше всичко формално и неискрено. Старецът, облечен изцяло в черно, го пресрещна точно когато той прескочи един гроб и стъпи на чакъла. Попита го дали не желае да поръча молитва за онзи, когото е посетил днес.

— Не, благодаря, няма нужда.

Старецът явно го беше наблюдавал, защото посочи гроба на баща му и отбеляза:

— Не оставихте нищо.

Финкълстийн погледна надгробния камък и се сети, че трябваше да остави камъче като знак, че се е отбил и е отдал почит на покойника. Тук-там върху плочите имаше камъчета с всякакъв размер, като визитни картички, които дъждовете няма да отнесат. Той се обърна към стареца и каза на идиш:

— Ако ме е видял, значи знае, че съм идвал. Ако не, няма да забележи и камъчето. Нека остане така.

Понечи да си тръгне, но старецът каза:

— Видяхте ли поругания гроб?

Финкълстийн отново се обърна и се вгледа в малките очички на събеседника си. След като видя, че няма да получи пари, старецът явно

искаше да си побъбри. Посочи с пръст:

— Промъкнали са се и са го съборили, мръсниците.

Финкълстийн се обърна, един надгробен камък бе захлупен върху гроба. Със стареца се приближиха и той се втренчи в камъка, върху който с блажна боя бе нарисувана жълта свастика.

Сърцето му се сви. Защото при падането си камъкът беше издълбал дупка в рохкавата пръст на гроба. Очите му се наляха със сълзи, той се извърна и погледна стареца:

— Хванаха ли ги?

— Направили са го през нощта. Видяхме едва на заранта.

— Не трябва да оставят този знак.

— Отидоха да вземат нещо, за да го изтрият. Какво още, господине? Какво още ще видим в *тази* Америка?

Финкълстийн се вгледа в сълзящите сини очи на стареца. Недоумението, което видя в тях, тъгата и отчаянието, че това се е случило „в *тази* Америка“, лицето и свитите рамене на стареца му напомниха за баща му. Той сви рамене, взе кутията и тръгна по криволичещата алея към портала.

Седна в тролея, изведнъж изпита усещането, че животът му върви към повратна точка, неочаквана кулминация, нежелан момент, който въпреки всички планове и цялата илюзорна надежда се приближава все повече и скоро ще настъпи. Вгълби се в онези странни философски мисли, които ни спохождат след посещение на гробищата. Както много пъти преди отново прозря колко жестоко са грешали баща му и много други бащи, които сега почиваха до него. Приказката за амбулантния търговец Ицик — в нея имаше поука. И не че еврейният е бил осъден да свърши по този жесток начин, (Финкълстийн не смяташе да умре така, нито да позволи децата и съпругата му да бъдат обречени на такъв край.) Поуката, която той отново прозря, докато минаваше с тролея през Бушуик, бе, че Ицик не е трябвало да приема ролята, натрапена му от барона. Когато е разбрал, че благородникът прави всичко, за да отклони от себе си гнева на селяните, еврейният е трябвало да послуша вътрешния си глас, да вземе каруцата си и да се прибере право вкъщи. После, при погрома — защото той е щял да дойде, както и да беше постъпил със селяните — е трябвало да намери сили да се бие. Погромът е бил неизбежен, но не и изходът от него. Резултатът е изглеждал неизбежен, защото парите са били в дома му,

когато е чул тропота на копита. Точно тези пари са го отслабили, те са били като превръзка на очите, а той не е трябвало да позволява да му я сложат. Без нея е щял да се бие; с нея е бил готов само да умре.

За Финкълстийн изводът бе по-ясен от всякога. „Невинен съм — каза си. — Нямам какво да крия и от какво да се срамувам. Ако други се срамуват, нека да се крият и да чакат злата си участ, нека да играят ролята, която друг им е измислил, и да стоят безучастно, сякаш наистина са виновни за нещо. Не се срамувам и няма да се крия, сякаш държа нещо крадено в дома си. Аз съм гражданин на тази страна. Аз съм честен човек — мислеше си, когато слезе от тролея и тръгна към метрото. — Не съм Ицик. По дяволите — каза си, минавайки през автоматичната преграда, — няма да позволя да ме превърнат в Ицик.“

Нещо изтрака на перона и го върна към реалността. Когато минаваше през въртящата се преграда, картонената кутия се беше отворила. Пред него се търкаляха две бухалки за бейзбол. Трета се показваше през дупката в картоната. Той остави кутията на бетонената площадка, вдигна двете бухалки и ги пхна през дупката. Следващия път щеше да поиска да му опаковат бухалките в по-здрава кутия. За пръв път купуваше подобно нещо. Едва преди няколко дни бе решил, че е хубаво да има бухалка в магазина.



## ШЕСТНАЙСЕТА ГЛАВА

От близо четирийсет дни не беше валило. Хитър умиротворител е дъждът — хората си стоят вкъщи и регистърът за арестите в кварталния участък не се изпълва толкова бързо. Ала задържи ли се безоблачно небето като през това лято, заредят ли се горещи дни, когато задухът става нетърпим, улиците и дворовете се изпълват с хора и за известно време целостта на семейството се нарушава. Сладкарниците, предлагащи сладолед, и бирариите са претъпкани, по плажовете няма къде игла да хвърлиш — градът се изпразва в собствените си пулсиращи артерии. През това лято в продължение на четирийсет дни градът не бе видял нито капка дъжд, нито един прохладен ден, и хората се блъскаха по улиците в нервно търсене на свеж полъх, на глътка въздух. Някои бяха взели будилниците си и спяха в Централ Парк; други, напук на комарите, нощуваха на плажа на Кони Айленд. Мнозина бяха ограбени там, други ставаха жертва на крадци, докато дремеха на терасите върху покривите на жилищните си блокове. Някои се просваха на площадките на аварийните стълбища, които рухваха ненадейно. Други, останали до късно навън, заварваха домовете си окрадени, понеже оставяха прозорците отворени, за да влиза поне малко въздух. Ставаха всякакви нещастия, трагични или свързани само с парични загуби. От време на време някой прегрял хладилник избухваше в кухнята. Опитвайки да се разхладят от течението, две момчета се показали през прозорците на една мотриси в метрото и били обезглавени от един стълб. Бременни помятаха в задушните автобуси. Жегата толкова влудила един човек, че стрелял с пушка в тълпата, чакаща на светофара на Шесто Авеню. По-късно обяснил, че не издържал да гледа толкова много хора на едно място. Полицията заловила една бабка, приближаваща седемдесетте, докато се опитвала да прескочи оградата около езерото в Централ Парк. Завели я в участъка, дали ѝ да се изкъпе и я отпратили с влажна кърпа на челото. В Бруклин много бездомни кучета побесняха. Стотици хора се разболяха от детски паралич, тръгнаха слухове, че водата около Кони

Айлънд е заразена. Ала хората не спираха да посещават плажовете; спасителите разказваха, че мнозина плискали водата край брега, за да се разпени, сякаш така ще се предпазят от болестта. В закусвалните миризмата на прокиснало мляко създаваше впечатление, че каквото и да ядеш, е развалено. Вече нито храната, нито сънят доставяха удоволствие. Бруклин бе нападнат от хапливи мухи, а мрежи за прозорци трудно се намираха заради войната. Два огромни увеселителни парка изгоряха до основи, няколко кея също пламнаха. След тези случки хората се бояха да отидат на лунапарк или на Кони Айлънд, но нямаха друг избор — просваха се по плажовете и постоянно бяха под напрежение. Дори в метрото ставаха странни неща. В рамките на една седмица три влака се отклониха по грешни линии. От близо четирийсет дни не беше валило.

В Куинс положението бе същото като навсякъде с тази разлика, че имаше повече комари, може би поради липсата на зеленина и равния релеф. На равните места жегата сякаш беше още по-безмилостна, особено в кварталите, построени върху пресушени блата. Празните парцели бяха посипани със сгурия, а напечеше ли я слънцето, се вдигаше облак от фин прах, напомнящ мараня.

Точно такъв парцел прекосяваше Нюман в осем без четвърт вечерта. Под обувките му черните буци сгурия се разпадаха, при всяка стъпка около крачолите му се завихряха облачета прах. Бе тръгнал през пустия парцел за по-пряко, но вече съжаляваше. Беше голям чистник и чувстваше саждите, полепнали по прасците му. Чистата риза, която бе облякъл, преди да излезе, вече се лепеше като гума по гърба му. Въпреки жегата носеше сако и вратовръзка; все пак очакваше събранието да е един вид официално събитие — току-виж завързал важни запознанства тази вечер. Вярваше, че първото впечатление е най-важно.

Когато отново усети твърдия бетон на тротоара под краката си, Нюман си отдъхна и си спомни добрата новина, която бе научил през деня. Съобщиха му, че фирмата смята да го задържи на работа и след войната. Замисли се как би живял с шейсет и два долара седмично при задаващата се депресия и със задоволство си представи колко неща ще може да купи с толкова пари, след като животът отново се нормализира. Накратко, очакваше охолни времена.

Свърна зад ъгъла и видя голяма навалица пред залата в края на улицата. Закрачи по-бавно. Щеше да изчака, после да влезе и да си намери място. Когато наближи, видя полицейска кола, спряла до отсрещния тротоар. Отстрани стояха неколцина полицаи. Нюман с изненада забеляза присъствието на много млади момчета. Неколцина моряци стояха встрани и мълчаливо наблюдаваха множеството, струпано пред залата. След малко се обърнаха и се отдалечиха, като заобсъждаха нещо. Нюман стигна до входа, застана от едната страна и заоглежда хората с надеждата да зърне Фред.

Слънцето се беше скрило, но над хоризонта все още имаше оранжево сияние; светлината бе достатъчна Нюман да вижда лицата на хората, минаващи между големите колони пред фасадата. Повечето бяха на средна възраст. Струваше му се, че поне един от трима е старец. Имаше обаче и доста войници. Доста. Един куцукаше с патерици, а някакъв възрастен човек и един моряк му проправяха път. Някой докосна ръката на Нюман и той се обърна; видя гърбушко с широкопола шапка, който продаваше вестници, и се опита да му пъхне един в ръката. „Ирландци в Америка“. Нюман поклати глава. Не четеше този вестник. Човекът с широкополата шапка се отдалечи и продължи да обикаля из тълпата.

Хората на улицата намаляваха. Нюман се нареди на опашката, като все се оглеждаше за Фред; влезе в старата каменна сграда, бивша банка. Знаеше как изглежда отвътре, защото преди войната беше идвал на събрание. Тогава не остана дълго, защото присъстваха доста дрипльовци и отрепки. Сега обаче се изненада. Хората, които виждаше в сумрака на залата, изглеждаха що-годе заможни. Някои бяха дошли с целите си семейства. Двама свещеници седяха един до друг... още двама се бяха настанил от другата страна. Най-странни бяха израженията на присъстващите. На никое друго масово мероприятие не беше виждал такова неспокойно съсредоточаване. Щом някой се качеше на ниския подиум, всички се обръщаха към него, чуваше се шушукане. Нюман се загледа в сцената, опита се да различи Фред.

Високо над сцената висеше триметрова снимка на портрет на Джордж Вашингтон. Нюман се втренчи в лицето на президента и веднага го обхвана траурно настроение. Страните на нарисувания президент бяха обагрени в толкова ярко оранжево, че лицето, бдящо над аудиторията, изглеждаше като балсамирано. Около портрета бяха

закачени най-малко петдесет американски знамена с всякакви размери, спускащи се върху подредени едно до друго сандъчета с цветя. Нюман леко се усмихна на една жена, която седеше на сцената на сгъваемо столче. Беше набита, с голям бюст и силно сплеснат нос; през гърдите ѝ беше праметната широка червена лента с надпис със златни букви: „МАЙКА“. Останалите петима-шестима на сцената бяха все мъже и седяха малко по-встрани от нея; гледаха важно като хора, дали обет за мълчание. Може би бяха някакви официални лица. „Странно, че Фред и Карлсън не са сред тях“ — каза си Нюман и заоглежда лицата на хората наоколо. Не познаваше никого. Разочарова се, почувства се неловко...

Горещината в залата беше нетърпима, костюмът го притесняваше, сякаш беше дебел кожух. Червендалестото лице на съседа му отляво бе насечено от дълбоки бръчки; потта сякаш извираше от тях и капеше от върха на брадичката му. Отдясно седеше невероятно висок русокос мъж, гледаше втренчено напред и разсеяно мачкаше сакото, сгънато на скута му. Хората се изправяха, сваляха по някоя дреха и пак сядаха, пъшкаха и се мъчеха да си поемат въздух. Изведнъж през залата премина вълна на възбуда...

— *Отецът!*

Като по команда Нюман се обърна едновременно със съседа си и видя пастора. Непознатият имаше спортна фигура и уверено крачеше към сцената. От двете му страни вървяха двама мъже по ризи, които си приличаха като братя. Може би защото бяха навъсени и изглеждаха напрегнати. Следваха ги още петима-шестима — пристъпваха бързо, сякаш носеха важни новини за събранието. Множеството се вълнуваше, тръпнещо от възбуда, всеки се опитваше да каже на съседа си онова, което другият изгаряше от желание да сподели — че това бил пасторът от Бостън, това бил *оня* пастор от Бостън.

— *Отецът!*

Той се усмихваше и поздравяваше хората в цялата зала. Вратът му беше много дебел, може би затова му беше трудно да се обръща. Качи се на сцената, като вземаше по две стъпала наведнъж, започна да се здрависва с хората зад малката катедра. Придружителите му се наредиха на очевидно предварително определени места в самия край на сцената и макар че имаше столове, останаха прави с лице към публиката. Нюман забрави за момент пастора и се втренчи в

здравеняците. Направи му впечатление, че непрестанно оглеждат хората в залата и се мръщят. Кого търсеха? Обхвана го нарастващо безпокойство. Той имаше запазено работно място за след войната, какво търсеше тук? Ала вълнението на хората около него беше заразително; спомни си младежите, които бяха разхвърляли боклука в двора му, и най-сетне почувства, че е постъпил правилно, като е дошъл на събранието. Да, правилно. Само да не беше толкова горещо...

Тишина. В залата настъпи тишина като при пълно безветрие в океана. Пасторът беше свършил разговора си с последния човек, с когото се ръкува, и бе застанал зад катедрата. Вече не се усмихваше. Беше гладко избръснат, масивната му долна челюст като че ли властваше над лицето му. Не се подготви да чете написаната си реч, само се опря на катедрата и бавно, много бавно огледа присъстващите. Тишината стана още по-тягостна. Явно имаше нещо. Нещо се беше случило и този човек в черно бе дошъл, за да оправи нещата. Хората го гледаха като хипнотизирани, сякаш бяха станали свидетели на пътно произшествие. Нюман забрави съмненията си. Дори не усети, че е зяпнал. Престана да мига. Затаи дъх.

— Няма нужда да се представям — рязко заговори пасторът, сякаш продължаваше някаква реч, а не започваше тепърва.

Тонът му бе стряскащ и агресивен. Изглеждаше разгневен и Нюман се запита каква е причината.

След тези първи думи пасторът се втренчи в тълпата, сякаш гледаше всеки един от слушателите си поотделно. Обходи с очи цялата зала, като че ли да се увери, че всички погледи са приковани в него. После се усмихна — скромно, дружелюбно, и почегърта с пръст по дървената катедра.

— Не, няма нужда да се представям — повтори почти разнежено.

Присъстващите се позасмяха, макар и нерешително. Нюман също се засмя, въпреки че се чувства неловко. Странна реч. Не разбираше какво го накара да се засмее, но смяташе да узнае, затова наостри уши; тълпата също чакаше.

Пасторът си пое дълбоко въздух и плътният му басов глас отекна в залата:

— Няма нужда да се представям, защото всички ме познавате. Нося свещените одежди и по тях личи кой съм!

Гръмнаха ръкопляскания. Онзи вдигна ръка.

— Дойдох при вас, добри хора, в този ужасен пек, за да ви донеса вест от един град. Град, красив в моите очи, но поруган и разпнат от онези, които сеят ненавист и черпят сили от нея. Град, който непоклатимо е отстоявал независимостта си в едно друго време, когато Америка в знак на неподчинение е изхвърлила чая на най-жестоката — да, най-жестоката тирания на всички времена без изключение!

Ръкоплясканията избухнаха със звук като от едновременното изстрелване на хиляда стрели, екнаха гласове.

— Нося ви послание от *Бостън*!

Преди да затихне напълно, шумотевещата отново се разрази.

— Бостън се прочиства, дами и господа, Бостън отстоява интересите си!

Нова вълна от викове и аплодисменти премина през залата. Нюман вече разбра за какво става дума. Беше чел за побоите над евреи в Бостън. Изведнъж съседът му отляво се изправи, размаха юмрук, все едно биеше камбана, и закрещя:

— Смърт на евреите! Смърт на евреите!

Нюман се вгледа в набръчканото му потно лице и забеляза, че оня бързо извърна очи от него. След малко човекът седна, но продължи да гледа изпод око Нюман, който се обърна към него и му кимна. Обаче непознатият вече бе вперил очи в пастора.

Здравенякът в черно разсеяно чегърташе някаква треска на катедрата. Като че ли съвсем беше забравил, че в залата има други хора. Тълпата поутихна. Изведнъж пасторът вдигна глава и гневно огледа присъстващите. Изглеждаше като човек, който изказва мислите си в момента, в който му хрумнат, и Нюман с трепет и смразяващ страх чакаше следващите му реплики.

— Преди да ви предам посланието, скъпи мои братя и съмишленици, преди да продължа, искам да ви уведомя... не, да ви предупредя, че тази вечер сред нас има представители на пресата... Как да се изразя? На „интернационалистическата“ преса.

Всички започнаха да оглеждат съседите си. Нюман погледна човека със сбръчканото лице и за пръв път срещна погледа му. Усмихна му се, но онзи не реагира. Огледа и другите хора наоколо, ала не видя никого, който да прилича на евреин. Пасторът продължи в същия дух, вероятно за да се увери, че всички са го разбрали:

— Мисля, че всеки от вас може да различи интернационалист от националист.

От залата се чу смях и хората отново се заоглеждаха. Нюман се обърна към човека със сбръчканото лице и видя, че онзи отново го наблюдава. Разгневи се и се втренчи право напред, но продължи да усеща погледа на съседа си като лъч ярка светлина, фокусиран върху страната му.

— Казвам ви това — продължи пасторът, който бе сложил ръце на кръста си, — защото можем да очакваме, че по стар навик тези господа ще ни отделят порядъчно внимание във вестниците си. Тъй като политическите им пристрастия неизбежно се отразяват върху писанията им, трябва да сме подготвени за възгласи на неодобрение от тяхна страна. Надявам се, че ако това се случи, ще запазите хладнокръвие и ще предприемете към тези господа съответните действия, като се водите от разума и проявите инициатива...

Нюман изтръпна и трескаво заразсъждава. Как да действат към такива хора? Ами ако съседът му отядно, оня, дето седеше тихо и мачкаше сакото в скута си, изведнъж скокне и закрещи срещу оратора? Дали трябваше да помогне да го изхвърлят от залата? Какво значеше да „прояви инициатива“? Или бе достатъчно да смъмри нарушителя? Не искаше да попадне в такава ситуация, без да има предварителен план. Знаеше, че Фред е някъде в залата, хората, които бяха разпилели боклука му, също бяха тук и той трябваше решително да предприеме най-правилните действия. Искаше да се приобщи, защото наистина бе един от тях, но се съмняваше, че ще успее да реагира адекватно, ако се случи нещо непредвидено. Гласът на пастора прекъсна мислите му:

— ... приближава края на най-жестоката война в човешката история. Много от нас вече загубиха близки и приятели...

Нюман заоглежда хората в залата. През няколко човека вдясно от него седеше войник, гологлав и с метална шина на врата. Слушаше със зяпнала уста, лицето му беше зачервено. Нюман се почуди дали от срам или от гняв... Какви ли мисли им минаваха през главите на тия войници? Дали смятаха, че евреите са виновни за войната? Той спря погледа си върху друг войник, който седеше зад ранения и си водеше записки в бележник. Дали подкрепяше, или отхвърляше войната? Нюман се огледа за други войници, ала изведнъж всички оглушително заръкопляскаха. Той понечи да стори същото, но аплодисментите

стигнаха. Отпусна ръце и забеляза, че сбръчканият пак го наблюдава. Лицето му беше безизразно и безжизнено като на човек, който прави слънчеви бани. Нюман отново се загледа в оратора.

— Как може честно... жертви... пари... братя...

Вратът му започна да се схваща и той се понадигна, за да се разкърши. Забеляза възрастна дама с боти, достигащи до прасците ѝ и стегнати с бели връзки. Седеше на неговия ред и притискаше до плоските си гърди вързоп вестници. Нюман подуши миризма на крака и потни старци. Разтърка врата си. Беше леденостуден. Под брадичката му кожата гореше. Отново усети движение отляво... сбръчканият измърмори нещо. Седеше втренчен в сцената, пухтеше, подръпваше крачолата си, мърдаше вежди, сякаш водеше мислен диалог с пастора. Нюман се отдръпна леко и рамото му се допря до русокосия му съсед отдясно, който машинално го избута с голямата си ръка и стисна още по-силно сакото в скута си. На пръста му проблесна голям златен пръстен.

— Война! Защо?! Защо, за Бога, защо?!

Отзад екна хор от пресипнали гласове:

— Евреи! Ев...

Нюман подскочи уплашено... съседът му отляво изведнъж се изправи, размаха юмрук, изрева гръмогласно: „Аааа!“ и отново седна. Пъшкането му стана по-ритмично, в синхрон с гръмките призови на пастора; поклащаше се напред-назад като в транс, ожесточено дърпаше крачолите на панталоните си, които бяха мокри от пот и ръбовете отдавна бяха изчезнали. Нюман сви рамене, притисна плътно коленете си и се опита да не гледа хората наоколо. Отново възбудата на околните, преминаваща като вълна през залата.

— ... докога, Боже мой, докога?!

Вълната премина над главата му като живо същество; беше почти осезаема, като плътно тяло, което размести вонящия въздух и отмина към подиума. Хората скочиха на крака и заръкопляскаха. Нюман се опита да си спомни какво е казал пасторът. Старицата с високите боти бе пуснала вестниците на земята и стоеше права, събрала пожълтелите си ръце пред гърдите като за молитва, благоговейно втренчена в пастора. Къде беше Фред? Нещо падна на пода зад Нюман, нещо тежко. Дали някой припадна? „Къде е Фред? Няма ли да видя някой познат?“ — мислеше той, обзет от отчаяние.



— ... отсега нататък е нужно само едно. Действие! Действие! Действие!

Подът трепереше от тропане на крака. Пасторът крещеше, лицето му бе посиняло от напъване, беше свил юмруци и ги размахваше. Сбръчканият до Нюман също размахваше юмрук и крещеше:

— Ааааа!

Всички наоколо бяха станали, вонята на немити тела вече беше нетърпима. Нюман тъкмо се канеше да се изправи, но нещо тежко се стовари върху рамото му; обърна се и видя сбръчканото лице на човека отляво, обезумяло и плувнало в пот. В този момент осъзна, че непознатият го е сграбчил за яката.

— Пуснете ме! — извика и се опита да се освободи от хватката на безумеца, за да не му скъса самото.

Оня размърда челюстите си, сви устни, разтърси жертвата си и измуча нещо. Нюман стисна дланта му с две ръце, ала се изплаши, че няма да се справи, и се огледа за помощ. Всички наоколо се взираха в него; пасторът на сцената се беше изправил на пръсти да види какво става. Около Нюман се образува плътен обръч от хора. Той опита да извика на пастора, но пред него се изпречи съседът му отдясно.

— Накарайте го да ме пусне — извика Нюман.

Пасторът се обърна към сбръчкания:

— Какво е станало?

— Тоя не изръкопляска веднъж!

На Нюман му идваше да прихне, но хората около него явно не намираха в ситуацията нищо комично.

— Вижте, аз никога не ръкопляскам — обясни той, като оглеждаше лицата им. — Нямам навик, това е. Дори на представление...

— Евреин! — изкрещя някой зад обръча от лица.

Нюман скочи и се опита да се изправи на пръсти — доколкото му позволяваше онзи, който още го стискаше за яката.

— Стига глупости! — кресна възмутено.

— Боже Господи, не виждате ли, че е от чифутите — повтори пискливо оня, разбута околните, хвана Нюман за реверите, блъсна го и го повали.

— Не съм! — извика Нюман, обзет от ужас.

Незнайно защо за момент си представи сцена, в която го кръщават, в следващия миг някой силно го разтърси и сакото му се разпра. Той бързо си свали очилата и се завъртя, та всички да го видят добре. Някаква жена му зашлеви шамар, заблъскаха го отзад. Пред очите му преминаваха размити лица, усети, че краката му вече не допират пода. Откакто бе служил в армията, не го бяха притискали, блъскали и влачили така; никога не беше играл футбол или упражнявал тежък физически труд, затова усещането бе още понизително; не спираше да крещи, макар да не осъзнаваше, че кръсците излизат от собственото му гърло, докато нещо твърдо не го удари в рамото; политна, едва не падна, но успя да запази равновесие и се подпря с ръце. Видя паважа под себе си и разбра, че са го изхвърлили на улицата. За момент остана като зашеметен, после чу виковете си, почувства жестоката болка в гърлото си.

— Не съм евреин, глупаци такива! Не съм!

Осъзна, че стиска очилата си в едната ръка и ги посочва с другата. Виждаше море от лица, но странно — не знаеше дали са на хората, които го бяха изхвърлили, или на любопитни минувачи. Ала вече не го беше грижа как изглежда — изобщо не му хрумваше, че може би е странна гледка; объркан, подтикван от гняв и възмущение, разблъска хората, препречващи осветения вход на залата. Някой отново го сграбчи за раменете и ръцете.

— Пуснете ме, глупаци проклети! — изкрещя той на лицата, които се взираха в него.

Те му отговориха като ехо:

— Проклет чифут! Чифут! Чифут!

— Не съм, малоумни...

— Все така казват, когато ги изправиш до стената!

Чу тези думи съвсем ясно и спря като ударен от гръм. Погледна надясно, видя някакво лице, погледна наляво и видя още едно. Обърна се и видя трето, ненадейно си спомни раздражението си от спора с Гарган за очилата... Около него имаше само трима души. Осъзна, че другите са се върнали в залата. Сега и тези трима му обърнаха гръб и тръгнаха към входа. Не искаше да го оставят сам. Не искаше. Трябваше да ги убеди, че се казва Лорънс Нюман, че през 1861 година предците му са пристигнали в Америка от Олдуич, Англия, че вкъщи има снимки от кръщенето си; ако можеха да спрат само за момент там,

на стълбите, щеше да им обясни, че повече от двайсет години работи в една от фирмите с най-строга антисемитска политика в Америка, че...

Последно блъсване в гърдите, силно като удар с камък, го накара да седне на тротоара. Вдигна очи и видя тримата, които тъкмо влизаха в залата. Усети как нечия ръка — силна, но без намерение да го нарани, му помогна да се изправи. Обърна и видя полицај.

— Не съм — повтори пресипнало и млъкна.

— Идете си вкъщи, господине.

— Ама аз...

— Как сте? Боли ли ви нещо?

— Не, нищо ми няма. Но тия хора са луди, побъркани. Не виждате ли, че съм...

— Най-добре се приберете у вас — повтори полицајят. — Не се занимавайте с тези хора.

Говореше бавно, сякаш се стараеше да успокои луд, на чиито дрънканици не вярва. На Нюман му се плачеше, от гърдите му се изтръгна жален стон и той се отдалечи. Тръгна по улицата, безпомощно отпуснал ръце. Тротоарът като че ли все го отклоняваше по грешен път и когато отново се опомни, той се озова седнал сред висока трева. Стана и установи, че се намира насред някакъв запустял парцел, а комарите го хапят по врата. Прогони ги и се заоглежда. Дълго не можа да познае квартала, накрая видя въздушната железница. Беше на половината път до дома.

Едва след като измина няколко метра, си даде сметка защо му беше нужно толкова време да се ориентира. Очилата висяха на едното му ухо. Кога ги е сложил? Или някой му ги е сложил, за да му се подиграе? Спря и ги огледа. Стъклата бяха непокътнати, но дясната част на рамката бе изкривена. Опита да я изправи, обаче се отказа, защото комарите отново го връхлетяха. Сложи си очилата и пак тръгна през празния парцел. Очилата му убиваха на носа заради изкривената рамка и не след дълго се принуди да ги придържа с една ръка, за да не го боли толкова. Изведнъж краката отказаха да му се подчиняват, риданията отново го разтърсиха. Спря насред треволяка и заплака — с едната ръка закриваше лицето си, с другата придържаше очилата. Чуваше хрипливото си дишане, как кашля като дете с настинка; някъде вътре в него напираше идиотски смях, но той тръсна глава и продължи да плаче.

Когато се опомни, намери кърпичка в джоба си, изсекна се и си избърса лицето. Кърпата беше мокра, той я хвърли и продължи към къщата си. Когато стъпи на тротоара, почувства известно облекчение, защото прахта в пустеещия парцел все още леко го смущаваше. Сега можеше да върви по-бързо. Още при първата крачка чу нечии стъпки зад себе си. Някой също бе прекосил незастроената площ и излизаше на тротоара. Каза си, че ако ония са го последвали, ще ги пребие. Спря и се обърна. В мрака към него се приближаваше някакъв човек. Беше само по риза. Спря пред него и повдигна панталона върху шкембето си.

— Добър вечер, господин Нюман.

Нюман настръхна. Беше Финкълстийн.

— Искате ли да ви помогна? — попита евреинът.

— Няма нужда.

Замълчаха неловко за няколко секунди.

— Защо не си свалите самото? Изглежда, е претърпяло злополука — отбеляза след малко евреинът.

Нюман понечи да възрази, но забеляза, че дрехата е разпрана, ръкавът — почти откъснат. Издърпа го, самото се смъкна и увисна на ръката му. Той го свали и го смачка на топка.

— Вкъщи ли се прибирате? Ще ми се да повървя с вас, ако нямате нищо против — каза Финкълстийн и двамата бавно закрачиха по тротоара.

Мълчаливо извървяха разстоянието до следващата пресечка.

— Видях какво стана — отбеляза евреинът.

Нюман не отговори, продължи да крачи, вперил поглед напред. В празния парцел зад тях пронизително свиреха щурци. След няколко минути Финкълстийн продължи:

— Помислих си, че рано или късно ще дойдат да ми досаждат, затова реших аз да отида при тях. Видях какво ви направиха.

Нюман с нищо не показваше, че чува думите му. Повървяха мълчаливо до следващата пресечка.

Ако беше светло, той щеше да се опита да разкара Финкълстийн. Дори сега, в мрака, започваше да чувства неприязън към този човек, който му се беше натрапил, макар сигурно да усещаше желанието му да остане сам.

Същевременно го гризеше любопитство. Какво искаше да му каже евреинът? Въпреки чувството на неприязън нещо го караше да остане с този човек. Не смяташе, че се намира в подобно на неговото положение, защото наистина не виждаше нещата по този начин. Ала му се струваше, че този човек знае някаква тайна, благодарение на която успява винаги да запази спокойствие и присъствие на духа, докато Нюман така и не можеше да намери начин да възвърне достойнството си.

Загледа се в изпъкналата долна челюст и топчестия нос на Финкълстийн. Онзи отвърна на погледа му и притеснено заговори:

— Ще ви кажа защо ви догоних. Първо, знайте, че не ви моля за нищо. Трябва ми само малко информация. Всеки ден чета по няколко вестника. От комунистическите до най-реакционните. По природа съм такъв, че не мога да съм спокоен, ако не разбирам какво се случва. А сега става нещо, което не проумявам.

Въпреки неприязънта си Нюман го слушаше внимателно. Защото в привидно спокойния глас на Финкълстийн се долавяше леко напрежение. Това го заинтригува. Ето нещо, което може би щеше да разбере. Среднощният му спътник изпитваше някаква силна емоция. Искаше му се тази нощ да се случи поне нещо, което да бъде разбираемо за него. Затова внимателно се вслушваше в дълбокия неспокоен глас на евреина, докато онзи обясняваше:

— Онзи ден в магазина ми влезе непознат чернокож и попита за цигари „Кемъл“. Не продавам „Кемъл“ и му казах, че нямам. „За кого ги пазиш — попита ме той, — за някой друг чифут ли?“ Ако бяхме на улицата, щях да го ударя. Понякога ме обхваща такова чувство към тези хора. За мен те са различни от нас. Понякога ме отблъскват, но се опитвам да преодолея отвращението. Мисля си: „Все пак колко чернокожи познавам? По-правилно е да кажа, че този или онзи чернокож не ми допада.“ Но нямам право да осъждам всички хора от тази раса само защото са различни, разбирате ли? Ако не съм виждал калифорнийски секвои, имам ли право да твърдя, че не са високи, колкото се говори? Разбирате ли ме? Нямам право.

Пресеякоха и Финкълстийн продължи:

— Така че ето какво не проумявам — забележете, че не ви искам услуга, просто ми трябва информация. Разбирате ли какво искам да кажа?

— Да — отвърна Нюман. Даде си сметка, че онзи още го мисли за член на Фронта. Това го успокои, защото вече се страхуваше, че Финкълстийн ще го приветства като свой брат. Оказваше се, че евреинът все пак не е чак толкова страшен. — Да, разбирам.

— Не проумявам как е възможно тези хора да са толкова антисемитски настроени, след като в цялата зала нямаше нито един, който да познава повече от трима евреи. Преди да ми отговорите, искам да ви кажа, че разбирам как човек намразва определен тип хора, защото и аз понякога изпадам в такива моменти. Не проумявам обаче как могат да се настървят дотолкова, че в тая горещина да свикат събрание с единствената цел да изгонят евреите. Едно е да чувстваш... неприязън. Съвсем друго е да се озлобиш и да призоваваш към мъст... Това не го проумявам. Можете ли да ми го обясните?

Нюман прехвърли в другата си ръка сакото.

— Повечето от тези хора не са особено интелигентни — отбеляза, като вдигна многозначително вежди.

— Да, но някои изглеждаха по-учени от мен. И бих казал, ако нямате нищо против, че вие сте образован човек... — Финкълстийн замълча за миг, после бързо добави: — Искам да си изясня ситуацията, господин Нюман. Не ви моля за услуга, само искам да разбера какво става. Ще съм ви благодарен, ако не възразявате, да обсъдим тези неща. Защо искате да се махна от квартала?

Вече се задъхваше и започваше да подсмърча.

— Ами... не е лично срещу вас... — Нюман се смути, защото при толкова директно поставен въпрос вече не можеше да изрази истинските си чувства.

— Напротив, засяга ме — настоя Финкълстийн. — Щом искате да изгоните евреите, значи искате аз да се махна. Нещо нередно ли съм направил?

— Не става въпрос какво сте направили.

— Така ли? Какво тогава?

— Наистина ли искате да знаете?

— Да. Защо отказвате да ме информирате?

Упорството и твърдостта на този човек порази Нюман и снизходителната му усмивчица помръкна; чувството му за превъзходство се стопи пред страха да не би Финкълстийн да остане с

впечатлението, че и той е глупав и ограничен като тълпата, която току-що го бе изхвърлила от залата.

— Щом настоявате, ще ви кажа. Има много причини да мразим хората от вашата раса. Първо, те са абсолютно безпринципни.

— Безпринципни ли?

— Да. Например в търговията — мамят и се възползват от всеки удобен случай. Хората не могат да...

— Чакайте малко. Мен ли имате предвид?

— Е, не, не вас, но... — Дясната ръка на Нюман затрепери. Озърна се и с облекчение видя, че приближават магазинчето на евреина.

— Не ме интересуват другите хора, господин Нюман. Аз живея в този квартал... само аз и семейството ми. Няма други евреи в околността. Измамил ли съм ви някога?

— Не това е въпросът. Вие...

— Извинете, господине, не е нужно да ми обяснявате, че някои евреи са мошеници. Не спорим по въпроса. Но ще ви дам един пример. Всеизвестно е, че телефонната компания таксува по пет цента градските разговори, макар че ще има голяма печалба и ако взема само по един цент. Този факт е установен с официално разследване. Компанията е собственост на неевреи и се управлява от неевреи. Но това не ме кара да ви мразя всеки път, когато пускам петаче в автомата. И все пак онези, които вземат парите ми, не са евреи. Питам ви защо искате да ме изгоните от квартала, господин Нюман.

Спряха пред осветената витрина на дрогерията. Кварталът беше пуст.

— Нищо не разбирате — сопна се Нюман, като притисна треперещата си ръка до корема. — Не е проблемът какво сте сторили *вие*, а какво правят вашите сънародници.

Няколко секунди Финкълстийн се взира в него, после отново заговори:

— С други думи, когато ме погледнете, не виждате мен.

— В смисъл?

— Гледате ме, а не виждате мен. Виждате нещо друго. Какво? Това не мога да проумея. Казвате, че нямате нищо против мен. Защо тогава искате да ме изгоните? Какво толкова ви вбесява, когато ме погледнете?

Финкълстийн говореше напрегнато, сякаш обръч стягаше гърдите му, внезапно Нюман си даде сметка, че гласът на евреина трепери от гняв. Докато гледаше пламналото лице на Финкълстийн, мнението му за собственика на дрогерията коренно се промени. Преди виждаше смешна, грозна физиономия, а сега пред него стоеше човек, кипящ от възмущение. И някак си гневът му беше разбираем. Тази напиреща ярост, този изгарящ, но сдържан бяс докосна някаква струна в душата на Нюман, също като Гъртруд, когато седеше пред него в кабинета му, напомнящ остъклена клетка. За момент му стана срамно, че Финкълстийн, този зрял и разумен човек, го свързва с тълпата малоумници от събранието. Защото не знаеше как да отговори на евреина като член на фронта, като човек, изпълнен с омраза. В действителност нямаше нищо против него, не можеше да го погледне в очите (защото сега за него той бе човек като всички останали) и да му каже, че не го харесва просто защото така е решил. Нямаше как да го обвини, че е забогатял нечестно, защото евреинът очевидно не живееше в разкош. Не можеше да го обяви за нечистоплътен, защото очевидно не беше такъв. Е, вярно, понякога ходеше брадясал, но би било детински глупаво да му каже, че иска да го прогони от квартала, защото не се бръсне редовно. Докато го гледаше, осъзна, че всъщност не го мрази, но е *искал* да го намрази: всяка сутрин е виждал в него стереотипа за евреин — мошеник, нечистоплътен, кавгаджия. Фактът, че Финкълстийн не отговаряше на очакванията му, не променяше чувствата на Нюман към него. При нормални обстоятелства отношението нямаше да се промени, колкото и коректно да се държеше Финкълстийн към съседите си.

Ала сега обстоятелствата не бяха нормални. Единственият отговор, който Нюман можеше да даде, бе, че не го харесва, защото лицето му е на човек, от когото очакват неблагоприятно поведение.

— Какво виждате, когато ме погледнете? — повтори евреинът.

Нюман го гледаше и не знаеше какво да каже. Стомахът му изведнъж се сви. Сякаш за един миг всичко в познатия му свят се преобърна на сто и осемдесет градуса, сякаш номерът на къщата му, името на улицата му, разположението на въздушната железница по отношение на дома му внезапно се промениха; сякаш всичко, което бе смятал за истина, се бе оказало жестока лъжа. Прилоша му, идваше му да заплаче. Отдалечи се, без да продума. Стори му се, че отново вижда



лицето на Гъртруд, спомни си как порочността, която бе доловил в нея, изведнъж беше изчезнала при срещата им в „Ардал“... и удивителния начин, по който бе влязла в живота му...

Извън осветеното петно пред дрогерията улицата беше тъмна. Нюман избяга в мрака като дете в стаята си, където никой не може да го намери. Погледът на Финкълстийн сякаш прогаряше гърба му и му причиняваше още по-силна болка. Само да можеше този човек някак да изчезне, да се махне... „За Бога, просто се махни и нека всичко да си бъде постарому! Постарому, нека да бъде като едно време!“ Нюман тихо отвори входната врата.

В кухнята светеше. Той прекоси на пръсти дневната, като стискаше под мишница раздраното си сако. Без майка му да го усети, стигна до стълбите и безшумно ги изкачи. От горната площадка видя светлина в стаята откъм улицата. Подвоуми се, после мина по коридора и влезе в спалнята.

Гъртруд, която се беше изтегнала на леглото, вдигна поглед от един брой на списание „Филми и сценарии“. Нюман остави на стола смачканото си сако. Жена му безмълвно го наблюдаваше.

Той седна на табуретката до леглото. Устните на Гъртруд бяха леко разтворени, тя се взираше в него с немигащи очи.

— Лицето ти е одрано — отбеляза и седна на края на леглото. — Къде си се одраскал?

— Сега ще се измия.

— Какво е станало? Как се одраска? Целият си мръсен.

— Седях до някакъв ненормален. Хвана ме за яката и ми се разкреця.

— Защо?

— Нищо не съм направил. Видял, че не ръкопляскам. Както знаеш, никога не ръкопляскам.

— Ами трябваше да му обясниш.

— Как мога да обясня каквото и да било на такъв идиот? Всички на събранието бяха като побеснели. Знаеш какви стават.

— Още не е свършило, нали?

— Не знам.

Нима Гъртруд обвиняваше *него*?

— Не остана ли до края? Трябваше да останеш до...

— Изхвърлиха ме.

Тя примигна удивено. На лицето ѝ се изписа изражение, каквото никога не беше виждал — жлъчно и жестоко. Разгневен от реакцията ѝ, Нюман рязко се изправи и започна да се съблича. Изражението ѝ не се промени дори след като той свали панталона и обувките си. Всичките му органи като че ли се бяха събрали на буца в гърлото му.

— Не ме гледай така! — сопна се. — Никога не ръкопляскам. — Остана само по шорти и тръгна към банята.

— Трябваше да ръкопляскаш! — изкрещя тя след него.

— Не викай! — повиши глас Нюман.

— Мамка му, защо винаги се държиш като...

— Не аз, те са идиоти! — гневно изкрещя той... Не понасяше ругатните ѝ, струваха му се ужасно просташки.

Избухването му я усмири, тя се просна на леглото и му обърна гръб. Нюман постоя за момент на вратата, после отиде в банята и пусна душа. От сапуна одраната му страна засмъдя. Когато излезе изпод струята, той застана пред огледалото и видя раната. Беше като порязване при бръснене, но нещо в него внезапно се преобърна и възмуцението му отново се разгоря. За разлика от мнозина мъже не беше свикнал съпругата му да го върти на малкия си пръст.

Върна се в спалнята; Гъртруд още лежеше с гръб към вратата. Той си сложи чисто бельо и чорапи, облече сивата спортна фланелка, която тя му беше подарила, обу раиран памучен панталон. Гъртруд остана да лежи неподвижно, докато той не си сложи обувките; тогава се обърна и го погледна.

— Защо се обличаш? — попита подозрително.

— Не мога да изляза гол, нали?

— Къде отиваш?

— Веднага се връщам.

Той излезе от спалнята, спря на площадката на стълбите и се послуша. Слезе предпазливо, прекоси трапезарията и излезе от къщата.

Едва сега забеляза колко ярка е луната. Светеше ослепително, а щурците като че ли се надсвирваха.

Той бързо прекоси моравата и застана под верандата на Фред. Един прозорец на спалнята на горния етаж светеше, но иначе къщата на съседа беше тъмна. Нюман се качи на пръсти по тухлените стъпала и седна на ниския люлеещ се стол на верандата. Там цареше пълен мрак. Нюман зачака.

Знаеше, че Фред е бил на събранието, ала не си беше мръднал пръста да му помогне. Нюман бе преодолял объркването и гнева си. Мислите му бавно бродеха по тъмната улицата, задълбаваха все по-навътре в мрака. Имаше нещо, което трябваше да направи, и смяташе да го осъществи.

Зад ъгъла зави кола, проблеснаха фарове и приближиха къщата. Колата спря и Фред слезе, но се наведе над спуснатото странично стъкло и заговори нещо на човека зад волана. След малко се отдръпна и колата тръгна. Той влезе в двора и се качи на верандата. Леко подскочи, когато видя Нюман в мрака.

— Искам да поговорим, Фред.

— Кой си ти?

Фред се взря в него. Явно печелеше време, за да се окопити, и искаше да покаже на Нюман раздражението си, че го вижда.

— Аз съм, Фред. Седни, ако обичаш. Ето тук. — Нюман придърпа друг стол. Беше доволен, че е планирал срещата да се състои на тъмно. Така и двамата щяха да са по-откровени. — Предполагам, че си видял какво стана тази вечер — подхвана.

Фред се наведе да завърже обувката си. Държеше се влудяващо невинно — ни лук ял, ни лук мирисал.

— Чух какво е станало, но точно в този момент не бях в залата.

— Стана след началото на събранието — напомни му Нюман.

Онзи се изпъна и седна на самия край на стола, сякаш се канеше да стане и да си влезе въщи.

— Е, нали не си ранен — отбеляза и гласът му леко потрепери. Явно си даваше сметка, че няма да му е толкова лесно, колкото си е мислел. — Какво искаш, Лари? Нищо не можеш да направиш, разбери.

— Добре, да не говорим за това. Не те обвинявам. Ще забравим случилото се. Обаче не желая повече да ме тормозят.

— Стават такива грешки, приятел. Момчетата са се разгорещили повечко, няма страшно.

— И аз така предположих. Но докато разхвърлях боклука ми, изглеждаха съвсем спокойни.

— Така ли са направили? — Фред се престори на изненадан, но явно не беше добър актьор.

— Не се прави на ударен! Разказах ти какво се случи с моята кофа за смет.

— Е, да, ама не можеш така да отправяш обвинения, Лари. Хабер си нямам за...

— Не може да не си разбрал. И двата пъти боклукът беше разхвърлен из целия двор.

— Добре, де, какво искаш?

— Да ме оставите на мира. Да им кажеш да не ме закачат повече.

Фред не отговори. В мрака Нюман не виждаше изражението му, ала знаеше, че може да очаква всичко. Вече беше наясно, че мрази Фред от дъното на душата си. Този негодник беше подъл лъжец, змия.

— Е? Какво ще кажеш? — настоя и усети, че е настръхнал.

— Говориш, сякаш аз ръководя организацията, драги Лари.

— Достатъчно влияние имаш, за да заличиш името ми от списъка.

— Какъв списък?

— На евреите.

— Кой ти каза, че имаме списък?

— Знам, че имате, и настоявам да ми заличите името.

— Как си представяш, че ще стане?

— Не знам и не ме интересува. — Не му се искаше, но вече трябваше да го каже. Знаеше, че нищо няма да постигне, ако не каже каквото мислеше. — Не беше разумно да ме нарочваш за евреин.

— Никой не те е нарочил за евреин, Лари.

— Организацията не напада някого два пъти, освен ако не го мислят за евреин. Не повтарят.

— Тази вечер момчетата са се разпалили повече от необходимото.

— Тук обаче бяха съвсем спокойни. Тормозът трябва да престане.

— Казах ти, че нямам пръст в тази работа.

— Аз пък ти казвам, че имаш.

— Е, добре, значи съм лъжец.

— Никой не е казал, че си лъжец. Седни, ако обичаш, настоявам да поговорим.

— Трябва да се прибирам.

— Не, искам да поговорим. Седни.

— Добре, но не знам как е станало.

Известно време седяха, без да разменят нито дума. Мълчанието заплашваше да сломи решителността на Нюман, затова той заговори по-рано, отколкото бе предвидил:

— Кажи ми честно. Наистина ли ме мислят за евреин?

Фред се позамисли. Наистина беше хубаво, че всичко това ставаше на тъмно, помисли си Нюман.

— Добре, де, ще бъда откровен.

Говореше, сякаш беше само посредник. Безочieto му смая Нюман, ръцете го засърбяха да удари подлеца.

— Както във всяка голяма организация, и при нас има луди глави. Не отричам. Откакто сложи тия очила, признавам, доста приличаш на чифут.

Нюман мълчеше.

— Казвам им: „С тоя човек отдавна се знаем, съседи сме.“ Ама те си мислят, че разбират повече. Тъй, де, когато си един срещу десет, трябва да кротуваш, нали така?

— Да, но ти много добре знаеш, че съм...

— Аз знам, Лари. Но един срещу десет е много малък процент.

Отново млъкнаха. Значи наистина го бяха обсъждали. И Фред не бе посмял да се застъпи за него.

— Значи оставам в списъка, така ли излиза?

— Ами, да ти кажа правичката, Лари, за известно време удържах фронта, ама когато доведе мацето, съвсем оплеска нещата.

— Какъв е проблемът? — гневно попита Нюман.

— Ами, тя е еврейка, нали?

— Боже мили, луд ли си?!

— Искаш да кажеш, че не е...

— Разбира се, че не е еврейка. Откъде ти хрумна, по дяволите?

Фред замълча за момент. После измънка:

— Ей, човече, много съжалявам. Не знаех.

Това беше последната капка, от която чашата преля. Нюман се изправи, фалшивото разкаяние на Фред беше по-отвратително от обичайната му грубост. Не можеше да го моли повече. Фред не му вярваше, вероятно не можеше да си позволи да му вярва. Той също стана.

— Много съжалявам, Лари, но дори и аз си помислих, че си взел еврейка.

Тонът му, когато изрече „еврейка“, подсказваше, че не е повярвал на уверенията на съседа. Сърцето на Нюман се сви. Спря на най-горното стъпало на верандата и се загледа в тъмните къщи, сгущени една до друга.

— Няма да напусна дома си, да знаеш!

— Откъде ти хрумна пък това — смутено се изсмя онзи.

— Ще ти кажа нещо и държа да го запомниш. — Нюман говореше тихо, защото ако изпуснеше нервите си, сигурно щеше да се нахвърли върху безочливия простак. — Купил съм тази къща, дал съм пари за нея и никой не може да ме накара да я напусна. Не ме интересува кой ще се опита и с какви средства, оставам и това е. Що се отнася до теб... — Обърна се към Фред. Виждаше по-добре лицето му, защото той се беше дръпнал от сянката на къщата. — Предупреждавам те, не се заблуждавай... — Не знаеше как да изрази омразата и презрението си, затова повтори: — Не се заблуждавай, ясно? Мога да се грижа за себе си. Разбираш ли какво искам да ти кажа? Много добре мога да се грижа за себе си. Затова не се самозаблуждавай.

Обърна се и слезе по стъпалата, чувстваше мускулите си като ранени змии и докато се отдалечаваше от верандата, си мислеше, че сърцето му ще се пръсне. Извървя разстоянието до улицата с бавни, премерени крачки, за да покаже презрението си и че не се страхува, зави наляво по тротоара и вече вървеше по алеята към своята къща, когато чу гневното затръшване на входната врата на съседа. Спря до верандата си.

Пред него се издигаше домът му. „Гъртруд, скъпа — помисли си, — предстои ни сериозна битка.“

Тръгна обратно по улицата и заброди из квартала. Докато минаваше покрай еднаквите къщички с квадратни прозорци, се замисли колко голям и непрогледно тъмен е неосветеният участък между две улични лампи под ниските клони на дърветата. Тук не можеше да различи дори къде свършва тротоарът. Сякаш вървеше в тунел. „Олисия! Олисия! — проехтя в ушите му пронизителният вик. — Полисия!“

Ами ако в този момент върху него се нахвърлеха въоръжени нападатели? „Помощ! Помощ!“ Кой щеше да вдигне тежките щори, за да откликне на зова му? Кой?

Той крачеше по тротоарите и оглеждаше къщите. Всички в квартала вече знаеха за боклукчийската кофа, ала никой не му бе споменал за случилото се, дори онези, с които се засичаше в метрото на път за работа.

„Олисия!“ Жената може би береше душа в онази нощ, може би нападателят щеше да я пребие до смърт. Никой не посмя да излезе да ѝ помогне, никой не извика на нападателя, че и тя е човешко същество. Защото всички, наблюдаващи скришом зад завесите, виждаха, че не е от бялата раса...

Да, но той беше бял. Техен съсед. По *право* живееше в този квартал. А може би не? Несъмнено вече всички бяха чули слуха. Нюман е евреин. Едно нападение срещу него би го доказало. Забележете само името — Нюман. Разбира се — Нюман! Кой щеше да излезе в мрака да го брани от побойниците? Кой би излязъл да помогне например на Финкълстийн? Финкълстийн. Приравняваха го с Финкълстийн. Нюман знаеше, че никога не би рискувал да му счупят носа заради евреина. Знаеше, че щеше да стои зад спуснатите щори и ще си казва, че Финкълстийн е трябвало да се премести в друг квартал, след като е знаел, че са го нарочили; щеше да се успокоява, че побоят не е чак толкова жесток за евреина, защото хората от неговата раса са израснали с мисълта, че това някога може да им се случи. Не беше толкова жестоко за онази жена, защото тя бе свикнала с такива нападения, защото никога не бе живяла в безопасност. Не, за тях не беше жестоко, за тях бе естествено... „Значи, когато ме погледнете, не виждате мен. Какво виждате?“

Прекося улица. Представи си как Блайтови, скрити зад щорите, си шушукат: „Натупаха Нюман. Научили са, че е евреин. Утре, след като се изнесе, всичко ще си бъде постарому.“ В този заслепяващ миг на насилие за тях евреинът преставаше да бъде човешко същество. Нямаше да се притекат на помощ, защото в техните очи Нюман щеше да е „чифут“ и следователно виновен. Незнайно и необяснимо защо, но виновен. Нямаха доказателства, че е замислял нещо против тях, че с нещо ги е оцетил, ала пак щяха да са убедени, че щом е евреин, носи зло в сърцето си, и ако го оставеха да лежи пребит на паважа, съвестта им щеше да е чиста благодарение на това убеждение. Дори да се скъсаше да крещи, че не ги мрази, че и той изпитва болка, че по нищо не се различава от тях, щяха да го изгледат равнодушно — хората,

склонни на компромис, нямаше да му повярват напълно, а онези, които го смятаха за лъжец и измамник, още повече щяха да го намразят. „Значи, когато ме погледнете...“

Запъти се към дрогерията, откъдето струеше жълтеникава светлина, и ужасът от онзи отдавнашен кошмарен сън отново го обхвана. Ето какво бучеше под невинната въртележка. Зад тези уютни къщички с плоски покриви всяка нощ се надигаше жестоко зъбато чудовище, което го наблюдаваше; без да осъзнава, той беше белязан със злата сила на този бяс, тя щеше да изскочи през стените и да го намери.

Нямаше истина, с която да ѝ се противопостави. Нямаше думи, с които да я залъже. Тя беше безумието на мрака и нямаше как да я надвие или умилостиви.

Без да се поколебае, той мина край стойката за вестници и влезе в дрогерията, Финкълстийн седеше на дървена табуретка зад високия щанд до касата. Магазинчето беше толкова тясно, че собственикът бе опрял гърба си на остъкления шкаф до едната стена, а краката си — върху рафтовете на отсрещната. Когато видя Нюман, свали краката си на пода и макар че го гледеше подозрително, колебливо се усмихна.

— Добър вечер — поздрави и подръпна панталона си.

За момент Нюман сякаш не го виждаше. После примигна, за да пропъди видението си, и кимна. Облегна се на щанда, държеше ръцете си в джобовете, за да си придаде небрежен вид. Престори се, че оглежда стоката по полиците на отсрещната стена.

— Как сте? — предпазливо попита Финкълстийн.

Нюман машинално отговори, че е добре. Сведе очи към дъсчения под и измънка:

— Искам да ви попитам нещо.

Финкълстийн кимна отзивчиво и завъртя остатъка от пура между стиснатите си устни.

Нюман го погледна.

— Замисляли ли сте се какво ще сторите, ако нещо... ако решат да ви направят нещо?

Финкълстийн се смути. Извади пурата от устата си и се втренчи в нея.

— Имате ли сигурна информация, че са решили да ми направят нещо? — промълви. Очите му заблестяха. Личеше, че се страхува, но



се опитва да не го показва.

— Рано или късно ще стане. Не знам кога, но ще се случи.

— Ами, тогава... — Пурата затрепери в ръката на Финкълстийн. Той стана, отиде до касовия апарат и се опита да се овладее, като бавно изгаси пурата в пепелника. — Нямам голяма възможност да се противопоставя, разбира се. Но каквото мога, ще го направя. — Обърна се, погледна Нюман в очите и добави: — Ако не са прекалено много, ще се отбранявам. В противен случай няма да се справя.

— Странно. Мислех, че вече имате план.

— Е, имам нещо предвид... — Финкълстийн се усмихна смутено. След кратко колебание отиде в предната част на магазина, наведе се и отвори голямо чекмедже. Извади лъскава бухалка за бейзбол и се върна при Нюман. — На това му викат „луисвилска сопа“. Здраво дърво — добави.

Нюман докосна гладката повърхност, после отново пъхна ръка в джоба си. Евреинът прибра бухалката обратно в чекмеджето. Изправи се и погледна в очите неканения посетител.

— Не мислите ли, че ако обясните всичко на полицията... — колебливо подхвана Нюман.

— Драги господине — поклати глава евреинът, — говорите, сякаш вече не се е случвало.

Нюман се вгледа в него и в този момент осъзна какво му помага да не загуби разсъдъка си.

— Онова събрание — продължи Финкълстийн — не се провеждаше тайно в някое мазе. Полицията много добре знае какво става. Само че няма закон, който да забранява на хората да се мразят. Сякаш... сякаш в това няма нищо нередно. Всеки има право да организира такива събрания и да призовава към убийства — изрече саркастично. — Единствената полза от полицията е, че... че изпращат няколко униформени. Разказвам им какво е станало, те ме изслушват и си тръгват. Госпожа Дипоу също им разправя, но кой обръща внимание на някаква старица? Ако двама души от квартала... ако двама...

Нюман си се представи до Финкълстийн в участъка и как полицаят с ирландска мутра гледа ту него, ту евреина.

— Господине, ще ви кажа какво мисля.

— Да? — Финкълстийн наостри уши.

Нюман отмести очи и заглежда смутено стоките по рафтовете.

— Мисля, че има само един разумен начин за действие.

— Да? — прошепна Финкълстийн и вирна брадичка.

— Замислете се какви хора живеят в този район. Това е нов квартал. Случайно знам, че много хора се преместват тук, за да се махнат от предишното място, на което са живели... да загърбят миналото. Затова мразят всички... всички... е, сецате се кои.

Финкълстийн само леко кимна и се втренчи в Нюман.

— Ако сметнете, че хората с такива възгледи са сравнително малко, устоявайте позицията си, дръжете на своето. Аз обаче не мисля, че имате много приятели в квартала, и... честно да ви кажа... съветвам ви... да се преместите. Искрено ви го казвам.

Финкълстийн озадачено се намръщи. Нюман не издържа и отново сведе очи, сякаш се беше замислил. Минаха няколко минути. Мълчанието се проточи. Той вдигна поглед. Изражението на Финкълстийн се беше променило.

— Евреин ли сте, господине? — попита.

Нюман настръхна.

— Не.

— Не сте евреин, значи.

— Не съм — повтори Нюман едва сдържайки гнева си.

— Те обаче ви мислят за евреин.

— Да.

— Да си представим, че ви посъветвам да се махнете от квартала.

— Това е...

— Съобщавам ви, че в квартала има твърде много хора, които приличат на евреи, фанатиците са против „чифутите“. Махнете се, господин Нюман, защото няма да имам покой, докато живеете тук...

— Казах ви искреното си мнение, а вие...

— Аз също съм искрен с вас — с треперещ глас го прекъсна Финкълстийн. Беше се просълзил. — Вярвам, че са ви нарочили, и моето напускане няма да ви помогне...

— Нямам нужда от помощ! — възмутено го прекъсна Нюман.

— Не съм вчерашен, господин Нюман. — Кракът на Финкълстийн затрепери. — Мислех, че неделите купувате вестник от оня мизерник, защото са ви принудили. Мислех, че каквото и да

правите, вие сте добре настроен към мен, защото сте интелигентен човек. Но вие...

— Не съм дошъл да ме обиждате — сопна се Нюман.

— Боже мой! — избухна Финкълстийн и размаха юмруци. — Не разбирате ли какво правят онези главорези? Какво, по дяволите, могат да извлекат от евреите? В тази страна има сто и трийсет милиона души и само два милиона от тях са евреи. Те искат вас, не мен. Аз съм... аз съм... — започна да заеква от гняв. — Аз съм дребна риба, аз съм никой. Ставам само за плашило, което да накара заблудените да жертват ума и парите си за тях, да им помогнат да управляват страната. Това е трик, изнудване. Колко пъти трябва да се случи, в колко войни трябва да се биете, за да разберете как си играят с вас?

Нюман се вцепени, не можеше нито да помръдне, нито да прекъсне страшния монолог.

— Да се махна? Искате да се махна? — Финкълстийн беше като лъв, затворен не в клетка, а в тясното магазинче. — Няма да се махна. Тук ми харесва. Въздухът е хубав, добре е за децата ми. Не знам какво ще направя, но няма да се махна. Не знам как ще се боря, обаче ще се боря. Става въпрос за добре планиран заговор, от който някой ще извлече полза. Бандата злодеи се стремят към властта. И ако имате някакво уважение към тази страна, няма да ме убеждавате да напусна. Няма да се махна, господин Нюман. Няма да го направя. Няма. — Престана да кръстосва тясното помещение, трепереше като лист.

Нюман се измъкна като попарен и се запъти към дома си. След малко слезе от тротоара и тръгна по средата на улицата, където бе по-светло, отколкото под дърветата.

## СЕДЕМНАЙСЕТА ГЛАВА

На другата сутрин обаче всичко му се струваше променено. Като че ли нещо се беше случило, докато е спал.

Докато се обличаше, отново изпита познатото приятно чувство на независимост и самоувереност. Учтиво отвори входната врата и направи път Гъртруд да излезе първа, мимоходом отбеляза, че кофата за смет си стои непокътната на тротоара. Тръгна по улицата редом със съпругата си, сякаш това бе най-естественото нещо на света, сякаш най-сетне се бе отказал да се съпротивлява.

И ако, докато минаваше покрай дрогерията, без да си купи вестник, го обхвана леко смущение, това бе по-скоро последната капка от празна стомна, отколкото първата от съд, който тепърва започва да се пропуква. Оставаше да уреди отношенията си с Гъртруд. В метрото тя го изчака да пъкне монета вместо нея и през цялото време мърдаше вежди и въздишаше, за да му покаже колко е недоволна.

Така мина целият ден. Когато разговаряха, сякаш в гърлото на всеки от тях бе заседнало камъче. Направи му впечатление, че жена му избягва общите приказки, и си даде сметка, че го чака да признае грешката си. Ала съвестта му бе чиста и когато го осъзнаеше, Гъртруд щеше да се разведри и да се почувства щастлива.

След малко обаче истината изплува на хоризонта му като луна, скрита зад облак, и натрапчиво препречи погледа му. Осъзна, че също чака — чака да бъде нападнат.

Вторият инцидент с кофата за смет не беше по-злостен, но при все това Нюман знаеше — знаеше, че чудовището идва и рано или късно ще го открие. Не защото нещо навън се бе променило, а защото самият той беше друг. В тези напрегнати дни за него и жена му градът моделираше душата му по нов начин. Като океански вълни, плискащи се в брега, бавно отмиваше мръсотията от съзнанието му. Не беше нещо, което се е случило — тази скрита сила така и не прие формата на конкретно събитие. Той живееше в очакване, докато тялото му функционираше машинално. На работа сутринта, на обяд в почивката,

вечерта вкъщи. Много вечери водеше Гъртруд на ресторант, ходеха на кино малко по-често от обичайното, а една неделна вечер в прилив на добро настроение взеха автобуса, минаващ по Пето Авеню, и си направиха екскурзия край реката. Напрежението обаче оставаше, защото всеки път, когато се огледаше, той виждаше нови форми и чуваше звуци, на които досега не беше обръщал внимание. Често, докато вървеше по задъханите улици, долавяше отделни реплики и забавяше ход да подслуша разговорите, които се водеха зад гърба му. Защото дочуваше сричката „фут“ и искаше да узнае за какво става дума; докато се опитваше да хване нишката на разговора, сърцето му спираше за миг, после пак влизаше в нормалния си ритъм.

Злонамерените пияници, които го задяваха по улиците, го смуцаваха и го изправяха на нокти. Навремето, ако не да се бие, поне щеше да се оттегли с достойнство и да повика някой полицай да се разправи с грубиянина; сега обаче не знаеше на какви права да се позове, ако пияният го последва и продължи да го нарича с онази омразна дума. Вече не знаеше каква е ролята му в този град. Дали полицаят нямаше да го помисли за някой от ония, дето винаги търсят помощ от силите на реда, вместо сами да защитават правата си? От опит знаеше собственото си отношение към подобни мухльовци. Ала ако се защитеше, какво съчувствие можеше да очаква от минувачите, докато пияницата креци онази ужасна дума? Как можеше човек да се защитава сам, толкова безнадеждно сам?

В тези толкова обикновени, толкова привидно спокойни дни умът му беше блокирал; но мозъкът не може да бездейства, затова заработи в единствената свободна насока — към фина дисекция на насилието. В най-конфузни ситуации Нюман се опомняше и виждаше, че е стиснал юмруци, готов да се сбие. През главата му минаваха зловещи мисли. Трудно ли е да зашеметиш човек с един удар? Можеше ли да удари някого в лицето, без да си счупи ръката? Имаше ли достатъчно сила, за да го повали? Движеше се по обичайните си пътища, но градът беше нов и го призоваваше да защити честта си.

Това разрушаваше вътрешната му хармония, вменияваше му тайна нова самоличност, която го обременяваше. Вече не беше в състояние да влезе в някой ресторант и да седне да се храни. Високите и широкоплещести руси мъже, които смяташе за своя пълна противоположност, го изкарваха от равновесие. Когато някой от тях

седеше наблизно, Нюман неволно започваше да говори по-тихо, боеше се да повиши глас. Преди да посегне към нещо на масата, винаги проверяваше дали случайно няма да бутне нещо друго. Когато говореше, държеше ръцете си под масата, макар че винаги изпитваше нужда да подкрепи думите си с жестове. В погледите на другите, в беглото движение на очите им се опитваше да види указания къде му е мястото, защото, макар да осъзнаваше, че е станал свръхчувствителен на тази тема, че от всеки десет души девет изобщо не му обръщат внимание, още не можеше да определи коя реплика на околните е невинна и коя съдържа някакво скрито значение за него. Чувстваше, че обръчът все повече се затяга. Много често, за да не изглежда стиснат, оставяше по-големи бакшиши, отколкото бе свикнал, и сервитьорките го възнаграждаваха с усмивка. Не смееше да се застоява на касата, за да си брои рестото, макар че в миналото имаше такъв навик. Градът, хората около него като че ли постоянно го държаха на мушка със стрелкащи се погледи; на улицата и на обществени места вече не се чувстваше анонимен. Неща, които бе правил цял живот, най-невинните му навици като че ли се бяха превърнали във външен израз на чужд, порочен нрав, нова индивидуалност, която сякаш бавно, неумолимо му се натрапваше. Където и да отидеше, опитваше да скрие тази индивидуалност, отхвърляше я по всевъзможен начин и в същото време отричаше, че я притежава. Мислите му постоянно се въртяха около колоните в метрото, опитваше се да прецени мнението на колко хора е изразено в посланията, призоваващи към насилие. „Тайните вестници“ — така ги наричаше навремето, истинската съвест на милионите, нецензурираният зов на народа. Сега обаче не беше сигурен колко души от „народа“ са изпълнени с омраза. Колко щяха да му се притекат на помощ на улицата? Колко щяха да му помогнат в квартала? Колко щяха да излязат заради него в онази тъмна нощ?

Когато листата пожълтяха и парното заработи, търпението на Нюман започна да се изчерпва. Като човек от севера с нетърпение бе чакал смяната на сезоните, това време на обновяване и промяна, но и сега, в студените зимни вечери, отговорът не беше по-близко, отколкото в деня, когато го изхвърлиха от събранието.

Все пак с идването на зимата в душата му като че ли зазвуча нов акорд, странен и едва доловим. Студеният вятър бе като ефирно, но в същото време непреодолимо укрепление около него, естествена сила,

която прогонваше от улиците хората и ги пращаше в уюта на обичайните им домашни занимания. Никога не беше схващал зимата по този начин и харесваше чувството, което му създаваше този сезон. Градът и кварталът се бяха затворили в себе си, сгущени около топлите радиатори, и той можеше да седи необезпокояван до своя.

Може би щеше да е доволен, или почти, от това лишено от любов, но пък спокойно съществуване в уюта, осигурен от парното отопление, ала една вечер, изпълнена с невероятна красота, възкреси копнежа му по необикновения екстаз, който някога си беше представлял в семейния живот. Беше една от онези редки тихи нощи, когато всяка звезда хвърля собствена сянка на земята, небето е абсолютно безоблачно и мразовитият въздух не помръдва. Дървото в задния двор, което се виждаше през стъклата на кухненската врата, бе като покрито със звездна глазура. Радиаторът свистеше. Гъртруд седеше до масата и пиеше кафе. Майка му също пиеше кафе и както обикновено слушаше радиото в дневната. Нюман поднесе чашата към устните си; не смееше да погледне жена си — беше му станало навик. Колкото по-малко кафе оставаше в чашата, толкова по-ниско свеждаше очи. Сякаш заради някаква външна причина погледите им никога не можеха да се срещнат.

Тази вечер обаче, дали от тишината навън, или заради начина, по който се беше гримирала, Гъртруд му се стори красива. Затова, вместо да отиде в дневната, където майка му съвсем непринудено щеше да осуети всеки опит за разговор, той остави чашата и с чувството, че ще заплаче, промълви с плътния глас, който навремето я караше да се разтапя:

— Гърт...

Тя го погледна, бе доловила умолителния му тон, затова си придаде обидено изражение още преди да е заговорил.

Нюман нежно се усмихна и машинално бръсна от масата една троха.

— Често си мисля... колко сме глупави. Така е, Гърт. — Изкиска се нервно. — С теб имаме всичко. Какво ще кажеш да забравим тази глупост и пак да заживеем щастливо?

Макар и на нея да ѝ се искаше да прекратят необявената война, предпочете да се престори, че не е съгласна.

— Нали излизаме — въздъхна отегчено.

— Да, но не се забавляваме. Не мислиш ли?

— Може би си прав — тъжно въздъхна тя.

— Често си мисля какво имаме с теб — побърза да разведри обстановката той. — Хубава къща, която си е наша, добра работа... Хайде да се сдобрим, а?

Тя невинно вдигна вежди и се нацупи, устните ѝ станаха почочни — Нюман понякога си мислеше, че го е заимствала от някоя филмова звезда.

— Ама ние не сме се карали, Лули — възрази.

Той открай време не можеше да търпи такова кокетничене, затова настоя:

— Не, помежду ни има нещо. Искам... аз... не искаш ли да го обсъдим, и то откровено?

Гъртруд погледна очите му, кръгли и големи зад очилата; устните му, зачервени от горещото кафе, изглеждаха плътни. Тя машинално стисна своите, за да няма прилика.

— Тук не ми харесва, Лули, това е проблемът.

Той се намръщи:

— Имаш предвид, че мама живее с нас, или кварталът не ти харесва?

— Кварталът. — Тя бавно смачка цигарата в пепелника. — Мисля, че трябва да се преместим. Може би в друг град.

Той наведе глава, за да не изпуска от поглед очите ѝ, които Гъртруд постоянно свеждаше.

— Хайде да го обсъдим, скъпа. Моля те... — Хвана я за брадичката и тя вдигна глава. — Какво искаш от мен? Кажи ми честно, моля те.

— Отиди при Фред. Той не е някакво чудовище, той е...

— Не говориш сериозно.

— Напротив! — сопна се тя.

— След като така ни обиди?

— Не ни е обиждал, поне не в истинския смисъл...

— Грешиш, обиди ни.

— Е, да, но... — По лицето ѝ плъзна червенина. — Съвсем случайно знам нещо, Лули.

Очите ѝ се насълзиха и това го притесни.

— Какво, мила? — подкани я предпазливо.



— Затягат примката около нас. Чакай, не ме прекъсвай, така е. Да беше видял как ме зяпат всеки път, когато изляза да пазарувам.

— Кой?

— Всички. Госпожа Блайт, госпожа Касиди, особено оная със стария пакард, която живее отсреща.

— Как те гледат?

— Ами, трудно е да го опиша. Обаче усещам, когато някой ме гледа странно. Зяпат ме, сякаш съм паднала от луната.

— Винаги ли те гледат така?

— Не. Това се опитвам да ти кажа. Някой ги е надъхал срещу нас. Чувствам какво става наоколо. Затягат примката, това е! Казвам ти, Лули, ще прочистят квартала, пък каквото ще да става.

Той сведе очи и забеляза, че трохата не е паднала на пода, а се е пъхнала под нокътя му.

— Искам да знам — продължи Гъртруд — от коя страна на метлата ще сме ние. Не можем да седим по средата на дръжката, Лули.

Без да я поглежда, той се опита да я успокои:

— Няма да успеят, скъпа. Не се тревожи.

— Какво ще правим?

— Няма да им обръщаме внимание. Не ще ме изгонят, мила.

— Няма да им обръщаме внимание, значи.

— Да, все едно ги няма.

— В такъв случай какво правя аз тук? Преди да се оженим, каза, че кварталът бил много хубав, хората били много мили. Мислех, че ще имаме приятели, ще ни идват гости, ще се забавляваме. А какво излезе? Приличам на товарен кон, който се прибира в конюшната всяка вечер след работа.

— Нали излизаме?

— Ти не умееш да се забавляваш, Лули — обвини го тя и Нюман с болка осъзна колко е права. — Не танцуваш, не пиеш, ти... ти просто не си такъв човек. — Гъртруд видя, че се е изчервил, и смекчи тона: — Не се оплаквам, не съм се омъжила за теб заради това. Наистина. Но поне се надявах, че ще си от другия тип мъже...

— Ама аз съм... — отчаяно се опита да възрази той.

— Нямаш нито един приятел в квартала. Един-единствен приятел, Лули.

— Не съм те излъгал, скъпа. Навремето с Фред ходехме на боулинг, пък и...

На шията ѝ запулсира вена и той замълча.

— За друго говоря, Лули. Каж ми честно, представяш ли си някой в този квартал да те покани на гости?

Той се замисли.

Гъртруд реши, че го е убедила достатъчно.

— Ето, това имах предвид — заключи и доволно се облегна назад. — Или ще се преместим и ще си намерим приятели на новото място, или ще си търсим приятели сред хората от този квартал.

— Ами, аз... аз... — отчаяно запелтечи той, като се опитваше да измисли нещо, — аз... мисля, че неделята е най-подходящият ден да поканим гости. Блайт изглежда симпатяга. Ще приготвим нещо заедно, ще... — Представи си какво ще се случи и млъкна.

— Ами ако не приеме поканата? — попита Гъртруд.

Той я погледна. Промълви тихо, както винаги, когато се защитава:

— Не всички са в организацията.

Жена му се приведе и опря лакти на масата.

— Лули — заговори тихо, търпеливо, — хората не те гледат така, освен ако не замислят нещо. — Отново се облегна назад и го погледна в очите. В гласа ѝ прозвуча жална нотка: — Мислех си, че ще заживея човешки с теб, Лули. Представях си, че ще стоя вкъщи и ще създам домашен уют за теб, а не съм имала възможност дори да ти сготвя нещо вкусно. Аз умея да готвя. Дори не можах да сменя пердетата. Постоянно изникват някакви проблеми. — Изчака го да се оправдае, но той мълчеше. — Не че не ми се работи... — добави след малко.

Нюман не коментира. Тя запали цигара и разсеяно се втренчи във вратата, докато издишаше дима.

Нюман се загледа в профила ѝ.

— Скъпа... — обади се след малко.

Тя се обърна към него и издиша облак дим. Личеше, че едва прикрива любопитството си. Вероятно искаше да обсъждат нейното напускане на работа. Идваше му да я попита дали затова се е омъжила за него, за да не работи, но каквото и да му отговореше, нямаше да промени отношенията им.

— Ще ми се да споделя нещо.

— Какво?

— Да кажем, че вече съм бил при Фред.

— Да?

— Не, ще започна по друг начин. Преди време говорих с Финкълстийн.

— Да?

— Знам със сигурност, че няма намерение да се мести, каквото и да става.

— Ако никой не купува от него, рано или късно ще се махне. Никой еврейин не работи без пари.

— Да, но той има клиенти през четири преки от тук.

— Фронтът също има членове през четири преки от тук. Ще наредят така нещата, че той да не печели и един цент на ден.

— Едва ли. Повечето хора няма да търсят дрогерия през десет улици само за да го бойкотират.

— Ще вървят километри, ако се срамуват да ги видят в магазина му.

— Съмнявам се.

— Съмнявай се колкото щещ, но ти казвам, че така ще стане. В Лос Анджелис изработваха евреите по този начин.

— Сериозно?

— Ами, да. Точно както и ти не купуваш от магазина му.

— Да, но... аз не го отбягвам, защото някой ме е накарал.

— Защо тогава?

— Ами... човекът не ми е симпатичен, това е.

— Обаче го харесваше, преди Фронтът да ти нареди обратното, нали?

— Не, аз...

Нюман загуби нишката на мисълта си. Възможно ли бе да се държи точно както очакваха от него? Вече не си спомняше кога и как е решил да не пазарува от евреина.

— Така действа тази система — обясни Гъртруд. — Хората решават, че вече не е препоръчително да пазаруват от него, и съвсем скоро бизнесът му ще замре. Не разбирам само защо не отидеш при Фред, защо не му кажеш на чия страна си и не решиш въпроса веднъж завинаги. Страдаме напразно. Не проумявам защо не го направиш.

— Защото аз... аз не вярвам, че Финкълстийн ще се махне, освен ако не го пребият и не изпадне в безизходица.

— Е, и какво?

— Ами... не знам дали е правилно. Така де, не съм сигурен дали искам да се замесвам в тази каша.

— Да, но ако знаят на чия страна си, няма да има за какво да се тревожиш.

— Мисълта ми е... какво право имат да бият Финкълстийн?

— Той си го проси. Колко пъти го предупреждаваха да се пръждоса от тук?

— Така е, но...

— Знае. Предупредили са го.

— Не ме разбираш. Чудя се какво право имат дори да го предупреждават.

— Ами... какво имаш предвид?

— Имам предвид... тъй де, да вземем нас например. За нас също можеш да кажеш, че са ни предупредили. Дори два пъти...

— Да. Тъкмо затова настоявам да се разбереш с Фред.

— Чакай малко, остави ме да довърша. Трябва да погледнем проблема и от другата страна. Ние сме предупредени. Според теб тези хора имат ли право да ни нареждат къде да живеем?

— Да, но ние не сме евреи, нали?

Нямаше как да възрази срещу този аргумент. Не знаеше как да я накара да разбере; почувства се, сякаш неговите схващания са нередни, сякаш няма друг освен него, който е в състояние да си представи нещата от тази гледна точка. Тя продължаваше да говори:

— ... квартала. Никой не го е канил тук, нали? Знаел е, че тук не живеят хора от неговата раса. Това поне трябва признаеш.

— Да, но... Ето какво искам да кажа. Ако има такъв закон, добре. Но е опасно някой да решава на своя глава тези проблеми.

— Ако повече хора мислеха така, нямаше да е проблем. Помни ми думата — ще дойде време, когато ще има определени квартали, откъдето евреите не ще имат право да излизат, дори определени щати.

— Глупости. Откъде ти хрумна?

— Навсякъде в Калифорния говореха за това.

— Не могат да го направят — сопна се той.

Гъртруд се намръщи:

— Не те разбирам, Лули. Сериозно ти казвам, не те разбирам. Имаш странно мислене.

— Единственото, за което мога да мисля, е, че искат да ме изгонят от дома ми. Купил съм тази къща, платил съм я и никой не може да ми казва дали имам право да живея в нея или не. Най-малкото банда фанатизирани безумци.

— Поговори с Фред и няма да те изгонят.

— Няма да се моля на Фред за правото да живея в собствената си къща. Точка.

Насили се да се усмихне, за да смекчи думите си.

Тя пак не го разбра:

— Искаш да кажеш, че не те е грижа какво става в квартала, така ли?

— Финкълстийн никому не е сторил лошо. Ако имаше закон, забраняващ да живее тук, тогава... добре. Но...

— Как така не е сторил лошо на никого? Защо тогава всички са против него?

— Знаеш защо.

— Добре, ти не си ли за изгонването му? — тихо попита тя.

— Ами... е, да, иска ми се да го нямаше. Но е тук и нямам право да му казвам да се махне.

— Обаче лично го помоли да се изсели, нали?

— Да, помолих го... обаче... така де, нямам право да го бия, за да го прогоня. — Най-после успя да изкаже онова, което чувстваше. Захвана се за идеята. Пресегна се над масата и стисна ръката на Гъртруд.

— Хората имат право да *помолят* някого да се махне от квартала им, но не и да го *принуждават* да се изсели.

Съвсем се обърка. Това също звучеше неправдоподобно, дори абсурдно. Как би могло да съществува правило за онова, което неевреите да причинят на семитите? Защо теорията му бе толкова ялова? Навремето му се струваше съвсем логично евреите да бъдат сплашени така, че да се изселят от квартал, в който не им е мястото. Сега обаче при самата мисъл за това стомахът го сви и той занемя, защото си представи вманиачените хора на събранието...

Гъртруд чакаше да ѝ обясни. Замаян, той се опита да докосне... добротата ѝ. Да. Защото тя беше добра, нали? Никога не би пожелала

да се пролее кръв. Дори еврейска кръв.

— Не искаш някой да пострада сериозно, Гърти — промърмори, сякаш да се увери.

Тя неспокойно се огледа и се облегна назад:

— Ами... не казвам, че е най-доброто, което може да се случи, но ако това е единственият начин да...

Нюман се изсмя:

— Шегуваш се.

Тя продължи да шари с очи, отваряше уста, сякаш да заговори, и пак я затваряше. Вътрешният глас му крещеше, че не трябва да й позволява да изрече и дума повече, защото щеше да му се наложи да признае, че разговорът през цялото време засяга само тях двамата. Тогава нямаше да има спор, дали да посети Фред или не; трябваше да отиде и да я спаси.

Какво да стори? А, да! Ще смени темата. Удари с длан по масата и ни в клин, ни в ръкав подхвърли:

— Да отидем на кино, а?

Гъртруд се втрени в него, сякаш преценяваше нещо, намиращо се извън дома им.

— Слушай — изрече внезапно.

— Какво?

— Има само едно правилно решение. Взела съм го отдавна, но не ми се искаше да го изпълня. Сега обаче е наложително.

— Какво, скъпа?

— Ще отида при Фред и ще му кажа...

— Не, мила.

— Изслушай ме. Той не знае коя съм. Мислех да не му казвам. Искан до края на живота си да си остана... анонимна. В Калифорния си мислех, че антисемитските настроения ще отшумят, но виждам, че още повече се задълбочават. Ще отида и ще...

— Не, никъде няма да ходиш.

— Ще му кажа коя съм. Мога да му изброя куп имена, които са му познати. Веднъж завинаги ще им дадем да се разберат, пък да видим какво ще стане.

Нюман решително поклати глава:

— Не.

— Аз казвам „да“, Лули — с треперещ глас подчерта тя.

— Няма да ходиш при Фред. Не съм малко дете и той не ми е баща. Да отидем на кино. — Нюман стана. Гъртруд не помръдна, само замислено го изгледа. — Забранявам, Гърт. Категорично забранявам!

Тя се изправи, сърдито изсумтя и машинално оправи косата си. Когато вдигна ръката си, гърдите ѝ се очертаха под дрехите и Нюман закопня за нея, за времето, когато бе живял само заради следващата нощ. Изправи се, заобиколи масата, застана до нея.

— Да забравим тази история, Гърт — промълви тихо, но настойчиво, и я погледна в очите.

Тя отпусна ръка, примигна замислено. Нюман хвана дланта ѝ и я целуна. Почувства се неловко от разнежването си, усмихна се смутено и пусна ръката ѝ.

— Хайде. Да отидем на кино и да забравим — повтори.

Гъртруд вяло се усмихна и сведе очи:

— Добре, чакай да си облека нещо. — Изглеждаше равнодушна и обидена.

Нюман я изпрати с поглед, докато тя се заизкачва по стълбите. В дневната майка му седеше, облегнала глава на инвалидната количка, и със затворени очи слушаше някакъв валс по радиото.

Той се обърна, направи няколко крачки по жълтия линолеум, спря до кухненската врата и се загледа в пустия заден двор. Изведнъж изпита прилив на енергия и жизненост, той осъзна, че не може да си позволи да загуби Гърт. Каквито и недостатъци да имаше, тя му беше необходима; ако го изоставеше, той пак щеше да закопнее за жена. Чистото небе и голите клони на дърветата му вдъхнаха чувството, че пред него стои нова възможност, сякаш от тази пустота можеше да се роди по-чист живот, непокварен от миналото. Щеше да започне тази нощ. Щеше да я накара да забрави кошмара, зарече се той, да я научи да се наслаждава на това, което имаха. И щяха да заживеят спокойно. Беше убеден, че ако достатъчно силно го желае, ще го постигне.

Извърна се. Жена му слизаше по стълбището. Внезапно той още по-силно почувства уединението на зимата, помъчи се да забрави света зад уплътнените прозорци. Пристъпи към Гъртруд и някогашният копнеж за щастие се прокрадна в усмивката му.

\* \* \*

Голямата яка от лисича кожа обрамчваше лицето на Гъртруд и донякъде смекчаваше изражението ѝ. Докато вървяха по улицата, той леко наклони глава и отърка страната си в меката кожа. Жена му го изгледа учудено и се подсмихна.

Нюман се засмя. Потърси с поглед луната, но сребърният ѝ диск се беше спуснал някъде зад къщите.

— Виж звездите, Гърт.

Тя вдигна очи към небето:

— Красиви са.

Нюман притисна ръката ѝ до тялото си:

— Студено ли ти е?

— Не, хубаво е. В „Бевърли“ отиваме, нали?

— Става. И без това е най-близо. Какво дават?

— Не знам, но ми е втръснало от музикални филми. Все едно и също показват. В „Бевърли“ дават филм с онзи нов млад актьор... как му беше името?

Минаха покрай дрогерията на евреина, но Гъртруд не настръхна както обикновено. Магазинчето изглеждаше уютно и топло. През витрината се виждаха Финкълстийн и дъщеря му, която четеше списание с комикси.

Завиха и излязоха на широкия булевард, който минаваше през квартали с много незастроени парцели между къщите, после се превръщаше в търговска улица с две кина само на няколко пресечки едно от друго. Нюман се замисли за Финкълстийн — допаднаше му, че онзи работи толкова до късно. След секунда мълчание се почувства задължен да отговори на жена си:

— Знам за кого говориш, но не запомням имената на актьорите.

Гъртруд ентусиазирано се разприказва за новата звезда. Сравнително скромното поведение на младия актьор я заплениваше:

— Толкова е земен. Като обикновен човек, с когото можеш да си говориш.

Бяха извървели разстоянието до следващия ъгъл и вече виждаха светлините на магазините, намиращи се през шест пресечки. Неоновият надпис на киното още не се четеше, но излъчваше бяло сияние в нощното небе. Някакъв тъмен ствол привлече вниманието на Нюман. Не беше в редица с другите дървета... След миг забеляза, че



не е ствол, а неколцина мъже, скупчени един до друг. Или бяха момчета?

— Какво ще кажеш да направим едно голямо пътешествие? — подхвърли той, без да извърща глава. — До Холивуд например?

— Скъпичко ще ни излезе да живеем там — отбеляза тя, като напрегнато наблюдаваше групичката на ъгъла.

— Имам предвид само за екскурзия. Вярно ли е, че продават карта, на която можеш да видиш къде са домовете на всички звезди?

— Бевърли Хилс. Никога няма да намерим време за толкова дълга екскурзия.

— Е, нищо не се знае.

— Може пък да се изселим и да заживеем там — добави тя, когато приближиха групичката.

Бяха мъже, Нюман вече ги виждаше. Искаше да продължи да говори непринудено, но неволно войнствено се изпъчи и мина с Гъртруд покрай мъжете, като гледаше право напред. Изминаха още няколко метра мълчаливо. Той се заслуша в тракането на високите й токчета по плочника в дисонанс с неговите по-леки стъпки.

Без да се обръща, тя тихо попита:

— Защо млъкнаха?

— Млъкнаха ли?

— Познаваш ли ги?

— Не.

— Не чу ли, че престанаха да говорят.

— Не — неубедително излъга той.

— Какво чакат в тоя студ?

— Може би са излезли заедно отнякъде.

Повървяха мълчаливо до следващия ъгъл.

— Да обсъдим пътешествието — предложи Гъртруд.

Той не можа да отговори.

Смълчани, стигнаха до касата на киното. Нюман купи билети, жена му отиде да го чака във фоайето. Той си прибра рестото, отиде при нея, заедно влязоха в тъмния салон. Гъртруд държеше яката си вдигната, въпреки че вече бяха на топло. Той забеляза това, докато вървеше след нея по пътеката между редовете.

Гъртруд не се възпротиви срещу избора на разпоредителката къде да ги настани, както понякога правеше, и седна на първото място,

което ѝ посочиха. Нюман я последва. Тя още стискаше яката на палтото си.

Необходимите му бяха няколко минути, за да схване фабулата на филма, който явно беше по средата. Екранът привлече цялото му внимание, той се настани удобно в мрака и съвсем забрави Гъртруд.

Широко поле, пусто в ранната утрин.

Камерата фокусира два ниски храста и се приближава. Иззад тях се изправя някакъв човек. Целият е насинен и изглежда, че току-що се е свестил от жесток побой.

Опипва едната си ръка и тръгва нанякъде.

Върви по пуст път, стига до някаква къща и влиза. Все повече започва да куца.

В къщата има само една стая. Схлупена селска колиба (може би в Европа?). Много бедна.

На кревата лежи някой. Човекът се приближава и вижда, че е заспала жена. Дълго я гледа.

Покрива лицето ѝ с одеялото. Не е заспала, а е мъртва. Той се обръща и се замисля за момент; отново излиза на пътя.

Улица в много беден квартал на някакъв европейски град. На закованите с дъски прозорци висят табели с надписи на полски или руски. (Трябва да е на полски.) По улицата досами сградите върви белообраз старец. Носи книга, черни дрехи и шапка с широка периферия.

Влиза в тъмен вход и се качва по тясно стълбище.

В един апартамент седят и чакат осем-десет души. Сред тях стои католически свещеник и мънка под носа си някаква молитва.

Старецът влиза и всички в стаята го поглеждат. Той се приближава до свещеника и сядва до него.

Нюман съвсем се захласна. Не можеше да определи какво във филма го смущава. После чу необичайното шушукане на другите

зрители. На няколко реда зад него някаква жена говореше с нормален глас.

Брадатият старец заговаря на свещеника. Отнякъде е узнал, че германците ще обесят всички арестанти. Свещеникът се замисля, после казва, че е време да действат.

Старецът се изправя и отваря книгата. Хората в стаята го поглеждат благоговейно. Той започва да се моли, леко се поклаща, докато неразбираеми думи се леят от устата му. Свещеникът коленичи, свежда глава и също започва да се моли.

Зрителите се преместваха от седалка на седалка, някои се въртяха на местата си. Не се чуваха покашляния. Местенето бе странно, не просто физическо движение. Нюман се вгледа в екрана и изведнъж всичко му се изясни.

Старецът беше равин, точно така. А хората в стаята бяха евреи.

Мъжете се молят с шапки на главите, а жените носят забрадки.

Образът на коленичилиия свещеник изпълва целия екран. Той се моли и гледа право към публиката.

Зад Нюман се чу изтракване на седалка...

Камерата отново обгръща цялата стая. Свещеникът се изправя. Двамата с равина извеждат другите хора от апартамента.

Очите на Нюман започнаха да се разширяват, сякаш можеха да обхванат цялата зала. Виждаше онова, което виждаха околните, виждаше през техните очи. Сега разбра защо е това шушукане.

Главните герои бяха евреи и ролите се изпълняваха от доста хубави актьори. Въпреки че бяха мургави, нито един не беше с голям нос или с крива уста и това не се харесваше на зрителите в киното. Екранът отново привлече погледа му.

Хората от стаята вървят след свещеника и равина по улиците на града.

Излизат на някакъв площад. По средата е издигнат висок ешафод. Наоколо чакат германски войници. Иначе площадът е пуст.

Евреите го прекосяват и стигат до ешафода. Отнякъде се появяват затворниците, които ще бъдат обесени.

Равинът и свещеникът спират пред един германски офицер. Равинът започва да говори. Казва, че затворниците са невинни. Настоява, че не могат да ги обесят само защото са евреи.

— ХА!

Грубият смях отекна като гръм в тъмния салон. Прозвуча някъде от задните редове. Хората се заобръщаха. Някакъв човек, седнал най-отпред, се изправи, обърна се с гръб към екрана. Нюман не виждаше лицето му, но му се струваше, че онзи оглежда редовете. След малко пак си седна.

— Какво търсиш, бе, чифут? — чу се отзад.

Нюман не се обърна. Някои зрители отново се заобръщаха да видят кой смущава реда. Други седяха като вцепенени, втречени в екрана.

Във филма свещеникът скача върху ешафода. Сред германските войници настъпва суматоха, опитват се да се качат и да го свалят.

Свещеникът закрепява, че не е християнско да убиват тези хора, че християните нямат пръст в това престъпление. Войниците го смъкват от платформата...

Той се опитва да крещи, за да го чуят... Старият равин пада на земята и от устата му потича кръв...

Две разпоредителки сновяха между редовете и наблюдаваха публиката. Нюман вече не виждаше екрана. Все по-ясно усещаше движението, чуваше задъханото дишане в залата.

Отпусна стиснатите си юмруци, когато на екрана се появиха големи развети знамена — американско, британско, руско и други. Зазвуча музика. Надписът „КРАЙ“ бавно погълна екрана, сетне избледня и изчезна.

След него изплуваха цветните букви, символ на студиата „Уорнър Брадърс“. Пуснаха анимация.

Публиката се разсмя, зашушука.

Познатото на всички прасенце броди из гората, въоръжено с голяма пушка. Зайчето го следва по петите с тротинетка.

Жизнерадостните цветове на анимационното филмче разсеяха мрачните мисли на Нюман. След малко погледна Гъртруд. Тя седеше неподвижно, стиснала яката си около врата.

Екранът се продра и прасенцето надникна през дупката. Показа крачето си, помаха на публиката и извика, заеквайки:

— То-то-то-това е всичко, деца.

Изкиска се и изчезна.

Гъртруд докосна бедрото на съпруга си и стана. Нюман разтревожено я погледна, изправи се и я последва. Излязоха на пътеката между редовете и той забърза, за да се изравни с нея.

Неоновият надпис вече не светеше. Само бледото сияние от фойето прогонваше мрака от тротоара през киното. Наблизо стоеше прегърбен старец с купчинка вестници под мишница. Нюман го позна от вечерта на събранието. Пак носеше широкопола шапка, но сега в лявата си ръка държеше вестник със заглавие „Бруклински вести“ и го предлагаше на излизащите от киното. На няколко метра от него с лице към празното фойе стояха пет момчета и един по-възрастен човек.

Нюман веднага се досети, че шестимата са с продавача на вестници. Няколко секунди му бяха достатъчни, за да ги прецени. Не се шляеха безцелно. Наблюдаваха фоайето. За секунда той спря погледа си върху лицето на по-възрастния мъж. После тръгна след Гъртруд. Тя вървеше бързо.

Мракът ги обгърна. Нюман отново се заслуша в тракането на токчетата ѝ в дисонанс с неговите стъпки.

Мълчаливо извървяха разстоянието между две преки и пресичаха трета, когато той най-сетне заговори с извинителен тон:

— Не знаех какъв е филмът.

Тя изсумтя гневно.

— Гърт, престани да се държиш така.

Едва сега се осмели да я хване под ръка, макар да се боеше, че тя ще побегне. Гъртруд гневно отблъсна дланта му. Крачеха бързо.

— Гърт, за Бога, какво искаш да направя?

Тя отново изсумтя.

— Спри! — рязко заповяда той и стисна лакътя ѝ.

Жена му се подчини, втренчи се в него в тъмното.

Бавно, стараейки се да говори колкото се може по-убедително, той каза:

— Не се дръж така. Нищо лошо няма да се случи.

Тя се обърна и пак тръгна, но този път малко по-бавно. Нюман я държеше за лакътя, след малко я хвана под ръка и я придърпа към себе си.

— Нищо лошо не сме направили, Гърт.

— Не гледаш сериозно на нещата. Никога не си приемал сериозно случващото се.

— Какво според теб означава да го приемам сериозно?

— Говори с Фред. Искам да отидеш, чуваш ли? Само чакат войната да свърши, за да се развихрят.

— Нямам какво да си говоря с Фред.

— Напротив! — Тя шепнеше нервно, сякаш някой в мрака ги подслушваше.

Парцелите между къщите тънеха в черни сенки, на места се издигаха купчини пръст. Движението беше слабо, нямаше коли, само от време на време минаваше по някой камион. Гъртруд се задъхваше; беше навела глава. Хрумна му, че в тази поза прилича на мъж.

— Много неща можеш да му кажеш — повтори тя и кимна сама на себе си, — много.

Нямаше какво да ѝ отговори. Между тях отново се издигаше онази непреодолима стена. Продължиха да вървят мълчаливо.

— Чу ли? — сопна се по едно време Гъртруд.

Нюман не отговори веднага. Прииска му се да беше по-висок от нея, не да са еднакви на ръст — щеше да я изгледа властно и отвисоко и да я принуди да се подчини. Вместо това, все така свел поглед, заговори в ритъма на стъпките си:

— Само едно ще направя, Гърт.

Тя наостри уши. Решителният му тон я бе накарал да млъкне.

— Ще живея, както винаги съм живял — продължи той. — Няма да се променя нито на йота. Може би се досещаш, че не споделям убежденията на фронта. Предполагам, че никога не съм ги споделял...

— Не става дума за убежденията им...

— Знам, но това също е важно. Те правят онова, което смятат за правилно. Аз не мога така. Дори да ме приемат, не мога да бъда като тях, да действам като тях.

— Не можеш ли?

— Не.

Пресякоха четвърта улица. В сумрака на две пресечки напред се виждаше жълтеникавата светлина от дрогерията. Нюман, който започваше да се задъхва, стъпи на тротоара и повтори:

— Не мога да правя като тях! И ти не можеш. Твърде си деликатна — добави и зачака. Чувстваше как тя търси думи да изрази мислите си.

— Твърде много разговаряш с него, Лули — замислено изрече Гъртруд и кимна към светлото петно пред тях.

— Не и след като го помолих да се махне.

— Ако вярваш на приказките им, те са света вода ненапита. Като във филма — винаги са невинни овчици. Никога не признават какво са направили.

— Грещиш, Гърт. Тук грещиш.

— Прекалено много разговаряш с него...

— Не е вярно! — повиши глас той. — Разговарям със съвестта си. И ти трябва да се вслушаш в своята. Просто мисля, че не е

правилно да се насъскват хората да ги бият. Мисля, че не е правилно, и не искам да имам нищо общо с акциите им.

— Не виждаш как Фред се разпорежда на улицата. Отвоювал си е територия. Но ти не го приемаш достатъчно сериозно. Все ти повтарям, ала не ме слушаш.

Пресякоха петата улица и се качиха на тротоара.

— Вече ти казах какво мисля — заяви Нюман. — Имаме къща, работа и... и мисля, че ако войната свърши скоро, ще можеш да спреш да работиш.

Не смяташе да каже тъкмо това, но постигна добър ефект. Гъртруд се поотпусна и го придърпа по-близо до себе си.

— Наистина ли? — попита въодушевено.

„Вероятно се усмихва“ — радостно си помисли той.

— Разбира се, мила. Аз...

Звукът бе съвсем слаб. Като тупване на дъждовна капка. Но той го чу и млъкна по средата на изречението. Нещо отново прошумоля. Леки стъпки по паважа. Няколко чифта крака... движещи се в крак... не, в дисонанс...

Звукът идваше някъде отзад. Вероятно на една четвърт от разстоянието между двете пресечки. Няколко чифта обувки... не можеше да прецени точно колко — леко потропваха по тротоара. Започна да ги брои... един... два... три... загуби им бройката, защото ритъмът им се припокриваше. Гъртруд бе вдигнала глава. Несъзнателно закрачиха по-бързо. Почти неусетно, с по сантиметър на всяка крачка, ускоряваха ход.

Нещо му подсказваше какво ще се случи... Сякаш четеше мислите на непознатите. Когато вървят в група, хората винаги разговарят. С мълчанието си тези сякаш излъчваха в мрака вълни, които го караха да настръхне.

Прекошиха шестата улица, качиха се на последния тротоар. На следващия ъгъл трябваше да завият наляво за къщата си. За Нюман жълтеникавото сияние от дрогерията бе като светлината в края на тунел в кошмарен сън. Светлината го мамеше, заслепяваше го с надежда, докато стъпките отзад се приближаваха. Сигурно идваха за Финкълстийн. За кого другото? Ако искаха да нападнат него, Нюман, досега имаха десетки възможности. Например на предишната пресечка, където половината парцели в квартала пустееха. Не, тази



нощ идваха за Финкълстийн. Горкият... е, да не беше се нанасял тук, след като е знаел, че не го искат. Щеше да стане лошо, ако момиченцето е още там, но беше късно и вероятно си бе легнало. Слава Богу, че беше Финкълстийн. Ами ако нямаше друг като него в квартала... В такъв случай Нюман щеше да си плюе на петите, да побегне презглава... Горкият човек, горкият евреин... Якички бяха тия юнаци, мускулите им се очертаваха под анцузите — футболистчета. Кой беше по-възрастният мъж с тях? Сигурно такава им бе тактиката. По-опитният следеше хлапаците да не сгафят. Леле-мале, как стъпваха! Сякаш маршируваха. Защо не избързаха, защо не изпревареха двамата минувачи? Умници. Сигурно изчакваха Нюман и Гърт да се приберат и тогава да действат. Нямаше защо да бързат, пък после да висят пред магазина. Сега щяха да пристигнат точно навреме и после — прас! Ами, да, бяха избрали идеалния момент. Улиците бяха пусти. Може би трябваше да спре и да ги пусне да минат — те се приближаваха бързо, деляха ги не повече от петнайсетина метра. Не, не можеше да спре в тъмното. По-добре да вървят. Да побързат, без излишни приказки. Да не спират. Ах, тази Гъртруд, как бързо крачеше. Мускулите на ръката ѝ сякаш се бяха вкаменили. Сърцето ѝ... не беше нормално сърцето ѝ да бие толкова силно... Защо сърцето ѝ биеше толкова...

Стигнаха до ъгъла и завиха, без да забавят ход, вече бяха в своя квартал. Вървяха по тротоара срещу дрогерията. Мъжете отзад трябваше да пресекат всеки момент, да пресекат... всеки... момент.

Сега.

Сега.

Сега.

— Хей, чифут, закъде си се разбързал?

Това беше по-възрастният... басов, ленив глас. Нюман не потрепна, продължи да крачи напред, Гъртруд го задърпа да върви по-бързо. Беше срамно. Въпреки ужаса си той не желаше да върви по-бързо, достатъчно бързо вървяха; виж, ако валеше, с Гъртруд щяха да хукнат към къщи.

Отзад някой се затича. Чу се момчешки смях. Ненадейно изникнаха пред него... около него. С крайчеца на окото си Нюман видя, че някой е счупил уличната лампа. Само витрината хвърляше бледо сияние върху хубавото лице и зеления анцуг на най-високото момче... нещо проблясваше на десния му юмрук. Бяха петима. Двама

отзад, трима пред него. По-възрастният мъж беше спрял извън обръча, потъркваше носа си и наблюдаваше сцената.

Високото момче стоеше разкراчено. Усмиваше се.

— Накъде бързаш, а?

— Ами...

— А?

Някой хвана Нюман за рамото. Той се стресна и рязко се обърна.

— Стига! — извика пискливо. Брадичката му потрепери.

Отново чу шум от бързи стъпки зад себе си, отново извърна глава. Високият младеж тичаше с други двама към магазинчето на Финкълстийн. В мига, в който нахълтаха в дрогерията, някой удари с юмрук Нюман по слепоочието. Той падна, опита да се изтъркаля встрани, видя нечии крака, някой понечи да го ритне в лицето. Той се изправи, палтото му се развя. По-възрастният мъж го блъсна в гърба към двамата хлапаци. Без да замахва, Нюман удари по ръката единия. Онзи побесня, почервеня от ярост и с все сила го халоса по ухото. За миг на Нюман му причерня, падна в канавката, но пак опита да се изправи. Отново го блъснаха в гърба. Той понечи да замахне, ала по-възрастният нападател го хвана отзад за палтото. Нюман осъзна какво става, бързо измъкна ръцете си от ръкавите и с рязко движение свали дрехата, преди да му я метнат върху главата. Беше виждал такива сцени във филмите, изненада се, че сега му прилагат същия трик, ужаси се, че му погаждат този номер...

Сега беше моментът да избягат. Къде беше Гъртруд? Тичешком измина десетина метра и се обърна. Те се приближаваха с вдигнати юмруци, пристъпваха грациозно и се поклащаха наляво-надясно, сякаш танцуваха. Явно имаха отработена тактика, по-възрастният мъж стоеше между двамата хлапаци, шепнеше им нещо и час по час си бършеше носа с палец. Приближаваха се. Нюман не можеше да побегне, не можеше да хукне към дома си, докато онези са по петите му. Струваше му се нелепо, смешно, затова спря и като в просъница видя ръката си, посочваща магазина.

— Натам! — изкрещя; чу вика си и млъкна.

Те не обърнаха внимание.

— Натам — прошепна той с пресъхнала уста. Махна, сякаш да ги пропъди — „Глупав, женствен жест“ — помисли си, но продължи да ръкомаха, а когато го обградиха (момчетата застанаха от двете му

страни, възрастният мъж се изпречи пред него), отстъпи назад. Защо не се обръщаха в другата посока? Насочил ги бе към дрогерията... Краката му се подкосяваха, беше готов да падне на колене, представи си лицето си — грозно, позеленяло от страх, но продължи да ръкомаха към светлата витрина отзад...

Изведнъж титаничен рев раздра тишината — боен вик, изтръгнал се от гърлото на един-единствен човек, и Финкълстийн с бухалка във всяка ръка изскочи от магазина; тримата, които бяха нахълтали в дрогерията, го преследваха по петите, размахваха юмруци, посягаха към дрехите му. Като машина с дълги перки той отбиваше с бухалките ударите им, а нападателите прилякваша почти игриво, грациозно, следяха да не се настъпят, всеки отстояваше територията си, очевидно играта им доставяше удоволствие...

Някой с тежка обувка изрита Нюман в корема, той отскочи назад и се преви на две от нечовешката болка. Наблизо зачаткаха високи токчета. Той рязко извърна глава. Тя бягаше... *Гъртруд... Гъртруд!* Онези се мъчеха да го изблъскат по-далеч от Финкълстийн. След като бухалките влязоха в употреба, злодеите явно се изнервиха. Вече не си играеха, а искаха да свършват по-бързо. Нюман ги заобиколи и хукна към другия тротоар, спря рязко, за да избегне младежа, който прескочи живия плет, за да му препречи пътя, после отново се втурна към Финкълстийн и му кресна да се пази. Евреинът сякаш не го чу, ала за миг престана да размахва бухалката и му я подаде. Нюман я хвана за дебелата част, но някакъв метален предмет се стовари върху слепоочието му; той залитна към канавката, падна и се подпря на ръце.

— Мръсник! — изкрещя пискливо.

Гласът му потъна в мрака като в тиня; той отскочи от светлото петно пред витрината, приклезна, чу приближаващи се стъпки. Възвърна равновесието си, извъртя се, замахна и усети как бухалката се стовари върху нечие мускулесто рамо. Сякаш огромна стена се разклати в него и през тялото му протече електрически ток. Усети, че се е подмокрил, но пак замахна, прокле се, задето е пропуснал, и отново изрева:

— *Мръсник!*

Нахвърли се срещу високото момче със зеления анцуг, което заотстъпва назад... Главатарят на бандата закрещя. Нюман се обърна и хукна към него; изведнъж се почувства лек като перце, като че ли едва

сега бе хвърлил палтото си; водачът на групичката отскочи, ала Нюман не се втурна да го гони, а се притече на помощ на Финкълстийн. Срещу еврейна бяха останали само двама нападатели, но от носа му течеше кръв и той се олюляваше при всяко замахване с бухалката. С Нюман застанаха по средата на улицата и се опряха гръб в гръб. Към тях се втурнаха и другите четирима младежи, но скоро заотстъпваха, стреснати от ударите на тежките бухалки.

— Достатъчно.

Дори не извика. Беше удивително добре отработено — щом възрастният мъж изрече тази дума, младежите се подчиниха, отдръпнаха се и застанаха един до друг.

Главатарят им излезе в светлото петно пред витрината. Усети се и бързо се отдръпна в мрака.

— Запомнете, еврейски копелета! — изкрещя. — Беше само разтривка. Да тръгваме, момчета.

Оня със зеления анцуг извика почти разплакан:

— Аз оставам.

Водачът им пресече улицата, доближи се до него, хвана го за ръката:

— Тръгваме.

Нюман и Финкълстийн стояха задъхани по средата на улицата. Гърбовете им почти се докосваха, още стискаха бухалките с две ръце, като че ли бяха рибарски пръчки. Не помръднаха, докато нападателите се оттегляха заднишком. Водачът на бандата притисна с пръст едната си ноздра и се изсекна на тротоара. На ъгъла петимата спряха, обърнаха се, завиха по булеварда и се скриха сред ноцната тъма.

Финкълстийн се взираше в посоката, в която бяха изчезнали. Нюман се обърна и застана до него. Постояха така за известно време в очакване.

Носът на еврейинът кървеше. Нюман извади носната си кърпа и му я подаде, Финкълстийн я взе, притисна с нея ноздрата си и залитайки като пиян, влезе в магазина. Нюман безмълвно го последва.

Еврейинът седна на табуретката, за момент махна кърпата, но като видя колко силно кърви, отметна глава и отново си затисна ноздрата. Все още стискаше бухалката, опрял беше дръжката в бедрото си.

Нюман се приближи и опита да я изтръгне от хватката му, но Финкълстийн не пускаше. Забелените му очи бяха напрегнати,

безпомощни, и Нюман се отказа да издърпа бухалката. Не можеше да откъсне поглед от евреина. Видя го, както бе видял Гъртруд в „Ардал“ — в нова светлина, не като мошеник, измамник или враг, а като човешко същество. Отново хвана бухалката:

— Няма да ви нараня.

Не това искаше да каже, но Финкълстийн явно го разбра и отпусна хватката си. Нюман опита да подпре на витрината двете бухалки, но те паднаха; подхвана ги и повтори опита да ги подпре на стъклото; ръката му затрепери и бухалките паднаха, търкулнаха се като съборени кегли и останаха на пода. Краката му внезапно се подкосиха, в гърдите му се надигна стон, той се отпусна на пода и едва не се просна по гръб. Погледна Финкълстийн, втренчен в тавана, и чу тихия си плач, докато червено петно бавно прогонваше белотата от кърпичката в ръката на евреина. Усети в устата си вкус от повръщано, проплака с глас и продължи да хлипа.

Финкълстийн измърмори нещо в кърпичката.

— Нищо ми няма — отвърна Нюман, поклати глава и разтърка очите си. Сълзите не спираха.

Собственикът на дрогерията с усилие се извърна към него, същевременно се опитваше да държи главата си изправена. Помълча известно време, после промълви:

— Защо го правите?

Нюман избърса сълзите си с ръкава на ризата си и го погледна в очите:

— Приберете се у дома. — Говореше с усилие, болката от удара в корема не бе отшумяла. — Хайде, ще ви помогна.

Финкълстийн дишаше хрипливо.

— Нали сърцето ви е здраво? — добави Нюман.

Евреинът вдигна вежди; значи „горе-долу“.

Поседяха още малко. Нюман чувстваше как вътрешностите му бавно се наместват. Започна да диша по-леко. Извърна се и се изправи, като се подпираше на витрината.

— Хайде — настоя, въпреки че трепереше като лист. Подхвана Финкълстийн и му помогна да стане. Забеляза, че кървавото петно още повече се разраства и вече покрива предницата на ризата му. Хвана го под ръка и го изведе от магазина. Евреинът изчака вдървено, докато „добрият самарянин“ освободи секретната брава и затвори вратата.

Лампите останаха да светят. Нюман помогна на Финкълстийн да стигне до двора на къщата, поведе го по пътеката към верандата, отвори му вратата.

— Жена ви не е ли вкъщи? — попита.

Финкълстийн поклати глава:

— Отиде с момчето и стареца в Бронкс. При роднини.

Нюман го заведе в кухнята и светна лампата. Ризата на евреина бе твърде напоена с кръв, за да я разкопчат, затова я разкъсаха и я хвърлиха на задната веранда. От хладилника Нюман извади кутия с бучки лед, изсипа ги в една кърпа и я притисна върху челото на евреина. Накара го да седне, да наведе главата си назад и да подпрети тила си върху чамовата маса.

Огледа кухнята, като придържаше компреса. Помещението бе удивително чисто. „Значи е вярно — помисли си, — че евреите са чистоплътни хора.“ После се сети, че според всеобщото мнение трябваше да са мръсни. Главата му пулсираше от болка, ръцете му още трепереха. Погледна преbledнялото лице на Финкълстийн. Обърна се и зърна отражението си в огледалото до вратата. Едната му страна беше посиняла. От вратовръзката му нямаше и следа. Спомни си палтото. Рамката на очилата се беше врязала в носа му... даде си сметка, че сигурно през цялото време ги е притискал. Заобиколи Финкълстийн и смени ръката, с която придържаше компреса, приближи се до огледалото, примигна и се втренчи в лицето си.

През целия си живот не се беше чувствал толкова спокоен, въпреки кръвта, която шуртеше край него. Дълбоко спокойствие бе обхванало изтерзаното му тяло и докато гледаше отражението си, той започна да вниква в този душевен мир. Струваше му се, че го чува като тиха музика — монотонна и едва доловима. Дълго не помръдна, заслушан в нея.

\* \* \*

След като помогна на Финкълстийн да си легне, Нюман излезе от къщата, отиде в дрогерията и загаси лампите. Музиката на спокойствието тихо звучеше в ушите му и той спря неподвижно в тъмния магазин, сякаш да я чуе по-ясно, опита да проумее защо му

вдъхва такава увереност и прогонва страха му. Излезе, заключи и провери вратата, после се върна в къщата и остави ключа на масичката до телефона. Преди да изключи осветлението в дневната, спря и се огледа. Подуши въздуха. Огледа всяка мебел в стаята, сякаш очакваше да види нещо неестествено.

Задържа се още малко. Не видя нищо странно, помещението беше съвсем обикновено.

Загаси лампата и бързо излезе.

Навън се огледа, преди да тръгне към дома си. Не видя полицейска кола. Бързо прекоси платното и докато крачеше по тротоара, за пръв път усети болката в гърдите си. Едва сега се замисли за Гъртруд и как бе избягала, без да промълви думичка. Дълбоко в него напираше гняв, но той си каза, че може би е било по-разумно жена му да не вика, а да изтича вкъщи и да се обади на полицията. Много по-разумно, но все пак... Ако все пак се беше разкрещяла и се бе опитала да го защити... Толкова добре щеше да му е сега, да, много по-добре. Само това да беше сторила... но след като го беше видяла да се бие, може би нямаше да му се налага да ѝ обяснява защо предпочита да запази неутралитет...

— Лули?

Нещо не беше наред. Той мигновено осъзна каква е причината — Гъртруд стоеше на верандата на чужда къща. Втренчи се в силуета ѝ, в този момент Фред се появи зад нея и безшумно затвори мрежестата врата против комари. Лицата им не се виждаха в тъмното. Тя чакаше съпруга си да се качи и да я придружи до дома им, ала Нюман стърчеше като вкаменен на улицата. Не можеше в такъв момент да отиде у Фред. У всеки друг, да, само не у Фред. Такава абсурдна грешка...

Гъртруд слезе от верандата и се приближи до съпруга си, застанал под дървото на тротоара.

— Какво правеше там? — тихо попита той, макар че много добре знаеше отговора.

— Ела у Фред.

Вместо отговор Нюман леко докосна рамото ѝ. Тя хвана протегнатата му ръка. Говореше бавно и отчетливо като онзи път в парка с истеричното момиче.

— Хайде — настоя. — Разказах му всичко. За Калифорния и така нататък.

Нюман се опита да отдръпне ръката си. Истерията от свиването като че ли отново го обхващаше и той се боеше, че ще се разплаче, ако се опита да проговори.

Тя не го пускаше:

— Хайде, Лули. Фред иска да поговорите.

Задърпа го към верандата на съседа, но той спря и смаяно попита:

— Не се ли обади на полицията?

— Докато стигна дотук, всичко беше свършило — оправда се Гъртруд. — Хайде...

— Можеха да ме убият...

— Тъкмо излизахме да ги спрем — успокои го тя и доближи лицето си до неговото.

— Можеха да ме убият, докато ти...

— Най-бързият начин да ги спра беше да повикам Фред, нали? Тъкмо се канехме...

— Гърт! — изкрещя той. Викът се изтръгна от гърлото му. Вече не можеше да сдържа плача, сълзите му бликнаха, той я стисна за ръката и я поведе назад по тротоара, като хлипаше: — Гърт! Гърт!

— Престани!

— Дори не извика да ги подплашиш! Просто избяга... Гърт, ти избяга и ме остави...

Усети докосване по рамото си и подскочи. Не виждаше Фред, но надушваше миризмата на пури.

— Крайно време е да си поговорим, Нюман — чу гласа му в мрака.

Гъртруд го заобиколи, застана до Фред и се вгледа в лицето му. И двамата искаха да говорят с него. Той я чу да казва, че всичко е наред, вече всичко е наред, Фред искал просто да поговорят и да се извини...

Чу я да крещи истерично след него. Не помнеше дали е ударил Фред... не помнеше какво го накара да си тръгне. Гневните й викове се чуваха все по-нарядко и по-слабо, а той вървеше ли, вървеше, докато съвсем заглъхнаха. Нещо меко се отърка в крака му, той се наведе, вдигна палтото си и го облече, след като зави зад ъгъла.



Булевардът беше тъмен като в три през нощта. Нюман вървеше бързо срещу вятъра, под чиито напори голите клони на дърветата печално поскърцваха. Студът щипеше лицето му като сапунена вода, излята върху рана, болката в гърдите го задушаваше и той осъзна, че силите го напускат. Широко бе отворил очи, поглъщаше мрака с тях, изгаряше от желание някой да го предизвика. Спомни си как се беше опитал да насочи нападателите към магазинчето и настръхна, отворен от себе си; ех, ако можеше сега да се покажат иззад това дърво... или зад онова... Как само щеше да подреди оня негодник, дето се изсекна на улицата! Искаше да се сбие, изпитваше необходимост да се сбие с някого. Божичко, нека сега да му се покажат! Щеше да се бие, докато ръцете му окапят...

Видя светлините от станцията на метрото и забави ход — неусетно беше извървял разстоянието между две станции. Цели пет минути. Ето го доказателството. Първите пет минути в живота му, през които не се страхуваше от нищо.

Пресече булеварда и продължи по една странична улица, заоглежда квартала, като се опитваше да прецени колко още му остава до мястото, към което беше тръгнал. Ориентира се, отново се вгълби в мислите си, спомни си Гарган и града. Градът с милиони хора, сбутани като пчели в кошер — милиони луди. Видя картината толкова ясно, че не се уплаши, защото не се боеше от онова, което разбираше. Да, луди. В лудниците затваряха хора, които се боят, че небето ще се сгромоляса, а на свобода се разхождаха милиони не по-малко побъркани, които се страхуваха от определена форма на човешкото лице. Те...

Побиха го тръпки, закопча палтото си догоре, но не му стана по-топло. Зъбите му затракаха. Вятърът опипваше с ледени ръце тялото му под дрехата и той забърза, стигна до поредния ъгъл и зави. След няколко метра видя врата, осветена от зелени лампи, затича и влезе в сградата.

Попадна в стая, цялата в кафяво, с голи тръби покрай стените. Имаше няколко голи кафяви маси и кабинка с гише. Беше тихо, миришеше на пара и прах. Зад гишето седеше полицаи по риза, лицето му бе осветено в зеленикаво от настолната лампа. Като чу стъпките на новодошлия, спокойно вдигна очи от вестника, който четеше.

Нюман се приближи до гишето и се вгледа в грубоватото лице на униформения. Полицаят преценяващо го изгледа.

- Проблеми? — попита недоверчиво.
- Казвам се Лорънс Нюман и живея на Шейсет и осма улица.
- Какъв е проблемът? — настоя полицаят.
- Преди малко ме нападнаха и набиха.
- Ограбиха ли ви?
- Не. Бяха шестима. Петима младежи и един по-възрастен.

Бандити от Християнския фронт.

Полицаят не помръдна. Сбърчи чело.

— Откъде знаете?

— От известно време ме заплашват.

— Можете ли да посочите имена?

— Не, но съм виждал и преди двама-трима от нападателите, особено по-възрастния.

— Не ми помагате много. Не можем да пуснем издирване, ако не им знаем имената.

— А пък аз знам, че трябва да бъдат заловени — отсече Нюман.

— На коя улица казахте, че е станал инцидентът?

— Шейсет и осма.

Полицаят сви устни:

— Онази с дрогерията на ъгъла ли?

— Същата.

— Аха. — Униформеният съсредоточено се загледа в бюрото пред себе си. — Размирен квартал. — Вдигна очи. — Да извикам ли лекар, или сте в състояние да говорите?

— Добре съм, благодаря.

Полицаят впери очи в ръба на бюрото, докато обмисляше какви въпроси да зададе. Нюман се вгледа в облото му грубовато лице и си помисли, че дежурният е типичен ирландец.

— Колко от вашите живеят на тая улица? — заговори униформеният, докато умуваше какво да прави.

— Моля? — тихо прошепна Нюман.

— На вашата улица — повтори полицаят. — Колко от вас живеят там?

— Ами... — Нюман навлажни с език устните си... и млъкна.

Полицаят го гледаше очаквателно. Изражението му не издаваше враждебност. Нюман си каза, че той няма да се разсърди, ако го поправи и му обясни, че в действителност не е евреин. Ала в такъв

случай той, Нюман, би отрекъл и обезсилил собствения си пречистващ гняв отпреди броени минути. Докато се колебаеше как да отговори, закопня за някаква мълниеносна промяна, която с един мълниеносен удар да разчупи всички стереотипи, да промени хората така, че вече да няма значение от коя раса произхождат. Зарече се, че ще дойде време, когато никой няма да обръща внимание на това, макар че то бе едно от най-важните неща в живота му. И като че ли да остане верен на гнева си отпреди няколко минути, и завинаги да се разграничи от онези, които мразеше сега, Нюман отговори:

— Ами... Финкълстийн, собственикът на дрогерията...

— Само вие двамата, така ли? — прекъсна го полицаят.

— Да. Само ние.

Той седна, полицаят взе един молив и започна да записва показанията му. Докато разказваше, Нюман се почувства, сякаш се освобождаваше от бремене, което необяснимо защо винаги бе мъкнал ли, мъкнал...

**Издание:**

Автор: Артър Милър

Заглавие: Фокус

Преводач: Весела Прошкова

Издател: „Ера“

Град на издателя: София

Година на издаване: 2010

Тип: Роман

Печатница: „Експреспринт“ ООД

Редактор: Лилия Анастасова

ISBN: 978-954-389-092-7

Адрес в Библиоман: <https://biblioman.chitanka.info/books/4607>

# ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на *Моята библиотека* и нейните всеотдайни помощници.

**МОЯТА БИБЛИОТЕКА**



<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.